

DE BAPTISTENGELOOFSBELIJDENIS VAN

1689

MET TOELICHTING DOOR KEES VAN KRALINGEN

EVANGELIE **SOLA 5** EERST
BAPTISTEN

E-Book

U leest nu een digitale versie van de Baptistengeloofsbelijdenis van 1689. Deze wordt u gratis ter beschikking gesteld door de Stichting Sola 5 Baptisten, met dank aan auteur Kees van Kralingen.

Mocht uw voorkeur uitgaan naar een papieren exemplaar, kunt u die via onze website bestellen:

<http://www.sola5baptisten.nl/>

Niets van deze uitgave mag op welke wijze dan ook vermenigvuldigd worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De Baptistengeloofsbelijdenis van 1689

Met toelichting door Kees van Kralingen

Stichting Sola 5 Baptisten

2012

Evangelie

Eerst

Titel

De Baptistengeloofsbelijdenis van 1689

Voorwoord en toelichting:

Kees van Kralingen

ISBN 978-1-291-14599-1

Vormgeving en opmaak:

Marijn Vlasblom

E-book 1.0

Uitgegeven door:

Stichting Sola 5 Baptisten

Ede, november 2012

Niets van deze uitgave mag op welke wijze dan ook vermenigvuldigd worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	7
Hoofdstuk 1: Achtergrond en geschiedenis van de Second London Baptist Confession of Faith van 1689	12
Hoofdstuk 2: Theologische karakteristieken van de belijdenis van 1689	26
De Baptistengeloofsbelijdenis van 1689.....	48
1. De Bijbel.....	59
2. God en de heilige drie-eenheid	63
3. Gods besluiten	65
4. De schepping	67
5. Gods voorzienigheid	69
6. De zondeval, de zonde en de straf op de zonde	71
7. Gods verbond	73
8. Christus de middelaar	74
9. Vrije wil	78
10. Doeltreffende roeping	79
11. Rechtvaardiging	82
12. Aanneمة tot kinderen van God	84
13. Heiligmaking	85
14. Reddend geloof.....	86
15. Berouw tot leven en redding.....	88
16. Goede werken	89
17. De volharding van de gelovigen	93
18. De zekerheid van genade en verlossing	95

19. De wet van God	97
20. Het evangelie en de reikwijdte van de genade	99
21. Christelijke vrijheid en gewetensvrijheid.....	100
22. Aanbidding en de dag van de Heer	102
23. De wettige eed	105
24. De burgerlijke overheid	106
25. Het huwelijk	107
26. De kerk	109
27. De gemeenschap van de heiligen	114
28. De doop en het avondmaal	115
29. De doop	115
30. Het avondmaal.....	116
31. De toestand v.d. mens na de dood & de opstanding van de doden.....	119
32. Het laatste oordeel.....	120

*Aan Erroll Hulse,
met dankbaarheid voor zijn voortdurende stimulans en bemoediging*

Voorwoord

U heeft de vertaling van een historisch document in handen: de *London Baptist Confession of Faith of 1689*. Dit is het belangrijkste belijdenisgeschrift van de *Particular Baptists*, of zoals ze zich tegenwoordig in de Engelssprekende wereld noemen, de *Reformed Baptists*. Dit zijn baptisten die de calvinistische verlossingsleer aanvaardden, of zoals men het in het Engels noemt: de *doctrines of grace*.

Deze belijdenis is één van de drie grote belijdenisgeschriften die in de 17e eeuw zijn voortgekomen uit het puritanisme. De andere twee zijn de *Westminster Confession of Faith* van 1647 en de *Savoye Declaration* van 1658. Alle drie geschriften belijden dezelfde verlossingsleer, maar verschillen in hun visie op de kerk en op de doop (naast nog wat andere verschillen). De Westminster Confessie belijdt de presbyteriaanse kerkstructuur en de kinderdoop. De *Savoye Declaration* verdedigt een congregationalistische kerkstructuur met de kinderdoop. De *London Baptist Confession of Faith* van 1689 combineert laatstgenoemde kerkopvatting met de visie van de doop van alleen gelovigen. Een gemakkelijke vergelijking van de inhoud van de drie belijdenissen (in het Engels) is te vinden op de volgende website:

http://www.proginosko.com/docs/wcf_sdfo_lbcf.html

De *London Baptist Confession of Faith* volgt op een eerdere belijdenis gemaakt in Londen in het jaar 1644 en daarom wordt de hier gebruikte titel soms voorafgegaan door het woord *Second*. Deze belijdenis van 1689 was al in 1677 geschreven hoogstwaarschijnlijk door Nehemiah Coxe en William Collins, maar is vanwege vervolging en de daaruit volgende praktische belemmeringen pas in 1689 ondertekend en gepubliceerd.

Deze belijdenis, die soms kortweg de '1689' wordt genoemd, is niet alleen van groot historisch belang geweest, maar fungeert nog steeds als het belangrijkste belijdenisgeschrift voor de *Reformed Baptists*. Veel *Reformed Baptists* in Noord-Amerika gebruiken de zogenaamde Philadelphia Confession van 1742 die afgezien van enkele kleine wijzigingen gelijk is aan de '1689'. De '1689' is in de twintigste eeuw in veel talen vertaald. Er is ook een gemoderniseerde versie in het Engels verschenen onder de titel: *A Faith to Confess* (uitgave Carey Publications). Tot op heden was er geen vertaling in het Nederlands (wel in het Afrikaans dat in Zuid-Afrika gesproken wordt). Deze uitgave wil in deze leemte voorzien.

De vertaling van deze belijdenis is in eerste concept gemaakt door Jeroen Timmermans op basis van de oorspronkelijke, Engelse tekst. Vervolgens is deze tekst gecorrigeerd door de vertaler samen met Erik Bouman en Kees van Kralingen. Vervolgens is de vertaling geredigeerd door mevr. Jirka van Hooijdonk-Buizer. In dit proces is soms gebruik gemaakt van de gemoderniseerde Engelse versie. De verwijzingen naar Bijbelteksten zijn gehandhaafd zoals in het origineel (afgezien van kleine correcties). In sommige gevallen zijn deze tekstverwijzingen wat summier en zouden meer teksten genoemd kunnen worden. In enkel gevallen zouden zelfs andere teksten beter op zijn plaats zijn geweest. We hebben besloten het origineel op dit punt te volgen. Andere teksten kunnen altijd worden gevonden in dogmatieken en in het commentaar van Waldron op de '1689' (Samuel E. Waldron, *A Modern Exposition of the 1689 Baptist Confession of Faith* (Darlington: Evangelical Press, 1989)). Het voorwoord van de opstellers van de '1689' is vertaald en opgenomen (zie 'Aan de lezer'). In sommige uitgaven van de '1689' staat ook een bijlage over de doop. Deze bijlage is niet in deze uitgave opgenomen.

Tot slot mag de vraag gesteld worden wat het doel van de vertaling en de publicatie van deze belijdenis is. Dit doel is drieledig:

Informatie

Op dit moment is er in Noord-Amerika een opleving gaande van de studie en toepassing van de principes van de Reformatie. Deze beweging staat ook wel bekend onder de naam *New Calvinism*; zie Collin Hansen, *Young, Restless, Reformed, A Journalist's Journey with the New Calvinists* (Wheaton: Crossway Books, 2008). Hoewel deze beweging zeker niet alleen baptisten omvat, maken zij er wel een belangrijk deel van uit. Daarbij kunnen we denken aan auteurs zoals John Piper, Mark Dever (gMarks Ministry) en een opleidingsinstituut zoals het *Southern Baptist Theological Seminary* in Louisville, Kentucky. Mensen die geïnteresseerd zijn in de historische wortels van deze beweging zullen daarbij ongetwijfeld op de Baptistengeloofsbelijdenis van 1689 stuiten. Voor hen is deze uitgave daarom van belang.

Dogma-historische studie

Deze uitgave is ook van belang voor allen die studie willen maken van de principes van de Reformatie en hoe deze aanvaard en toegepast zijn door baptisten. Dat is van speciale interesse in de Nederlandse situatie waar de termen gereformeerd of reformatorisch vaak één op één verbonden worden met een presbyteriaanse vorm van kerk-zijn en het toepassen van de kinderdoop. De term *Reformed Baptist* klinkt in Nederland als een innerlijke tegenstrijdigheid. Internationaal gezien is dat echter allerm minst het geval zoals hierboven genoemd. Het Nederlandse baptisme, dat een heel eigen ontstaansgeschiedenis heeft (zie Olof H. de Vries, *Gelovig Gedoopt* (Kampen: Kok, 2009)), kent ook invloeden vanuit het calvinisme en puritanisme.

Gebruik als belijdenis

De meeste *Reformed Baptist* gemeenten elders in de wereld gebruiken de '1689' (of de bovengenoemde *Philadelphia Confession*) als belijdenis voor de gemeente. In veel gevallen gaat het om een strikte binding aan deze belijdenis waarbij de gehele inhoud van de belijdenis wordt onderschreven en deze als voorwaarde gesteld wordt aan leden en leidinggevenden. In sommige gevallen gaat het om een wat lossere formulering waarbij men zegt zich te willen baseren op deze belijdenis of zich te willen laten leiden of inspireren door deze belijdenis. De reden om voor deze lossere binding te kiezen is meestal dat men het niet eens is met sommige detailpunten in de belijdenis zoals het voorschrift voor strikte zondagsrust op basis van het vierde gebod over de sabbat, of de opvatting dat de paus (als instituut) de antichrist is.

De belijdenis van 1689 kan ook een belangrijke rol spelen in het bevorderen van de eenheid van hen die de belangrijkste leerstellingen onderschrijven. In de internationaal groeiende beweging van *Reformed Baptists* is dit zeker van belang.

Een discussiepunt in het al of niet kiezen voor het gebruik als (enige) belijdenis van de gemeente is het feit dat de belijdenis niet altijd ingaat op hedendaagse discussiepunten of vraagstukken waar de gemeente mee kan worstelen. De belijdenis zegt bijvoorbeeld uiteraard niets over het evolutionisme omdat dit in de tijd van ontstaan nog niet bestond. Nu kan men terecht aanvoeren dat de belijdenis wel duidelijk over de schepping spreekt en dat de meeste nieuwe dwalingen in feite oude dwalingen in een nieuw jasje zijn. Het blijft echter belangrijk dat de gemeente van nu het geloof op een eigentijdse manier belijdt en daarbij ingaat op de vragen van deze tijd. We moeten bedenken dat deze belijdenis juist het product is van deze benadering in de 17^e eeuw: men ging de uitdagingen aan waar de gemeenten destijds mee geconfronteerd werden. Deze houding is ook nu van wezenlijk belang. Daarbij kunnen we wel leren van hoe men dit in het

verleden heeft aangepakt; zie Mat. 13:52 “Hij zei tegen hen: Daarom, iedere schriftgeleerde, in het Koninkrijk der hemelen onderwezen, is gelijk aan een heer des huizes die uit zijn voorraad nieuwe en oude dingen tevoorschijn haalt.” We kunnen ook het beeld gebruiken van de opvoering van een theaterstuk zoals door de Amerikaanse theoloog Kevin J. Vanhoozer is voorgesteld; zie zijn boek *The Drama of Doctrine* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2005). We hebben een gezaghebbende tekst (de Schrift) als uitgangspunt. We kunnen leren van een geweldige opvoering in het verleden (de verwoording in de belijdenis), maar wij zullen het nu moeten doen met de artiesten van vandaag in een andere omgeving en met andere omstandigheden.

Kort gezegd: het gaat om de eigentijdse toepassing van tijdloze principes. Deze principes vinden hun oorsprong niet in de Reformatie, maar waren, als het goed is, herontdekkingen van de boodschap van de Bijbel als het eeuwig blijvende Woord van God (1 Pet. 1:25). Als de uitgave van deze vertaling van de *London Baptist Confession of Faith* van 1689 daarbij kan helpen is ons werk rijk beloond.

Soli Deo Gloria

Kees van Kralingen

Hoofdstuk 1:

Achtergrond en geschiedenis van de *Second London Baptist Confession of Faith* van 1689

Bij de publicatie van deze belijdenis is het goed om te bedenken dat we te maken hebben met een historisch document. Dergelijke belijdenisgeschriften worden altijd opgesteld in een bepaalde periode naar aanleiding van bepaalde historische omstandigheden en uitdagingen voor de gemeente van Christus. Het is daarom van belang om kennis te nemen van de achtergronden en de geschiedenis van het ontstaan van deze belijdenis en het gebruik van deze belijdenis in de eeuwen daarna tot op de dag van vandaag. In dit artikel wil ik deze informatie in kort bestek presenteren. Voor meer informatie zie de bibliografie aan het eind van dit hoofdstuk. In het volgende hoofdstuk wil ik ingaan op enkele theologische karakteristieken van deze belijdenis en een vergelijking maken met de andere twee grote belijdenissen uit de zeventiende eeuw: de *Westminster Confession of Faith* en de *Savoye Declaration*.

Kerkhistorische achtergrond

Het ontstaan van deze belijdenis is nauw verbonden met het ontstaan van de *Particular Baptists* (of zoals ze nu worden genoemd: *Reformed Baptists*) in de zeventiende eeuw in Engeland. Deze groep baptisten vindt zijn oorsprong in de beweging van het puritanisme die een vervolg wilde geven aan de Reformatie van de kerk in Engeland. De Reformatie in de zestiende eeuw had geleid tot de afscheiding van de kerk van Engeland van de kerk van Rome. De scheiding betrof vooral de leer, maar in veel mindere mate de praktijk. De liturgie bleef in diverse opzichten rooms-katholiek. Binnen de kerk van Engeland gingen allerlei mensen zich beijveren voor verdergaande reformatie van de kerk. Deze stroming werd bekend onder de naam

puritanisme.¹ Dit leidde tot veel spanningen in de kerk van Engeland. De meeste puriteinen weigerden zich af te scheiden van de kerk en bleven naar verbetering streven. Deze puriteinse groepen werden in toenemende mate onder druk gezet en vervolgd gedurende de regering van Elizabeth I (1558-1603) en vooral die van Jacobus I (1603-1625) en Karel I (1625-1640). Enkele groepen scheidden zich wel af van de kerk. In het begin van de zeventiende eeuw ging een grote groep (de 'Pilgrim Fathers') naar Amerika of New England zoals Amerika toen werd genoemd. Met het verliezen van de macht door Karel I in 1640 begon de *Commonwealth* periode waarin het parlement de macht uitoefende. In later jaren werd deze macht gedelegeerd aan Oliver Cromwell. In deze periode was er veel meer vrijheid van godsdienst. Van 1643-1647 vond de synode van Westminster plaats en ontstond de bekende *Westminster Confession of Faith*. Een grote groep predikanten en theologen had van het parlement de opdracht gekregen om een definitieve kerkorde en belijdenis op te stellen. Na het overlijden van Cromwell werd in 1660 de monarchie hersteld en kwam koning Karel II aan de macht (1660-1685). De hoop op voortdurende godsdienstige tolerantie verdween snel door de toenemende invloed van kerkleiders die de puriteinen niet goed gezind waren. In 1662 werd de zg. *Act of Uniformity* aangenomen die alle predikanten dwong gebruik te maken van het *Common Book of Prayer*. Degenen die dit niet konden accepteren werden uit de kerk gezet, de zg. *Great Ejection*. Meer dan 2000 predikanten verlieten de kerk en werden *Dissenters* genoemd. Ze probeerden in aparte gemeenten samen te komen, maar werden in toenemende mate onder druk gezet en vervolgd. Nadat Karel II was gestorven en zijn zoon Jacobus II in 1688 was verdreven door de Hollandse stadhouder Willem III, die vervolgens koning werd, kwam de godsdienstvrijheid weer terug.

¹ Bakker, H.A., *Draads en tegendraads, leren van de puriteinen* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2005)

Het ontstaan van de *Particular Baptists*

Al tegen het einde van de zestiende eeuw en het begin van de zeventiende eeuw kwamen enkele groepen buiten de kerk te staan, die daarom nogal vervolgd werden. Een voorbeeld van een dergelijke groep was de kerk van John Smythe, die met zijn gemeente in 1608 van Gainsborough naar Amsterdam vluchtte. Deze gemeente ontwikkelde een baptistenvisie op de gemeente en de doop. Smythe kwam daar in aanraking met Nederlandse wederdopers. Een afsplitsing van de groep onder leiding van Thomas Helwys keerde in 1612 terug naar Engeland en vormde de eerste baptistengemeente. Helwys zelf overleed in 1616 in de gevangenis. Smythe en Helwys hadden mede door de contacten in Nederland de arminiaanse theologie aangenomen (zie hoofdstuk 2 voor verdere uitleg).

Deze groep groeide en in 1630 waren er 6 baptistengemeenten. Deze groep werd later bekend onder de naam *General Baptists* vanwege hun arminiaanse opvattingen. In het laatste deel van de 18^e eeuw ging een deel van deze baptistengemeenten het unitarisme leren waarbij de godheid van Jezus ontkend wordt. Veel van deze gemeenten verwaterden en verdwenen.

Los hiervan kwam een heel andere ontwikkeling op gang. In de eerste helft van de 17^e eeuw ontstonden er nog een aantal andere gemeenten los van de kerk van Engeland. Deze gemeenten waren onafhankelijk (congregationalistisch) en hadden een visie op de gemeente die inhield dat deze zou moeten bestaan uit ware gelovigen. Hun theologie was calvinistisch. Een van de bekendste gemeenten was gesticht door de puritein Henry Jacob (1553-1624). Zijn opvolgers waren John Lathrop (1584-1653) en Henry Jessey (1601-1663). Deze gemeente, die later de Jacob-Lathrop-Jessey (JLJ) gemeente werd genoemd, onderhield nog wel relaties met de kerk van Engeland. Binnen deze gemeente kwam een aantal mensen tot de overtuiging dat alleen gelovigen gedoopt mochten worden. Deze mensen scheidden zich op vriendelijke wijze af en vormden de eerste

zogenaamde *Particular Baptist Church*. Het woord *particular* slaat op de calvinistische visie van een bijzondere of particuliere verzoening waarbij Christus alleen voor de uitverkorenen is gestorven (zie hoofdstuk 2 voor een verklaring van deze opvatting). De eerste voorganger van deze gemeente was John Spilsbury (1593-1668). Deze gemeente bleef goed contact houden met de JLJ gemeente. Parallel ontstonden nog enkele van deze gemeenten, die zich daarna snel verder vermenigvuldigden. In 1660 waren er ongeveer 131 *Particular Baptist* gemeenten en 115 *General Baptist* gemeenten.

Vorming theologische identiteit

Het is goed om kort stil te staan bij enkele sleutelfiguren in deze beginnende *Reformed Baptist* beweging en aan te geven hoe zij de theologische en ecclesiologische basis gelegd hebben die tot op de dag van vandaag van groot belang is.

John Spilsbury (1593-1668) was de leider van het eerste uur. Een heel belangrijke bijdrage is zijn geschrift over de doop waarin hij de doop van alleen gelovigen verdedigt: '*A Treatise Concerning the Lawfull Subject of Baptisme*'. In het tweede deel wijst hij de stelling af dat de doop zoals toen gepraktiseerd in de baptistengemeenten niet geldig was omdat er geen sprake was van apostolische successie van toepassing van de doop: deze gelovigen waren begonnen met zichzelf te dopen. Spilsbury reageert daarop door te zeggen dat de doop gegrond is in de Schrift, en niet in een historische, apostolische successie. Er is alleen sprake van een geestelijke opeenvolging: Christus – de apostelen – het woord, en dat laatste komt direct tot ons (2 Tim. 3:15-17). Zijn tweede geschrift bestaat uit twee essays onder de titel: '*God's Ordinance, The Saints Privilege*'. Het eerste gaat tegen de opvatting in van de zogenaamde *Seekers*. Dit waren mensen, die zeiden dat een 2^e Pinksteren nodig was voor de hervorming van de kerk, en dat de Baptisten dus geen bestaansrecht hadden. Het argument van Spilsbury is in de lijn van het bovenstaande: we hebben de Schrift. Het tweede deel bevat

een uitleg en verdediging van de opvatting van *particular atonement* (particuliere verzoening in tegenstelling tot algemene verzoening). Ook was Spilsbury betrokken bij de opstelling van de eerste geloofsbelijdenis van de baptisten in 1644.

William Kiffin (1616-1701) was aanvankelijk een handelaar die behoorlijk rijk geworden was. Ook hij was één van de leiders van het eerste uur. Hij combineerde zijn werk met de taak als voorganger in één van de baptistengemeenten (Devonshire Square). Zijn belangrijkste bijdragen waren (hij schreef minder dan de anderen) geschriften over het gezag van de Schrift, de soevereiniteit van God en over praktische onderwerpen over het functioneren van de gemeente. Deze geschriften hielpen de gemeenten hun identiteit te vormen op basis van de principes van het *Sola Scriptura* (en het zogenaamde *regulative principle*, dat is de opvatting dat de gemeente van Christus alleen die dingen in de praktijk van de gemeente en de eredienst mag uitvoeren die uitdrukkelijk geboden zijn in de Bijbel). Kiffin schreef ook over de doop van gelovigen en de relatie tot het lidmaatschap van de gemeente en deelname aan het avondmaal. Hij had hierover een verschil van mening met Bunyan. Kiffin wilde deelname aan het avondmaal beperken tot mensen die als gelovigen gedoopt zijn. Bunyan hing de opvatting aan van het open avondmaal, dat openstaat voor iedere ware gelovige. Kiffin gebruikte zijn invloed als handelaar in de politiek om broeders te helpen in de vervolging. In zijn persoonlijk leven had hij te maken met een aantal tragische gebeurtenissen zoals de dood van zijn vrouw en 3 kinderen.

Hanserd Knollys (1599-1691) besteedde een lang leven in dienst van de nieuwe baptistengemeenten. Hij was voorganger van een gemeente in Londen. Zijn belangrijkste geschriften richten zich op het verwoorden van de evangelisch-calvinistische leer van de verlossing (geen hypercalvinisme), de gaven van de geest (hij verdedigde de stelling dat de bijzondere gaven van de Heilige Geest ophielden na de tijd van de apostelen; maar geloofde

wel in wonderen), de eschatologie (hij hing een vorm van post-millennialisme aan zoals meer puriteinen). Zijn leven werd gekenmerkt door trouw en integriteit te midden van veel beproevingen.

Benjamin Keach (1640-1704) was waarschijnlijkst de sterkste theoloog van al deze mensen. Hij hing aanvankelijk het arminianisme aan, maar keerde zich daarvan af. Zijn schriftelijke bijdragen behandelen de leer van de rechtvaardiging, verzekering van het geloof, noodzaak van de evangelieprediking, de Bijbelse basis voor het zingen van *hymne*, enz.

Deze mensen waren pioniers gedreven door de liefde voor Christus, voor de Schrift en voor de gemeente. Ze hadden gezamenlijk veel talenten en gaven. Ze deden hun werk in een turbulente tijd. Ze hadden te maken met vervolging en pesterijen. Daarnaast hadden ze te maken met allerlei tragedies in hun persoonlijk leven. Te midden van dit alles bleven ze trouw aan wat ze als hun roeping zagen.²

Het ontstaan van de belijdenis van 1689

De eerste *Particular Baptists* beschreven hun visie al snel in de vorm van een geloofsbelijdenis in 1644: de eerste *London Confession of Faith*. Deze belijdenis is waarschijnlijk opgesteld door Spilsbury, Kiffin en Richardson.³ Deze belijdenis werd in 1646 opnieuw uitgegeven met aantekeningen door Benjamin Cox. Deze belijdenis is duidelijk calvinistisch en stelt zich op het standpunt dat de gemeente bestaat uit gedoopte gelovigen die verenigd zijn in een lokale gemeente. De belijdenis beperkt het avondmaal tot gedoopte gelovigen. Men wilde zich als calvinistisch presenteren en zich duidelijk onderscheiden van de *General Baptists* en van de Anabaptisten.

² Zie vooral de boeken van Nettles en Haykin voor biografische beschrijvingen van deze pioniers.

³ De tekst is te vinden in Lumpkin, *Baptist Confessions of Faith*.

De jaren na 1662 kenmerkten zich door politieke druk en vervolging van diverse groepen die buiten de kerk van Engeland stonden. De verschillende groepen die de leer en de principes van Reformatie en puritanisme wilden volgen werden daardoor naar elkaar gedreven. Onder hen bevonden zich de *Particular Baptists*. Zij voelden de behoefte om enerzijds de eenheid met deze andere groepen te laten zien en anderzijds hun eigen identiteit te waarborgen waarbij beschuldigingen van valse leringen werden ontkracht. In 1677 werd door een groep voorgangers en oudsten daarom een nieuwe en meer volledige geloofsbelijdenis opgesteld. Deze belijdenis is voor een deel identiek aan de *Westminster Confession*⁴ en de *Savoye Declaration*⁵, met uitzondering van de artikelen die gaan over de gemeente en de doop. Deze belijdenis kon onder druk van de omstandigheden maar in beperkte mate worden verspreid. In 1688 volgde een tweede uitgave. Deze belijdenis werd echter pas officieel aanvaard in 1689 op een vergadering van vertegenwoordigers van 107 baptistengemeenten in Londen. Daarom heet deze belijdenis dan ook de *Second London Baptist Confession of Faith van 1689*. De belijdenis wordt ook nu nog vaak aangeduid met dit jaartal – kort gezegd de ‘1689’ – alhoewel de tekst dus al eerder was opgesteld.

Er waren diverse redenen om deze belijdenis op te stellen. De auteurs wilden zich bewust in de hoofdstroom van de gereformeerde leer positioneren door het benadrukken van het gezag van de Bijbel als Gods Woord, de rechtvaardiging alleen door het geloof en uit genade, en het geloof in de absolute soevereiniteit van God in het onderhoud van de schepping en de redding van zondaren. Men wilde aansluiten bij het puritanisme en zo een gezamenlijk calvinistisch front vormen in de tijd van vervolging na 1662. Daarbij wilde men zich onderscheiden van wat men zag als afwijkingen van de Bijbelse leer zoals hypercalvinisme, arminianisme, socinianisme, antinomianisme, en de visie van de Quakers. Men wilde ook

⁴ De geloofsbelijdenis van de presbyteriaanse gereformeerden in Engeland.

⁵ De geloofsbelijdenis van de congregationalistische gereformeerden (mede opgesteld door puriteinen zoals Owen en Goodwin in 1658).

stelling nemen tegen de ketterij van Thomas Collier die de leer van de erfzonde ontkende en leerde dat Christus voor iedereen is gestorven. De belijdenis van 1677/1689 is opgesteld door Nehemiah Coxe en William Collins. In sommige versies was nog een appendix toegevoegd over de doop. Deze belijdenis, die in vele talen vertaald is, vervult nog steeds een heel belangrijke rol voor de *Reformed Baptists*.

Deze achtergrond laat zien dat de *Reformed Baptists* hun oorsprong vinden in de Reformatie en het engelse puritanisme, en niet in het continentale anabaptisme.⁶ Beide groepen gingen de Schrift weer lezen en gebruiken en beide groepen kwamen onafhankelijk tot dezelfde conclusies over het karakter van de kerk en de doop. De *Particular Baptists* wilden zich nadrukkelijk onderscheiden van het extremisme van de anabaptisten en het arminianisme van de *General Baptists*. Het ontstaan van de *Particular Baptists* en daarmee de huidige *Reformed Baptists* is een logisch gevolg van de ontwikkeling van het puriteinse separatisme.

De geschiedenis van deze belijdenis sinds het ontstaan

De belijdenis van 1689 heeft lange tijd de identiteit van de *Particular Baptists* bepaald. De belijdenis werd een aantal malen opnieuw uitgegeven. In 1742 werd een iets gewijzigde versie door de Noord-Amerikaanse baptistengemeenten aangenomen die de naam *Philadelphia Confession* kreeg. Deze belijdenis is gelijk aan de '1689' met extra artikelen over het zingen tot Gods eer als instelling van Christus en het opleggen van handen.

In de negentiende eeuw was de belijdenis enigszins op de achtergrond geraakt. De jonge predikant Charles Haddon Spurgeon heeft de belijdenis weer opnieuw uitgegeven in 1855 toen hij nog aan het begin van zijn bediening stond. Spurgeon had het volgende doel voor ogen met deze heruitgave zoals hij in een inleiding schreef:

⁶ Belyea, G.L., 'Origins of the Particular Baptists', *Themelios* 32 (2006) 40-67

“Dit oude document is een uitmuntend overzicht van de dingen die onder ons vast geloofd worden. Door de beschermende hand van de Drie-enige Jehova zijn we bewaard om trouw te blijven aan de hoofdzaken van ons glorieuze evangelie en voelen we ons des te meer vastbesloten om daar aan vast te houden. Dit kleine boekje is niet uitgegeven als een gezaghebbende regel of code voor ons geloof om ons te ketenen, maar als een hulpmiddel bij controversen, een bevestiging in het geloof en als een middel om ons op te bouwen in de gerechtigheid. De jongere leden van onze kerk hebben hiermee een geloofsleer in klein formaat, en zij zullen door middel van de schriftbewijzen in staat zijn om een reden te geven voor de hoop die in hen is. Schaam u niet voor uw geloof; denk eraan dat dit het oude evangelie is van de martelaren, belijders, reformatoren en heiligen. Bovenal is het de waarheid van God waartegen de poorten van de hel niets vermogen. Laat uw leven uw geloof versieren, laat uw voorbeeld een aanbeveling zijn voor uw belijdenis. Boven alles, leef in Christus Jezus en wandel in Hem. Hecht geen geloof aan onderwijs behalve datgene dat uitdrukkelijk door Hem is goedgekeurd en dat het merk van de Heilige Geest draagt. Houdt vast aan het Woord van God dat hier voor u in kaart is gebracht.”⁷

In 1981 is een heruitgave verzorgd door dr. Peter Masters, voorganger van de *Metropolitan Tabernacle*, de oorspronkelijke gemeente van Spurgeon. In deze heruitgave is de spelling gemoderniseerd, maar is de tekst verder identiek aan de oorspronkelijke uitgave. Wel zijn hier en daar enkele korte verklarende zinnen toegevoegd.

De *Carey Publications Trust* heeft in 1975 een versie van de belijdenis gepubliceerd waarin de tekst is aangepast aan het moderne Engels. Deze

⁷ Geciteerd in de uitgave van de belijdenis door dr. Peter Masters: *The Baptist Confession of Faith 1689* (London: The Wakeman Trust, 1981).

versie onder de titel 'A Faith to Confess' is inmiddels erg populair geworden en heeft geleid tot vele vertalingen. Tot op heden was er geen vertaling in het Nederlands alhoewel er wel een vertaling is in het Afrikaans dat in Zuid-Afrika gesproken wordt.

De belijdenis van 1689 is één van deze versies is inmiddels de belijdenis geworden van de wereldwijd groeiende groepen van *Reformed Baptists*. Er zijn verschillende gemeenten en verbanden van gemeenten ontstaan vooral in Noord-Amerika en in diverse landen in de Derde Wereld. In diverse Europese landen zijn wat kleinere groepen van *Reformed Baptists* ontstaan. De belijdenis van 1689 is in de meeste gevallen de belijdenis waar de gemeente haar identiteit op baseert. Deze binding aan de belijdenis is soms heel direct zodat men het onderschrijven ervan verlangt van de leden. In andere gevallen is deze binding wat lossere en heeft men in de gemeente een wat kortere eigentijdse belijdenis waarbij men zegt zich (grotendeels) gebonden te weten of te laten inspireren door de belijdenis van 1689. De reden voor deze wat lossere formulering is vaak het feit dat men zich niet kan vinden in sommige secundaire punten die de belijdenis van 1689 wel duidelijk stelt (bijvoorbeeld de stelling dat de paus als instituut de antichrist is, of de vrij strikte opvatting over de zondag als een sabbat).

De Amerikaanse auteur Samuel E. Waldron heeft een populaire verklaring bij de belijdenis geschreven.⁸ Er bestaat een handige website waar de teksten van de drie grote, hierboven genoemde zeventiende-eeuwse belijdenissen kunnen worden vergeleken.⁹ Het volgende hoofdstuk geeft een kort overzicht van de belangrijkste theologische karaktertrekken van de belijdenis van 1689 in vergelijking met de andere twee belijdenissen.

⁸ Samuel E. Waldron, *A Modern Exposition of the 1689 Baptist Confession of Faith* (Darlington: Evangelical Press, 1989) 490 pp. met diverse herdrukken.

⁹ http://www.proginosko.com/docs/wcf_sdfo_lbcf.html

Bibliografie

Ter informatie noem ik hier meer dan alleen de aangehaalde werken.

Historische literatuur over de Baptisten in het algemeen en de Particular of Reformed Baptists in het bijzonder:

- Bakker, H.A., *De weg van het wassende water. Op zoek naar de wortels van het baptisme* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2008) 317 pp.
Een recent geschreven geschiedenis van het vroege baptisme
- Bakker, H.A., *Draads en tegendraads, leren van de puriteinen* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2005)
- Belyea, G.L., 'Origins of the Particular Baptists', *Themelios* 32 (2006) 40-67
Artikel over de oorsprong van de Reformed Baptists
- Cramp, J.M., *Baptist History* (Stoke-on-Trent: Tentmaker Publications, 2002 reprint of 1871 edition), 491pp.
Een al wat ouder overzichtswerk
- Estep, W.R., *The Anabaptist Story, An Introduction to Sixteenth-Century Anabaptism* (Grand Rapids: Eerdmans, 1963, ³1996) 332pp.
Het klassieke overzichtswerk over de zogenaamde Anabaptisten dat allerlei gevestigde vooroordelen heeft helpen wegnemen
- George, T., and Dockery, D.S., (eds.) *Theologians of the Baptist Tradition* (Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2001) 414pp.
Overzicht van belangrijke baptistentheologen vooral uit Amerika

- Haykin, M.J., (ed.), *The British Particular Baptists 1638-1910 Volumes 1-3* (Springfield: Particular Baptist Press, 1998, 2000, 2003) 249, 271, 340pp. Resp.
Korte biografische schetsen van de belangrijkste baptistenvoorgangers
- Haykin, M.A.G., *Kiffin, Knollys and Keach – Rediscovering our English Baptist Heritage* (Leeds: Reformation Today Trust, 1996)

125pp.

Goede introductie van de beginperiode van de Reformed Baptists

- Haykin, M.A.G., (ed.) *At the Pure Fountain of Thy Word, Andrew Fuller as an Apologist* (Carlisle: Paternoster Press, 2004) 275pp.
Belangwekkend boek over deze belangrijke baptistentheoloog
- Hoad, J., *The Baptist, An Historical and Theological Study of Baptist Identity* (London: Grace Publications Trust, 1986) 355pp.
Een goed leesbaar historisch overzicht (niet meer verkrijgbaar)
- Hulse, E. *An Introduction to the Baptists* (Laurel: Audubon Press, 2008) 128 pp.
Een goed leesbare inleiding op de baptisten
- Naylor, P., *Calvinism, Communion and the Baptists, A Study of English Calvinistic Baptists from the Late 1600s to the Early 1800s* (Carlisle: Paternoster Press, 2003) 265pp.
Een meer gedetailleerd overzicht van de theologische ontwikkelingen
- Nettles, T.J., *By His Grace and for His Glory, A Historical, Theological, and Practical Study of the Doctrines of Grace in Baptist Life* (Grand Rapids: Baker, 1986) 442pp.
Historisch overzicht waarin wordt betoogd dat de Southern Baptists gedurende de meeste tijd van hun bestaan de doctrines of grace leerden.
- Nettles, T.J., *The Baptists – Key People Involved in Forming a Baptist Identity, Volume One: Beginnings in Britain* (Fearn: CFP Mentor, 2005) 390pp.
Een goed leesbaar overzicht aan de hand van biografische schetsen van de baptisten die in de loop van de geschiedenis de identiteit van de baptisten hebben gevormd en bepaald; zie ook de delen 2 en 3 hieronder

- Nettles, T.J., *The Baptists – Key People Involved in Forming a Baptist Identity, Volume Two: Beginnings in America* (Fearn: CFP Mentor, 2005) 510pp.
Zie hierboven
- Nettles, T.J., *The Baptists – Key People Involved in Forming a Baptist Identity, Volume Three: The Modern Era* (Fearn: CFP Mentor, 2007) 462pp.
Zie hierboven
- Oliver, R.W., *History of the English Calvinistic Baptists 1771-1892* (Edinburgh: Banner of Truth Trust, 2006) 410pp.
Historisch overzicht van deze periode
- Vedder, H.C., *A Short History of the Baptists, A Study of the Growth of Baptist Principles and Baptist Churches until 1900* (Valley Forge: Judson Press, 1993) 431pp.
Een al wat ouder overzichtswerk
- Verduin, L., *The Reformers and Their Stepchildren* (Grand Rapids: Eerdmans, 1964) 292pp.
Een klassiek geworden boek over radicale reformatiebewegingen
- Walker, A., *The Excellent Benjamin Keach* (Dundas: Joshua Press, 2004) 423pp.
Biografie van deze grondlegger van de Reformed Baptists.

Geschiedenis van het Baptisme in Nederland:

- Dam, J. van, *Geschiedenis van het Baptisme in Nederland* (Arnhem: Unie van Baptistengemeenten in Nederland, 1970) 300pp.
- Vries, O.H. de, *Gelovig gedoopt, 400 jaar baptisme* (Kampen: Kok, 2009) 342 pp.
- Wumkes, G.A., *De Opkomst en Vestiging van het Baptisme in Nederland* (Sneek: Osinga, 1912) 375pp.

De Second London Confession of 1689: Deze is vaker heruitgegeven en inmiddels ook in vele talen vertaald. De belangrijkste uitgaven zijn:

- Second London Confession of Faith, 'A Confession of Faith...printed in The Year 1677' (Facsimile edition), B&R Press, 369 Oxford Street, Auburn, Massachusetts 01501, USA
De oorspronkelijke editie van 1677 (die in 1689 aanvaard werd).
- The Baptist Confession of Faith 1689 with Scripture Proofs; updated with Notes by Peter Masters (London: The Wakeman Trust, 1981)
De heruitgave van Peter Masters, voorganger van de Metropolitan Tabernacle (de gemeente waarvan Spurgeon ook voorganger was).
- A Faith to Confess – the Baptist Confession of Faith of 1689 – rewritten in modern English (Leeds: Carey Publications Trust, 1975)
Een gemoderniseerde versie die door velen gebruikt wordt.
- Waldron, S.E. *A Modern Exposition of the 1689 Baptist Confession of Faith* (Darlington: Evangelical Press, 1989²1995) 490pp.
Een uitvoerige analyse en uitleg van de geloofsbelijdenis.
- Website: http://www.proginosko.com/docs/wcf_sdfo_lbcf.html
Deze website bevat een handige vergelijking tussen de drie grote belijdenissen uit de zeventiende eeuw: de *Westminster Confession of Faith*, de *Savoye Declaration*, en de *Second London Baptist Confession of Faith* van 1689.
- Lumpkin, W.L., *Baptist Confessions of Faith* (Valley Forge: Judson Press, 1969 revised edition) 444 pp.
Een overzicht van alle belijdenissen die door baptisten in de loop der tijden zijn opgesteld.

Hoofdstuk 2:

Theologische karakteristieken van de belijdenis van 1689

In dit hoofdstuk wil ik enkele van de belangrijkste en opmerkelijkste theologische karakteristieken van de belijdenis kort bespreken. Deze bespreking valt in twee onderdelen uiteen:

- De punten waarmee de opstellers van de belijdenis de eenheid wilden benadrukken met allen die de kernpunten van de Reformatie en het puritanisme liefhadden en aanvaardden. Ik zal laten zien hoe deze kernpunten terug te vinden zijn in de belijdenis.
- De punten waarin de opstellers van de belijdenis zich van andere opvattingen wilden onderscheiden. Het gaat daarbij vooral om de specifieke baptistenvisie op de kerk, de doop en de verhouding tot de overheid.

Deze twee onderdelen hebben alles te maken met de belangrijkste drijfveren van de opstellers van deze belijdenis zoals in het vorige hoofdstuk genoemd. Daarin komen de overeenkomsten en verschillen met de andere grote belijdenissen uit die tijd aan de orde: de *Westminster Confession of Faith* en de *Savoye Declaration* (in het vervolg respectievelijk afgekort als WCF en SD; zie het vorige hoofdstuk).

Een belijdenis als de '1689' is veelomvattend en veel onderdelen zouden een uitvoerige bespreking rechtvaardigen. Binnen het bestek van dit hoofdstuk is dit echter niet mogelijk en kunnen slechts een aantal karakteristieken worden genoemd. Waar mogelijk zal naar andere literatuur worden verwezen voor verdere studie. Een goed begin is de verklaring van de belijdenis van 1689 door Sam Waldron.¹⁰

¹⁰ Samuel E. Waldron, *A Modern Exposition of the 1689 Baptist Confession of Faith* (Darlington: Evangelical Press, 1989)

Eenheid met anderen: kernpunten uit de Reformatie en het puritanisme

Zoals genoemd, wilden de auteurs zich als baptisten met deze belijdenis positioneren binnen de hoofdstroom van de Reformatie en het puritanisme. Dit betekent dat men de tekst van de belijdenis van 1689 op deze punten bewust zoveel mogelijk gelijk heeft gehouden aan die van de WCF en SD. Dit gaat vooral om de leer van de Schrift, van God, van Christus, van de mens, en de verlossingsleer. De kleine tekstuele verschillen hebben meestal de functie van verduidelijking van bepaalde zaken.¹¹

De hoofdpunten van de leer van de Reformatie kunnen worden samengevat in de bekende 5 'sola' uitspraken:

- *Sola Scriptura*
- *Sola Gratia*
- *Sola Fide*
- *Solus Christus*
- *Soli Deo Gloria*

Sola Scriptura

De belijdenis begint met een hoofdstuk over de leer van de Schrift en opent met de zin: "De Bijbel is de enige, volledige, zekere en onfeilbare maatstaf voor alle kennis, geloof en gehoorzaamheid voor onze verlossing." In artikel twee wordt de Heilige Schrift het geschreven Woord van God genoemd. De Bijbel is van zichzelf gezaghebbend. Het is de openbaring van God. Paragraaf 1.6 zegt dat het totaal van de openbaring van God wat betreft Zijn eer, ons behoud en alles wat nodig is voor ons geloof en leven expliciet of impliciet in de Bijbel aanwezig is. Niets kan daaraan worden toegevoegd: geen vermeende nieuwe openbaring van de Geest en ook geen tradities van mensen. De auteurs sluiten met deze uitspraken duidelijk aan bij het *Sola*

¹¹ In hoofdstuk 1.1 en 1.7 is de tekst over het gezag van de Schrift iets anders (zie later); in hoofdstuk 2.1 en 2.3 is de '1689' iets uitvoeriger over de leer van de Drie-eenheid; hoofdstuk 3.3 is iets anders i.v.m. de verkiezing (zie later); in hoofdstuk 8 is iets toegevoegd o.a. over de ambten van Christus als Profeet, Priester en Koning; hoofdstuk 17 is iets uitvoeriger over de volharding van de heiligen.

Scriptura van de Reformatie. Ze leggen de ultieme bron van gezag in de Bijbel en dus niet in de kerk (dit in tegenstelling tot de RK kerk).

Het aanvaarden van het gezag van de Bijbel is nu weer uiterst actueel en belangrijk. Onder invloed van het postmodernisme is recent een andere visie voorgesteld onder andere door de evangelische baptist wijlen dr. Stanley Grenz waarbij het gezag van de Bijbel bepaald wordt door het gebruik dat de Heilige Geest van de Bijbel maakt.¹² De Bijbel als tekst heeft hiermee in feite geen gezag meer. Dit is krachtig en effectief tegengesproken door diverse auteurs zoals D.A. Carson en vooral Kevin Vanhoozer.¹³ De laatste heeft uitvoerig aangetoond dat teksten in het algemeen en de Bijbel in het bijzonder wel degelijk betekenis hebben. God spreekt en handelt door en in de gehele Bijbel. De formulering in de '1689' (en de SD) is op dit punt van actueel belang: hoofdstuk 1, paragraaf 10 spreekt als volgt:

1.10 De Heilige Schrift kan niets anders zijn dan de hoogste raad, door wie alle godsdienstige meningsverschillen beslecht moeten worden en alle besluiten van kerkelijke vergaderingen, meningen van vroegere schrijvers en leerstellingen van individuele personen of groepen getoetst moeten worden. In het oordeel van de Heilige Schrift, ons gegeven door de Heilige Geest, mag ons geloof uiteindelijk besloten zijn.

De WCF beperkt zich in de vergelijkbare paragraaf in de laatste zin tot de opmerking dat de Heilige Geest in de Schrift spreekt. In dit opzicht is van belang dat de openingszin in de eerste paragraaf in hoofdstuk 1 van de '1689' is toegevoegd ten opzichte van de WCF en SD, en die als volgt luidt:

¹² Grenz, S.J. and Franke, J.R., *Beyond Foundationalism, Shaping Theology in a Postmodern Context* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2001)

¹³ Vanhoozer, K.J., *The Drama of Doctrine: A Canonical-linguistic Approach to Christian Theology* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2005); Vanhoozer, K.J., 'On the Very Idea of a Theological System: An Essay in Aid of Triangulating Scripture, Church and World', in: A.T.B. McGowan (ed.) *Reforming Always: Explorations in Systematic Theology* (Leicester: Apollos/IVP, 2006), pp.125-182. Carson, D.A., 'Domesticating the Gospel: A Review of Grenz' *Renewing the Center*; Zie ook: Kralingen, C.G. van, *The Source of Authority and the Bible in Theology* (master thesis, 2007)

“De Bijbel is de enige, volledige, zekere en onfeilbare maatstaf voor alle kennis, geloof en gehoorzaamheid voor onze verlossing.”

Sola Gratia en Sola Fide

Onze verlossing ontvangen we uit genade alleen en niet op grond van onze goede werken. Deze kerngedachte vinden we duidelijk terug in de geloofsbelijdenis van 1689 en uiteraard vooral in de hoofdstukken over onze verlossing zoals bijvoorbeeld hoofdstuk 10 over de doeltreffende roeping en hoofdstuk 11 over de rechtvaardiging. De belijdenis spreekt daarin telkens over de vrije gift en de genade van God die zondaren roept en rechtvaardigt. Hij rekent hen de gerechtigheid van Christus toe, die Hij heeft verdiend met zijn gehoorzaamheid. Deze gehoorzaamheid van Christus omvat twee zaken: zijn actieve gehoorzaamheid aan de gehele goddelijke wet, die Hij volmaakt heeft onderhouden, en zijn gehoorzaamheid in zijn lijden en dood waardoor Hij de schuld en straf van zondaren gedragen heeft.

In deze hoofdstukken en vooral in hoofdstuk 14 komt ook het *Sola Fide* aan de orde; het reddend geloof waardoor wij alleen behouden worden. Dit geloof wordt in de gelovige bewerkt door het werk van de Heilige Geest en door de prediking van het Woord van God. Het geloof is een instrument waarmee we de gave van de gerechtigheid van Christus ontvangen die God ons toerekent. Het geloof omvat zowel kennis van en vertrouwen op het heil in Christus.

Solus Christus

De Christologie van de *Reformed Baptists* is in overeenstemming met die van de Reformatie. Hij is de Zoon van God, de 2^e Persoon in de goddelijke Drie-eenheid (zie hoofdstuk 8). Veel *General Baptists* zijn later van deze christologie afgeweken. De *Particular of Reformed Baptists* hebben hieraan vastgehouden. Ons vertrouwen voor ons behoud is uitsluitend in Jezus Christus en in zijn werk: zowel zijn actieve alsook zijn passieve gehoorzaamheid zoals we lezen in hoofdstuk 11 over de rechtvaardiging.

Hoofdstuk 11.3 leert uitdrukkelijk het plaatsvervangend lijden en sterven van Christus aan het kruis in onze plaats. Deze leer is ook nu van groot belang in verband met de recente discussie over dit onderwerp. Een aantal

evangelische theologen gedeeltelijk verbonden met de zogenoemde *emergent-church movement* (Steve Chalke, Clark Pinnock) ontkennen het plaatsvervangende straf dragen van Christus voor ons persoonlijk (in het Engels: *penal substitution*). Daartegen is inmiddels duidelijk stelling genomen door diverse theologen uit diverse tradities (inclusief *Reformed Baptists*).¹⁴

Soli Deo Gloria

Het doel van Gods schepping en Gods verlossing is uiteindelijk het eren en verheerlijken van God. Dit brengt ons bij de soevereiniteit van God en Gods besluiten (hoofdstuk 3 in de belijdenis). De soevereiniteit van God is wellicht het belangrijkste element van de leer van de Reformatie. God bestuurt en regeert alle dingen naar Zijn wil. Hij heeft alle dingen van eeuwigheid besloten. God is Koning; hij regeert over heel het universum, in heel de geschiedenis. Hij is vrij en onafhankelijk van enige kracht of macht buiten Zichzelf; Hij kent het begin en het einde van alle dingen. Hij schiep alles, onderhoudt, regeert en bestuurt deze wereld. En op de laatste dag zal de wereld zijn zoals God deze bedoeld heeft. Hij zal tot zijn doel komen.

Deze leer van Gods soevereiniteit betekent niet dat wij alles van God begrijpen. Denk aan al het lijden, de ellende, rampen en dood die er nu nog zijn. Hij is de Oneindige, de Eeuwige. Grote godsmannen en -vrouwen hebben soms hun diepe twijfels gehad: denk ook aan de vragen die de dichters van de psalmen hebben. Maar God is absoluut betrokken op deze wereld. Wellicht de meest indrukwekkende tekst daarover in heel de Bijbel vinden we in Jes. 57:15 "Want zo zegt de Hoge en Verhevene, die in eeuwigheid troont en wiens naam de Heilige is: In den hoge en in het heilige woon Ik en bij de verbrijzelde en nederige van geest, om de geest der nederigen en het hart der verbrijzelden te doen opleven."

De 1689 maakt tegelijk duidelijk dat dit de wil van de mensen of de zogenoemde tweede oorzaken niet uitsluit (zie hoofdstuk 3, paragraaf 1 en hoofdstuk 5, paragraaf 2). Ook deze zijn in Gods besluit opgenomen.

¹⁴ Jeffery, S., Ovey, M., Sach, A., *Pierced for our Transgressions, Rediscovering the Glory of Penal Substitution* (Nottingham: IVP, 2007); Hill, C.E., James III, F.A., (eds.) *The Glory of the Atonement* (Downers Grove, Illinois: IVP, 2004)

De soevereiniteit van God is ook een cruciaal aspect van de verlossingsleer. Dit blijkt niet alleen uit de hoofdstukken 3 en 5 over Gods besluiten en Gods voorzienigheid, maar dit gegeven komt ook terug in de hoofdstukken over de zondeval (6), de vrije wil (9) en de doeltreffende roeping (10). Tegelijk houdt de belijdenis ook het Bijbelse aspect van de menselijke verantwoordelijkheid staande (zie bijv. hoofdstuk 7, paragraaf 2). De twee zijn niet in tegenspraak met elkaar, maar zijn zoals wel wordt gezegd compatibel met elkaar. Dit onderwerp is van cruciaal belang en heeft meer tekst en uitleg nodig dan binnen het bestek van dit hoofdstuk mogelijk is; zie ook het laatste deel van dit hoofdstuk en andere literatuur.¹⁵

De verlossingsleer van de '1689'

De '1689' onderschrijft de calvinistische verlossingsleer. De belijdenis wil zich daarmee onderscheiden van twee extremen die ieder naar een tegenovergestelde kant afwijken van wat men als de Bijbelse leer van de verlossing ziet. Het gaat dan om arminianisme en hyper-calvinisme.

Het arminianisme is genoemd naar Jakobus Arminius. Deze leerde kort samengevat dat Christus voor alle mensen is gestorven en dat God daarom een bepaalde mate van genade aan alle mensen geeft waardoor zij zelf kunnen besluiten te gaan geloven en te kiezen voor Christus. God heeft hen gekozen van wie Hij voorzag dat ze zouden gaan geloven. In deze opvatting ligt een grote nadruk op de menselijke verantwoordelijkheid.

Het hyper-calvinisme gaat uit van de verkiezing en Gods soevereiniteit waarbij voor de menselijke verantwoordelijkheid geen plaats is. Als God besloten heeft wie behouden worden en wie niet, moeten wij wachten op het werk van de Heilige Geest om zondaren tot bekering en geloof te brengen. Men trekt de consequentie dat het evangelie uitsluitend kan worden verkondigd aan mensen die al onder overtuiging van hun zonden zijn gebracht als eerste stap in het werk van de Heilige Geest. Men ontkent

¹⁵ Samuel E. Waldron, *A Modern Exposition of the 1689 Baptist Confession of Faith* (Darlington: Evangelical Press, 1989); D.A. Carson, *Divine Sovereignty & Human responsibility* (Eugene: Wipf and Stock Publishers, 2002); D.A. Carson, *How Long, o Lord? Reflections on Suffering and Evil* (Nottingham: IVP, 2006²).

dat God zijn genade welmenend aanbiedt aan alle mensen met de oproep om zich te bekeren en te geloven.

De '1689' probeert Gods soevereiniteit en de menselijke verantwoordelijkheid beiden op een Bijbelse manier te verwoorden en wijst daarmee beide opvattingen af. De '1689' volgt daarin wat wel eens aangeduid wordt als de 5 kernpunten van de calvinistische verlossingsleer.¹⁶ Ik zal deze punten kort toelichten:

- **Radicale verdorvenheid** van de mens door de zonde. Het kwaad zit tot in het diepst van het hart van de mens. Alle vermogens van de mens zijn er door aangetast: het kwaad verduistert zijn verstand, verstoort zijn gevoel, verdraait zijn wil, richt zijn verlangens op het verkeerde, legt zijn geweten het zwijgen op en beïnvloedt zijn lichaam. Dat betekent niet dat de mens zo slecht is als hij maar zijn kan. God houdt dat nog tegen (door wat men noemt Gods algemene genade). Daarom is het beter te spreken van radicale i.p.v. totale verdorvenheid. We vinden deze leer in de Bijbel op een aantal plaatsen: Gen.6:5; Ps.51:5; Rom.1:18; 3:23; 5:12; 1 Kor.2:14; Ef.2:3. We vinden dit punt in de belijdenis met name in hoofdstuk 6 over de val van de mens en hoofdstuk 9 over de vrije wil (plus verwijzingen in hoofdstuk 7.1 en 15.2).
- Het tweede punt is de **onvoorwaardelijke verkiezing**. De verkiezing en zeker een dubbele predestinatieleer waarbij soms wordt voorgesteld alsof God willekeurig sommige mensen tot eeuwig behoud en anderen tot eeuwig verlorenheid bestemt, is vaak een steen des aanstoets. Toch kan verkiezing als Bijbels gegeven niet worden ontkend. We zien dit al in het Oude

¹⁶ In het Engels worden deze 5 punten vaak weergegeven in enkele kernwoorden waarvan de beginletters het woord 'tulip' vormen. Het gaat achtereenvolgens om: *total depravity, unconditional election, limited atonement, irresistible grace, perseverance of the saints*. Dit geeft wel een handig ezelsbruggetje, maar deze korte woorden zijn niet accuraat. *Limited atonement* betekent beperkte verzoening. Maar zowel arminianen als calvinisten menen dat de verzoening beperkt is omdat er ook mensen verloren gaan. Een correcte en meer nauwkeurige samenvatting is te vinden bij: Nicole, R., *Our Sovereign Saviour, The Essence of the Reformed Faith* (Fearn: Christian Focus, 2002).

Testament waar God Israël verkiest. Maar het gaat ook over individuen: Jakob vs. Ezau (Rom. 9:11). Zie verder Hand. 13:48; Rom. 8:30; 9:16; Ef. 1:4-5,9,11; 1 Tess. 5:9; 2 Tess. 2:13; 2 Tim. 1:9; 1 Pet. 2:9. Het gaat om degenen die God aan Christus gegeven heeft: Joh. 6:37-40; 17:1-10. De belijdenis noemt dit punt op een aantal plaatsen (met name in hoofdstuk 3). De auteurs voegen er een uitdrukkelijke waarschuwing bij: dit onderwerp moet met bijzonder voorzichtigheid en zorg worden behandeld. Het doel van de kennis van de verkiezing is om de gelovigen meer zekerheid te geven en om God daardoor te eren voor het wonder dat Hij zondaren heeft verkozen tot behoud. Dit geeft de gelovigen nederigheid en veel troost in dit leven. Het gaat erom dat God het initiatief heeft genomen en neemt. Verkiezing is niet op basis van enige verdienste van een mens en is daarom onvoorwaardelijk.

Verkiezing betekent ook dat God sommige mensen voorbijgaat en laat liggen in de zonde en ellende waarin zij zich hebben gebracht. De belijdenis spreekt daarover op een andere manier dan over de verkiezing en stelt in hoofdstuk 3, paragraaf 3: "Om zijn heerlijkheid te laten zien, heeft God besloten om sommige mensen en engelen uit te verkiezen of voor te bestemmen tot het eeuwige leven door Jezus Christus, tot eer van Gods heerlijke genade. Anderen zijn overgelaten in hun zonden tot hun rechtvaardige veroordeling, tot eer van Gods heerlijke rechtvaardigheid." Op dit punt wijkt de tekst van de belijdenis van 1689 af van de WCF en de SD, die beiden meer een dubbel of symmetrisch karakter aan de predestinatie geven door kort te stellen: "Om zijn heerlijkheid te laten zien, heeft God besloten om sommige mensen en engelen uit te verkiezen tot het eeuwige leven, en anderen voor te bestemmen tot de eeuwige dood." De '1689' is op dit punt duidelijk meer voorzichtig en terughoudend. We staan hier voor zaken die de Bijbel wel aangeeft maar die we niet ten volle kunnen begrijpen. De verkiezing is niet een volkomen willekeurig verdelen van de mensheid. Het is duidelijk dat God op een andere manier betrokken is op de mensen die behouden

worden dan op hen die verloren zijn.¹⁷ We moeten ook altijd beginnen bij God en dan zien dat alle mensen God hebben verlaten en zondig zijn. Niemand heeft genade verdiend.

- Het derde punt is de **bepaalde of doelgerichte verzoening** ((in het Engels: *particular redemption*). Calvinisten zeggen dat Christus effectief alleen voor zijn kerk is gestorven hoewel de waarde van zijn offer groot genoeg is om alle mensen te behouden. Het offer van Christus had een duidelijk omschreven doel dat zeker bereikt wordt: de zekere verzoening van zijn kerk, voor degenen die de Vader aan Christus heeft gegeven. We zien dit op diverse plaatsen in de Bijbel: Matt. 1:21 (Jezus verlost zijn volk); 20:28; 26:28; Mark. 10:45 (voor velen; zie ook Jes. 53:10-12); Joh. 10:11 (voor zijn schapen); Hand. 20:28 (de kudde die Hij verworven heeft); Rom. 8:32-34; Ef. 5:25; Titus 2:14; Heb. 9:28. Dit punt was en is karakteristiek voor de *Particular Baptists* die daarom zo aangeduid werden (in tegenstelling tot de arminiaanse *General Baptists*). De '1689' behandelt dit punt niet in een speciaal hoofdstuk, maar dit standpunt wordt in hoofdstuk 8.8 en 11.4 onder woorden gebracht. Ik ga hieronder dieper in op dit punt.
- Het vierde punt is dat de **genade van God werkelijk effectief** is. Gods genade verandert een mens zodat zijn wil (die niet in staat was tot iets geestelijk goeds) gericht wordt op de wil van God. Genade maakt een mens gewillig om op Gods voorwaarden gered te worden. De Bijbelse basis voor deze gedachte vinden we in Joh. 6:37-40, 44-45; Rom. 8:14; Gal. 1:15; 1 Pet. 2:9; 1 Pet 5:10. De '1689' geeft dit standpunt weer in hoofdstuk 10 over de doeltreffende roeping.
- De **volharding van God met de heiligen** is het vijfde punt. God zal zijn kinderen nooit laten vallen, maar hen zeker thuis brengen. Dit sluit menselijke verantwoordelijkheid niet uit: mensen zijn hierin actief, niet passief. Maar de sleutel is Gods bewaring, niet de

¹⁷ Ik ben dankbaar voor deze opmerking van Prof. C. van der Kooi, die dit zo een keer op een college aan de VU in Amsterdam verwoordde.

activiteit van de mens. Zie hiervoor Rom. 5:10; 8:1; 8:27 e.v.; Filip. 1:6. De '1689' wijdt hoofdstuk 17 aan dit onderwerp (zie ook hoofdstuk 11.5).

Eigenlijk gaat het in al deze punten om genade. Je kunt deze 5 punten daarom ook als volgt weergeven:

- Absoluut noodzakelijke genade
- Soevereine genade
- Genade van de verzoening die God zelf doelgericht geeft
- Effectieve genade
- Genade die vasthoudt en een mens niet aan zichzelf overlaat

Bepaalde of doelgerichte verzoening (*particular redemption*)

Van alle bovengenoemde punten is de bepaalde of doeltreffende verzoening wellicht het meest controversiële en gevoelige punt. Gezien het belang van een goed begrip van dit punt, wil ik dit leerstuk nog wat verder toelichten. Zoals gezegd is dit onderwerp karakteristiek voor de *Particular Baptists* (en andere calvinisten).

Om te beginnen is het belangrijk te beseffen dat er belangrijke punten van overeenstemming zijn met mensen die hier anders over denken:

- De waarde van het verzoeningswerk van Christus is eindeloos
- Ook niet gelovigen delen op een bepaalde manier in de waarde van het werk van Christus: zij horen het evangelie, God houdt mede daarom de wereld nog in stand, God herstelt ook de schepping, enz.
- Het is geen punt van discussie of allen behouden worden: er zijn ook mensen die verloren gaan. Alleen strikte universalisten geloven dat uiteindelijk allen behouden worden. De Bijbel geeft daar echter geen grond voor.
- We zijn het ook eens dat we het evangelie aan alle mensen moeten verkondigen: het aanbod van Gods genade wordt aan iedereen verkondigd zonder uitzondering.

Het werkelijke discussiepunt gaat over het ontwerp, de bedoeling van de verzoening. Calvinisten zeggen dat Christus stierf voor hen die behouden worden op een manier waarin degenen die verloren gaan niet zullen delen. Wat zijn de argumenten hiervoor? Hierboven zijn Bijbelse gegevens genoemd waarop deze visie is gebaseerd. De Bijbel spreekt op diverse plaatsen in verband met de verlossing over alle mensen of 'allen'. Deze teksten verwijzen vaak naar Gods aanbieden van het heil aan alle mensen, of dat het heil bestemd is voor allerlei soorten van mensen (zie bijvoorbeeld 1 Joh. 2:2).

Er zijn nog een aantal belangrijke argumenten. Verlossing en verzoening zijn werkelijk voltooid en volbracht. Als er dan toch nog mensen verloren gaan, dan moet de verzoening wel bepaald zijn. Een ander punt is dat God de zonde geen twee keer straft wat het geval zou zijn als Christus effectief voor alle mensen zou zijn gestorven terwijl er dan toch nog mensen verloren gaan. Als dat vanwege hun ongeloof is en ongeloof is zonde, dan is Christus dus toch niet voor alle zonden van alle mensen gestorven.

In dit verband is het van bijzonder belang om te onderzoeken wat de Bijbel zegt over de liefde van God. God heeft toch alle mensen lief? We moeten het evangelie van de genade van God toch aan alle mensen brengen? Deze vragen zijn m.i. op heldere manier beantwoord door Don Carson in zijn boekje "De lastige leer van de liefde van God".¹⁸ Hij zegt daarin het volgende:

We moeten onderscheiden dat de Bijbel op (minstens) 5 verschillende manieren spreekt over de liefde van God:

1. De bijzondere liefde van de Vader voor de Zoon, en van de Zoon voor de Vader. We vinden dit in Joh. 3:35 en Joh. 5:20.
2. Gods voorzienige liefde voor alles wat Hij heeft gemaakt: zijn schepping. God zorgt voor zijn schepping.
3. Gods liefde tot, en gericht zijn op de redding voor zijn gevallen wereld. Joh. 3:16 "Alzo lief had God de wereld..." Je kunt deze tekst niet verklaren door te zeggen dat het gaat om de wereld van

¹⁸ Carson, *De lastige leer van de liefde van God* (Heerenveen: Jongbloed, 2003)

de uitverkorenen. Het begrip wereld bij Johannes is de huidige morele orde van bewust verzet tegen God. Gods liefde in het zenden van Jezus moeten we bewonderen, niet omdat de wereld zo groot is, maar omdat de wereld zo slecht is; niet omdat die liefde uitgaat naar zoveel mensen maar naar zulke slechte mensen. In 1 Joh. 2:2 gaat het over de *hele* wereld waar groot en slecht samenkomen. We zien dit ook al in het Oude Testament: Ez. 33:11.

4. Gods bijzondere, effectieve en selectieve liefde voor zijn uitverkoren mensen. Al in het OT voor Israël en ook voor individuen: Deut. 7:7-8; 10:14-15 en Mal. 1:2-3. In het NT op diverse plaatsen – zie hierboven – en o.a. Ef. 5:25.
5. Over Gods liefde voor zijn kinderen wordt soms gesproken op een voorlopige en voorwaardelijke manier – voorwaardelijk namelijk op grond van gehoorzaamheid. Zie bijvoorbeeld Judas v.21: “Maar gij, geliefden, bewaart uzelf in de liefde Gods, door uzelf op te bouwen in uw allerheiligst geloof en door te bidden in de heilige Geest.” Zie ook Joh. 15:9-10: “Blijft in zijn liefde. Indien gij mijn geboden bewaart, zult gij in mijn liefde blijven, gelijk Ik de geboden mijns Vaders bewaard heb en blijf in zijn liefde.”

Dit maakt veel duidelijk en heeft ook een aantal implicaties. Het is gemakkelijk om in te zien wat er gebeurt als een van deze manieren van spreken exclusief gemaakt wordt en wordt verabsoluteerd ten koste van de andere manieren van spreken over Gods liefde. We moeten deze vormen van spreken ook niet van elkaar scheiden. We moeten dit spreken van Gods liefde bij elkaar houden.

Dit onderscheid in de manieren waarop de Bijbel over de liefde van God spreekt, helpt ook bij het punt van de bijzondere of particuliere verzoening. Het gaat dan om de 3^e en 4^e manier van spreken over Gods liefde. Beiden zijn terechte manieren van spreken over Gods liefde. Op basis hiervan mogen we concluderen dat de verzoening en het werk van Christus voldoende is voor alle mensen, maar alleen effectief is voor de uitverkorenen. Christus stierf voor allen in de zin dat zijn werk voldoende is om alle mensen te behouden. Daarom spreekt de Bijbel ook over God die het behoud van alle mensen wil, beveelt en allen daartoe nodig (zie bijv. 1

Tim. 2:4; 2 Pet. 3:9). Tegelijk moeten we zeggen dat Christus – naar de bedoeling van God – stierf alleen voor de uitverkoren mensen in overeenstemming met de wijze waarop de Bijbel spreekt over Gods liefde tot zijn uitverkoren kinderen.

Dit alles betekent ook dat we Gods soevereiniteit en de menselijke verantwoordelijkheid naast elkaar moeten laten staan. Je kunt dit ook in de Bijbel zien, bijvoorbeeld in Gen. 50:19-20; Jes. 10:5 e.v. Een heel sprekend voorbeeld vinden we in Hand. 13:46 en 48 waar beide elementen kort na elkaar in hetzelfde verband genoemd worden. In vers 46 lezen we: “.....doch nu gij het verstoort en u het eeuwige leven niet waardig keurt...”, en in vers 48 “en allen, die bestemd waren ten eeuwige leven, kwamen tot geloof.” Beide uitspraken zijn waar. We kunnen beide elementen ook zien in Hand. 4:23-29. Het is essentieel voor het christelijk geloof dat beiden waar zijn. Anders zou het kruis of alleen maar een ongeluk van de geschiedenis zijn, zonder betekenis, of er zou geen sprake zijn van menselijke zonde waarvoor het kruis als middel tot verzoening nodig was.¹⁹

Het is van wezenlijk belang om deze dingen niet tegen elkaar uit te spelen. Dit alles heeft ook grote pastorale gevolgen. Het is geweldig zegenrijk om verder te mediteren over Gods liefde: Ef. 3:14-21. We kunnen daarbij weer aan deze 5 punten denken, zoals een aantal voorbeelden duidelijk maken:

1. Het spreken van de Bijbel over de liefde van de Vader voor de Zoon en van de Zoon voor de Vader geeft zekerheid ten aanzien van ons behoud.
2. Gods voorzienige liefde voor zijn schepping onderhoudt ons (zie ook Matt. 6).
3. We zijn schuldenaren aan het evangelie om daarvoor te leven en dit te verkondigen (2 Kor. 5:14-15). Dit heeft gevolgen voor de prediking. We mogen mensen dus van harte uitnodigen tot het heil en alle mensen Gods genade aanbieden. We zien dit heel mooi in Matt. 11. Jezus waarschuwt eerst de mensen van Kapernaum en Bathsaida, verwijst vervolgens naar de diepere bedoeling van God

¹⁹ D.A. Carson in *How long, o Lord*; zie ook D.A. Carson, *A Call to Spiritual Reformation – Priorities from Paul and His Prayers* (Leicester: IVP, 1992).

en gaat dan verder om mensen uit te nodigen om tot Hem te komen. Omdat dit gedeelte een geheel is mogen we ervan uitgaan dat mensen uit deze eerdergenoemde plaatsen hierbij aanwezig waren en alsnog weer opnieuw uitgenodigd werden!²⁰ Dit betekent ook dat predikers mogen vertrouwen op Gods macht om mensen tot geloof te brengen. De praktijk bevestigt dit ook: grote evangelisten en zendelingen waren overtuigde calvinisten: Whitefield, Edwards, Carey, enz. Op deze wijze krijgt God alle eer voor de zegen die er is.

4. We mogen God liefhebben omdat Hij ons eerst liefhad.
5. God blijft ons liefhebben met de liefde van een vader voor zijn kinderen. Hij vraagt gehoorzaamheid en tuchtigt ons als het nodig is.

Puritanisme

Het puritanisme was een beweging in de jaren 1558-1662 die streefde naar verdergaande reformatie van de kerk en naar de toepassing van de leer van de Reformatie in het persoonlijk en kerkelijk leven. De *Particular Baptists* en dus ook de opstellers van de '1689' wilden hier graag bij aansluiten. Mensen die wedergeboren zijn en ook in de doop hebben beleden bij Christus te horen, zullen dit ook in hun leven willen laten zien. Dit houdt een aantal zaken in, zoals het benadrukken van de noodzaak van persoonlijke levensheiliging en het getuigen in woord en daad van het evangelie. Dit wordt ook in het gezin concreet gemaakt in de godsdienstige opvoeding. In de belijdenis van 1689 komen deze zaken in diverse hoofdstukken tot uitdrukking: zie hoofdstuk 13, 16.

De puriteinen hechten veel belang aan de prediking en de verkondiging van het evangelie. We vinden dit bijvoorbeeld terug in de '1689' in hoofdstuk 20 over het evangelie en de reikwijdte van de genade. Men belijdt daarin ook de noodzaak van het werk van de Heilige Geest.

De puriteinen besteedden heel veel aandacht aan pastoraat en het persoonlijke geloofsleven. Ze werden daarom vaak aangeduid als de 'physicians of the soul'. Dit kunnen we bijvoorbeeld zien in de pastorale

²⁰ Stuart Olyott, *Ministering Like the Master* (Edinburgh: Banner of Truth, 2003)

toon in de hoofdstukken en artikelen die gaan over de volharding der heiligen (17) en de zekerheid van de genade en de verlossing (18). Ook de hierboven genoemde waarschuwing om uiterst zorgvuldig en voorzichtig om te gaan met de leer van de verkiezing is daarvan een goed voorbeeld.

De hoofdstukken over levensheiliging (13), bekering (15), de wet (19) laten zien dat de auteurs van de '1689' met hun tekst over deze onderwerpen in de beste puriteinse traditie staan. Een speciaal hoofdstuk wordt besteed aan de aanbidding van God en het houden van de rustdag (22).

Leerstellingen die men afwees

De opstellers van de '1689' waren ook één met de opstellers van de WCF en de SD in het afwijzen van een aantal leringen, die men in strijd achtte met de principes van de Reformatie en het puritanisme. Enkele voorbeelden:

- Het socinianisme was een punt van discussie. Deze leer was ontstaan als een vroege invloed van de Verlichting en wees de leer van de Drie-eenheid en de twee naturen van Christus af. Zowel de WCF, de SD en de '1689' belijden deze leerstellingen wel en nemen daarmee stelling tegen het socinianisme. De '1689' doet dit in hoofdstuk 2 zelfs nog iets uitvoeriger dan de WCF en SD waarschijnlijk omdat in de latere tijd van ontstaan van de '1689' dit onderwerp nog iets meer speelde.
- De zogenoemde 'Quakers' hadden de opvatting dat de directe verlichting door de Heilige Geest een tweede bron van openbaring was naast de Bijbel. Deze opvatting wordt in hoofdstuk 1 van de '1689' (en in de WCF en SD) over de leer van de Schrift afgewezen.
- In diverse hoofdstukken neemt men stelling tegen de Rooms-Katholieke leer zoals bijv. in de hoofdstukken over de rechtvaardiging en over het avondmaal.
- In hoofdstuk 19 en vooral in de paragrafen 4 en 5 neemt de '1689' stelling tegen het antinomianisme. Dit is de leer dat de morele wet geen betekenis meer zou hebben voor christenen. De '1689' stelt daarentegen dat de morele wet van God nog steeds geldt als leefregel om in dankbaarheid te houden terwijl het tegelijk

onmogelijk is om door het houden van de wet behouden te worden.

- Arminianisme en hyper-calvinisme zijn hierboven al genoemd.

Tot zover deze bespreking van de kernpunten van Reformatie en puritanisme. Behoudens enkele uitzonderingen (die grotendeels hierboven zijn genoemd) zijn de *Particular Baptists* en de opstellers van de '1689' het helemaal eens met anderen die zich baseren op deze kernpunten. Daarom zijn de teksten van de '1689' over deze onderwerpen nagenoeg gelijk aan die van de WCF en SD.

Verschillen met anderen: eigen baptistenvisie

Het onderscheid met andere gereformeerden bestaat vooral uit de visie op de kerk (de ecclesiologie) en de daaruit voortvloeiende visie op de doop. Een ander belangrijk onderscheid ligt in de visie op de verhouding tussen kerk en staat.

Visie op de kerk

De kernvragen zijn: wat is de kerk? Waar is de kerk? Wie behoren bij de kerk? Een bekend en veelgemaakt onderscheid is dat tussen de zichtbare en de onzichtbare kerk. De laatste zou dan bestaan uit alle ware gelovigen (of de uitverkorenen, afhankelijk vanuit welk gezichtspunt men dit benadert). De zichtbare kerk wijkt daarvan af omdat er ook 'valse' belijders tussen de gelovigen in de kerk kunnen voorkomen. Omdat wij mensen in niemands hart kunnen kijken, moeten wij in de praktijk leven met het concept van de zichtbare kerk. In hoeverre streven we ondanks dit probleem toch naar een zo zuiver mogelijke kerk? In het antwoord op deze vraag ligt een wezenlijk onderscheid tussen baptisten en andere opvattingen, of tussen de '1689', de WCF en de SD. De WCF zegt dat zij die de ware godsdienst belijden en hun kinderen bij de kerk horen. De SD gaat verder en voegt daar iets aan toe over de praktijk van het leven: bij de kerk hoort de gehele groep van mensen in heel de wereld die het geloof van het evangelie belijden en gehoorzaamheid aan God door Christus laten zien overeenkomstig dit evangelie. De '1689' zegt in de eerste twee paragrafen van hoofdstuk 26 het volgende:

26.1 De katholieke of universele kerk — die wat betreft het innerlijke werk van de Geest en de waarheid van de genade onzichtbaar is — bestaat uit het totale getal van de uitverkorenen, die vergaderd zijn, worden of zullen worden, tot één kerk onder Christus, haar Hoofd. Zij is zijn bruid en zijn lichaam, de volheid van Hem die 'alles in allen vervult'.

26.2 Alle mensen over heel de wereld, die het geloof van het evangelie belijden en dienovereenkomstig gehoorzaamheid betonen aan God door Christus, zijn zichtbare heiligen en mogen zo genoemd worden, zolang zij hun belijdenis niet ondermijnen door fundamentele dwalingen of door een onheilig leven. Iedere afzonderlijke gemeente behoort te bestaan uit zulke mensen.

De eerste paragraaf gebruikt het idee van de 'onzichtbare' kerk en specificeert dat nader door te zeggen dat het gaat om het innerlijke werk van de Geest en de waarheid van de genade. In de tweede paragraaf definieert de '1689' de zichtbare gestalte van de kerk op vergelijkbare wijze als de SD. De '1689' en de SD gaan dus verder dan de WCF door niet alleen de nadruk te leggen op het 'belijden', maar ook op gehoorzaamheid aan het evangelie. Daarin ligt veel meer een accent op persoonlijk geloof en gehoorzaamheid aan het evangelie als vereisten voor het lid zijn van de kerk. De '1689' en de SD houden de zichtbare en de onzichtbare kerk op deze manier dichter bij elkaar. Ook baptisten realiseren zich dat zij het hart van mensen niet kennen en dat er 'kaf onder het koren' kan voorkomen.

De gelovigen komen samen in een lokale gemeente. Paragraaf 6 zegt daarover het volgende:

26.6 De leden van deze kerken worden heiligen genoemd, vanwege de goddelijke roeping. Zij tonen en bewijzen hun gehoorzaamheid aan de roeping van Christus door hun belijdenis en levenswandel. Zij stemmen vrijwillig in om samen te komen, zoals Christus geboden heeft. Zij geven zich aan de Heer en aan elkaar volgens de wil van God, in onderworpenheid aan de bepalingen van het evangelie.

Men vormt vrijwillig een gemeente (dus niet uit opgelegde dwang van wie of wat dan ook). Men heeft in de geschiedenis van de baptisten daarvoor wel de term 'een verbond sluiten' gebruikt. De lokale gemeente is volledig zelfstandig. Men werkt wel samen in associaties. De '1689' geeft dit aan in paragraaf 15.

Een ander opvallend verschil tussen de '1689' en de WCF is dat eerstgenoemde nieuwe gelovigen noemt als het resultaat van de prediking van het evangelie, en niet als het resultaat van de kerk. De WCF bindt het tot geloof komen sterker aan de kerk (die uiteraard het evangelie verkondigt).

Visie op de doop

Het is opvallend dat de '1689' relatief weinig woorden gebruikt voor de opvattingen over doop en avondmaal. Het woord sacrament wordt niet gebruikt. Zoals bekend volgt de opvatting van de baptisten over de doop uit hun visie op de kerk zoals hierboven kort samengevat. De baptisten geloven dat de nieuwtestamentische gemeente bestaat uit wedergeboren christenen, uit mensen die kinderen van God zijn door geloof en bekering, Het Nieuwe Testament geeft aan dat alleen zij bij de gemeente horen, die persoonlijk het geloof in de Here Jezus Christus belijden en dit in hun leven laten zien door bekering. Dit is het resultaat van het werk van de Heilige Geest (wedergeboorte). Jezus geeft na Zijn opstanding een duidelijke opdracht met betrekking tot de doop in Matt. 28:19. Mensen die tot geloof en bekering komen en daarvan een geloofwaardige belijdenis afleggen worden gedoopt volgens de opdracht van Christus.

Visie op de verhouding tussen kerk en overheid

In de Middeleeuwen woedde een eeuwenlange strijd om de macht tussen de kerk en de staat. De Middeleeuwse kerk zag de kerk als ultieme bron van gezag met macht ook over het denken en geweten. Tijdens en na de Reformatie hebben allerlei bewegingen zich daartegen verzet. Daaronder bevonden zich diverse extremen, zoals bepaalde anabaptisten en de *Fifth Monarchy men* in Engeland. Zij wilden met een beroep op christelijke vrijheid een soort christelijk aards koninkrijk met geweld forceren.

De WCF bevat een paragraaf tegen dergelijke extreme bewegingen die wel

heel ver gaat. Men leert daarin dat er een nationale, presbyteriaanse kerk moest zijn en dat *de overheid* ketterij moest bestrijden. Deze paragraaf is verworpen door Amerikaanse Presbyterianen, baptisten en congregationalisten. De '1689' kent een dergelijke paragraaf niet omdat baptisten de bestrijding van dwaalleer als taak van de kerk zien en niet als taak van de overheid.

Hoofdstuk 24 gaat over de burgerlijke overheid. De eerste twee paragrafen vinden we ook in de WCF en Savoy. Deze gaan over de overheid als instelling van God en over het toegestaan zijn van christenen om zelf ook een overheidsambt te aanvaarden (en om een rechtvaardige oorlog te voeren). De derde paragraaf zegt dat wij omwille van het geweten de overheid moeten gehoorzamen in alle wettige zaken en dat we voor de overheid moeten bidden.

Hoofdstuk 21 in de '1689' gaat over de christelijke vrijheid. God alleen is Heer over het geweten. Christenen hoeven niets te geloven of aan te nemen dat tegen het Woord van God ingaat. We mogen ook anderen dergelijke dingen niet opleggen. De christelijke vrijheid heeft als doel God dienen zonder vrees in heiligheid en gerechtigheid (Luk 1:74,75).

Conclusies en belang van deze belijdenis voor ons

De opstellers van de belijdenis koppelden hun baptistische kerkvisie en leer over de doop aan de kernpunten uit de Reformatie en het puritanisme.

De belijdenis van 1689 is veelomvattend en geeft de visie van de *Reformed* (of *Particular*) *Baptists* in detail weer. Zoals op enkele plaatsen hierboven al aan de orde kwam, is de belijdenis nu nog van groot belang in verband met actuele discussies over cruciale onderdelen van de geloofsleer. De volgende voorbeelden spreken voor zich:

- De visie op de Schrift en het Schriftgezag
- Het plaatsvervangend lijden en sterven Christus

- De calvinistische verlossingsleer en de visie op Gods soevereiniteit en menselijke verantwoordelijkheid (een belangrijk punt in Nood-Amerika i.v.m. de opkomst van het zogenaamde *New Calvinism*).
- De kerk: gezien allerlei discussies over nieuwe vormen van kerk-zijn, zoals de *emergent church movement*
- De doop (getuige de discussies in diverse kerken over kinder- en/of gelovigendoop)
- De vrijheid van geweten en de rol en taak van de overheid, de godsdienstvrijheid.

Uiteraard gaat de '1689' (net als de WCF en SD) niet in op allerlei zaken die nu onderwerp van debat zijn en dit in die tijd nog niet waren of zelfs niet konden zijn. Voorbeelden zijn het werk en de gaven van de Heilige Geest, evolutie vs. schepping, specifieke vormen van eschatologie, opwekking, Israël²¹, enz.

Bibliografie

Ter informatie noem ik hier meer dan alleen de aangehaalde werken.

Zie hoofdstuk 1 voor uitgaven van de belijdenis van 1689.

Specifieke literatuur over de theologie van de Reformed Baptists:

²¹ De SD bevat als enige van de drie belijdenissen een extra eschatologische paragraaf die het typische post-millennialisme van veel puriteinen laat zien. Deze paragraaf spreekt o.a. de verwachting uit van een toekomstige bekering van het Joodse volk en luidt als volgt: "As the Lord in his care and love towards his Church, hath in his infinite wise providence exercised it with great variety in all ages, for the good of them that love him, and his own glory; so according to his promise, we expect that in the latter days, antichrist being destroyed, the Jews called, and the adversaries of the kingdom of his dear Son broken, the churches of Christ being enlarged, and edified through a free and plentiful communication of light and grace, shall enjoy in this world a more quiet, peaceable and glorious condition than they have enjoyed."

- Beasley-Murray, G.R., *Baptism in the New Testament* (London: MacMillan, 1962) 424pp.
Een wat ouder standaardwerk maar niet specifiek reformed baptist.
- Boyce, J.P., *Abstract of Systematic Theology* (heruitgave Den Dulk Christian Foundation) 493pp.
- Hulse, E., *The Testimony of Baptism* (Haywards Heath: Carey Publications, 1982) 136pp.
Een eenvoudige inleiding op de leer van de doop van de Reformed Baptists.
- Kingdon, D., *Children of Abraham: A Reformed Baptist View of Baptism, the Covenant, and Children* (Haywards Heath: Carey Publications, 1973)
Een boek dat veel invloed heeft gehad om de positie van de Reformed Baptists duidelijk te maken (alleen nog tweedehands verkrijgbaar).
- Kralingen, Kees van, 'Nieuw en beter – over verbond en beloften', in: William den Boer en Teun van der Leer (red.), *Calvijn, de baptisten en de gemeente van morgen* (Apeldoorn: Theologische Universiteit Apeldoorn, 2010) pp. 79-88.
- Malone, F., *The Baptism of Disciples Alone, A Covenantal Argument for Credobaptism Versus Paedobaptism* (Cape Coral: Founders Press, 2003) 284pp.
Een theologische onderbouwing van de doop van gelovigen; de auteur is een van de leiders van de Founders beweging, die de Southern Baptists in Amerika weer naar hun wortels wil laten terugkeren.
- Schreiner, T.R., and Wright, S.D., (eds.) *Believers Baptism, Sign of the New Covenant in Christ* (Nashville: B&H Academic, 2006) 364pp.
Dit lijkt het nieuwe standaardwerk te worden over de theologie van de doop als gelovige. Het hoofdstuk van dr. Steve Wellum over "Baptism and the Relationship Between the Covenants" is vooral van belang voor het onderscheid met de gereformeerde theologie waarin de kinderdoop wordt geleerd.
- Waldron, S.E. *A Modern Exposition of the 1689 Baptist Confession of Faith* (Darlington: Evangelical Press, 1989 ²1995) 490pp.

Praktische theologie van de Reformed Baptists:

- Clarke, P., Garlington, D., Hulse, E., Kingdon, D., Payne, B., *Our Baptist Heritage – Issues Facing Reformed Baptists Today* (Pensacola: Chapel Library, 1993) 117pp.
Een boekje met een aantal praktische opstellen. Een is van Erroll Hulse over de geschiedenis van de confessie van 1689 en het belang voor vandaag. Een ander belangrijk hoofdstuk is van David Kingdon die aantoont dat baptistengemeenten nooit isolationistisch waren maar met behoud van onafhankelijkheid samenwerkten.
- Davies, J.K., *The Local Church A Living Body* (CPD Wales, 2001) 271pp.
Een handig boekje over de praktijk van het leven als baptistengemeente.
- Poh Boon Sing, *The Keys of the Kingdom, A Study on the Biblical Form of Church Government* (Seri Kembangan: Good News Enterprise, 1995) 417pp.
Een uitvoerige en degelijke studie van deze Maleisische Reformed Baptist over de ecclesiologie en de praktijk van reformed baptist gemeenten.
- Dever, M., *9 Marks of a Healthy Church* (Wheaton: Crossway, 2004) 287pp.
Een inmiddels heel invloedrijk boek ook buiten reformed baptist kringen.
- Dever, M., and Alexander, P., *The Deliberate Church – Building your Ministry on the Gospel* (Wheaton: Crossway, 2005) 221pp.
Zie ook hierboven over "9 marks".

Overige aangehaalde literatuur:

- Carson, D.A., 'Domesticating the Gospel: A Review of Grenz' Renewing the Center', in: M.J. Erickson, P.K. Helseth, and J.Taylor (eds.), *Reclaiming the Center. Confronting Evangelical Accommodation in Postmodern Times* (Wheaton: Crossway, 2004) pp.33-55.

- Carson, D.A., *Divine Sovereignty & Human responsibility* (Eugene: Wipf and Stock Publishers, 2002), 271 pp.
- Carson, D.A., *How Long, o Lord? Reflections on Suffering and Evil* (Nottingham: IVP, 2006²), 240 pp.
- Carson, D.A., *De lastige leer van de liefde van God* (Heerenveen: Jongbloed, 2003) 79pp.
- Carson, D.A., *A Call to Spiritual Reformation – Priorities from Paul and His Prayers* (Leicester: IVP, 1992).
- Grenz, S.J. and Franke, J.R., *Beyond Foundationalism, Shaping Theology in a Postmodern Context* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2001), 298pp.
- Hill, C.E., James III, F.A., (eds.) *The Glory of the Atonement* (Downers Grove, Illinois: IVP, 2004), 495 pp.
- Jeffery, S., Ovey, M., Sach, A., *Pierced for our Transgressions, Rediscovering the Glory of Penal Substitution* (Nottingham: IVP, 2007), 372 pp.
- Kralingen, C.G. van, *The Source of Authority and the Bible in Theology* (master thesis, 2007), verkrijgbaar via de auteur.
- Nicole, R., *Our Sovereign Saviour, The Essence of the Reformed Faith* (Fearn: Christian Focus, 2002), 184 pp.
- Olyott, S., *Ministering Like the Master* (Edinburgh: Banner of Truth, 2003), 86 pp.
- Vanhoozer, K.J., *The Drama of Doctrine: A Canonical-linguistic Approach to Christian Theology* (Louisville: Westminster John Knox Press, 2005) 488pp.
- Vanhoozer, K.J., 'On the Very Idea of a Theological System: An Essay in Aid of Triangulating Scripture, Church and World', in: A.T.B. McGowan (ed.) *Reforming Always: Explorations in Systematic Theology* (Leicester: Apollos/IVP, 2006), pp.125-182.

De baptisten geloofsbelijdenis van

1689

Een geloofsbelijdenis, uitgegeven door de oudsten en broeders van een groot aantal gemeenten van christenen (gedoopt op basis van hun geloofsbelijdenis) in Londen en omstreken. Gedrukt in het jaar 1677 en ondertekend door een groot aantal oudsten in het jaar 1689.

Aan de lezer

Beste lezer,

Al vele jaren geleden vonden wij het nodig om een geloofsbelijdenis uit te geven, samen met een aantal andere christenen die in de weg van de Heer leven en wandelen. Het doel hiervan is om genoeg informatie te geven voor hen die onze overtuigingen nog niet volledig begrepen. Dit geldt ook voor hen die vooroordelen tegen onze belijdenis hebben vanwege een verkeerde voorstelling van zaken, door enkele aanzienlijke mensen die verkeerde maatregelen jegens ons hadden genomen en daarmee zichzelf en anderen hebben misleid.

Het voorstel om tot zo'n belijdenis te komen dateert van 1643. Zeven gemeentes kwamen toen in Londen samen. Sindsdien zijn verschillende drukken van deze belijdenis wijd verspreid en is zo ons doel grotendeels bereikt. Diverse godvruchtige en geleerde mensen waren hierdoor gerustgesteld, dat wij niet schuldig waren aan onjuiste leerstellingen of fundamentele dwalingen, waarvan wij maar al te vaak zonder enige onderbouwing of aanleiding beschuldigd werden.

Inmiddels is deze geloofsbelijdenis nu niet meer algemeen verkrijgbaar. Tegelijkertijd hebben vele anderen de geloofswaarheden, die erin beschreven staan, aanvaard. Daarom vonden wij het nodig om samen een getuigenis aan de wereld te geven van ons vasthouden aan deze goede waarheden, door de geloofsbelijdenis die u nu in uw handen heeft uit te geven.

Wij willen nu met u delen waarom wij sommige zaken anders hebben verwoord, alhoewel de inhoud hetzelfde is gebleven. Wij willen met dit werk niet alleen verantwoording afleggen aan de christenen die met ons van visie verschillen aangaande de doop. De belangrijkste reden om dit

werk te doen, is omdat we dit verschuldigd zijn aan hen die in dit goed kunnen gebruiken in hun onderwijs van de grote waarheden van het evangelie. Het helder verstaan en het vaste geloof heeft nauwe betrekking op onze wandel met de Heer en ons vrucht dragen voor Hem. Daarom vonden wij het nodig om onszelf vollediger en explicieter uit te drukken, om duidelijk te maken waar we voor staan. We hebben geen fout gevonden in de manier waarop men te Westminster en later te Savoy de geloofsbelijdenis geformuleerd heeft en daarom besloten wij van harte dezelfde structuur in onze eigen geloofsbelijdenis aan te houden. Wij zagen dat de laatstgenoemden in hun belijdenis (om voor hen legitieme redenen) ervoor gekozen hebben om hun gedachten, daar waar zij het eens waren met de eerstgenoemden, op dezelfde manier te formuleren. In veel gevallen hebben ze zelfs dezelfde terminologie gebruikt. Daarom vinden wij het ook het beste om hun voorbeeld te volgen en in veel van deze hoofdstukken waarin ons geloof en onze leerstellingen dezelfde zijn als de hunne dezelfde woorden te gebruiken. Dit hebben wij nadrukkelijk gedaan om onze instemming met beide geloofsbelijdenissen in alle fundamentele zaken van het christelijk geloof te laten zien. Evenzo met vele anderen wiens orthodoxe geloofsbelijdenissen uitgegeven zijn door de protestanten in verschillende landen en steden. Wij willen iedereen ervan overtuigen dat wij er niet op uit zijn om het geloof onnodig van nieuwe woorden te voorzien, maar wij aanvaarden van harte de woorden die in overeenstemming met de Bijbel al eerder door anderen gebruikt zijn.

Hierbij verklaren wij voor het aangezicht van God, engelen en mensen onze hartelijke overeenstemming met hen in het betrouwbare protestantse onderwijs, dat zij met overduidelijke bewijzen uit de Bijbel aangetoond hebben. Op sommige plaatsen zijn er enkele dingen toegevoegd, sommige termen weggelaten en een paar veranderd, maar deze wijzigingen zijn van dien aard, dat wij er niet bang voor zijn om beschuldigd te worden van onjuistheid in het geloof door onze broeders.

In die dingen waarin we verschillen van anderen hebben wij ons met alle oprechtheid en openhartigheid geuit, zodat het voor iedereen duidelijk is wat we bedoelen. We hopen dat wij voldoende bescheiden en nederig geweest zijn en dat onze vrijheid in dit opzicht niet aanstootgevend is, zelfs niet voor hen die een andere overtuiging hebben.

Ook hebben wij Bijbelteksten toegevoegd ter bevestiging van ieder hoofdstuk in onze geloofsbelijdenis. Dit werk hebben wij zo grondig mogelijk gedaan, zodat de meest duidelijke verzen uitgekozen zijn ter bewijs van wat wij stellen. Ons grote verlangen is dat allen die dit lezen het onvolprezen voorbeeld van de mensen uit Berea zullen volgen. Zij bestudeerden de Bijbel dagelijks, zodat zij wisten of dat wat tot hen gepredikt werd waar was of niet.

Wij belijden met heel ons hart dat wij met dit alles in geen enkel opzicht twist of conflict op willen zoeken. Wij hopen op de vrijheid om ons geloof openhartig aan onze broeders uit te kunnen leggen, met de Bijbelse onderbouwing waarop ons geloof en onze levenswandel zijn gebaseerd. Wij hopen dat niemand onder de broeders ons dit ontzegt of kwalijk neemt.

Ons doel is behaald als ons recht gedaan wordt, doordat men ons meet aan onze overtuiging en levenswandel en deze twee beoordeelt, gebaseerd op wat wij hierbij uitgeven. De Heer, wiens ogen zijn als vlamvend vuur, weet dat dit hetgene is dat wij standvastig met heel ons hart moeten geloven en ons ernaar uit moeten strekken om onze levens daarnaar in te richten. Het zou goed zijn om andere conflicten terzijde te leggen. Moge de enige zorg van allen, over wie de naam van onze geprezen Verlosser is uitgeroepen, zijn om zowel nu als in de toekomst in nederigheid met hun God te wandelen en in liefde en zachtmoedigheid naar elkaar de godsvrucht te vervullen in de vreze des Heren.

Laat iedereen ernaar streven dat zijn spreken overeenkomstig het evangelie is, al naar gelang zijn positie en talenten. Hierbij moet iedereen

met ijver het praktische en zuivere christenleven bij anderen aanmoedigen voor het aangezicht van onze God en Vader. Laten wij in deze tijd van afval onze adem niet verspillen aan vruchteloze klachten over het verkeerde van anderen, maar laat iedereen bij zichzelf beginnen om allereerst onze eigen harten en wegen te hervormen. Daarna kunnen we alles waar we invloed op hebben tot dezelfde hervorming aansporen. Laat niemand zichzelf misleiden door te rusten in en te vertrouwen op een schijn van godsvrucht, zonder de innerlijke kracht en ervaring van de waarheden die hij belijdt.

Er is vandaag de dag een oorzaak van verval in het christendom, waarop wij met ernst willen wijzen. Dit is de nalatigheid van het christelijke onderwijs in het gezin door hen die daartoe geroepen zijn. Moge de grove onwetendheid en het instabiele en goddeloze gedrag van velen met recht toegerekend worden aan hun ouders en leraren die hun, toen zij jong waren, niet getraind hebben in de weg waarop zij behoren te wandelen. Deze ouders en leraren hebben de serieuze geboden die de Heer hen regelmatig heeft opgedragen, verwaarloosd. Het gebod is om te katechizeren en te onderwijzen, zodat ze in hun jonge jaren doordrenkt mogen worden met de kennis van de waarheid van God, zoals de Bijbel die openbaart. Door hun nalatigheid in het gebed en andere christelijke plichten voor het gezin, samen met het slechte voorbeeld van nutteloze gesprekken, hebben zij allereerst het streven naar godsvrucht nagelaten en zijn het tenslotte zelfs gaan minachten. Wij weten dat niemands blindheid en verdorvenheid hier een excuus voor is.

Het zal hen zwaar vallen, die er de oorzaak van zijn, dat zij in hun zonde zullen sterven. Want zal hun bloed echter niet verhaald worden op hen onder wiens zorg zij stonden en die hen zonder waarschuwing toestonden voort te gaan en hen zo naar het pad van het verderf hebben geleid?

Zal niet de toewijding van christenen in vroeger eeuwen aangaande het vervullen van deze plichten als een oordeel zijn tegen hen en velen veroordelen van hen die het nu nalaten?

Wij willen afsluiten met het ernstige gebed dat de God van alle genade in zo'n mate zijn Heilige Geest over ons uitstort, dat de belijdenis van de waarheid samen mag gaan met het ware geloof en een consequente toepassing ervan door ons. Dat zijn naam verheerlijkt mag worden in alle dingen door Jezus Christus onze Heer, Amen.

Inhoudsopgave

- 1 De Bijbel
- 2 God en de heilige drie-eenheid
- 3 Gods besluiten
- 4 De schepping
- 5 Gods voorzienigheid
- 6 De zondeval, de zonde en de straf op de zonde
- 7 Gods verbond
- 8 Christus de middelaar
- 9 Vrije wil
- 10 Doeltreffende roeping
- 11 Rechtvaardiging
- 12 Aanneame tot kinderen van God
- 13 Heiligmaking
- 14 Reddend geloof
- 15 Berouw tot leven en redding
- 16 Goede werken
- 17 De volharding van de gelovigen
- 18 De zekerheid van genade en verlossing

- 19 De wet van God
- 20 Het evangelie en de reikwijdte van de genade
- 21 Christelijke vrijheid en gewetensvrijheid
- 22 Aanbidding en de dag van de Heer
- 23 De wettige eed
- 24 De burgerlijke overheid
- 25 Het huwelijk
- 26 De kerk
- 27 De gemeenschap van de heiligen
- 28 De doop en het avondmaal
- 29 De doop
- 30 Het avondmaal
- 31 De toestand van de mens na de dood en de opstanding van de doden
- 32 Het laatste oordeel

1. De Bijbel

1.1 De Bijbel is de enige, volledige, zekere en onfeilbare maatstaf voor alle kennis, geloof en gehoorzaamheid voor onze verlossing.¹ Hoewel het inzicht dat de natuur ons geeft, en Gods scheppingswerk en voorzienigheid, zijn goedheid, wijsheid en kracht zo duidelijk laten zien dat zij de mens alle verontschuldiging ontnemen, zijn deze dingen echter niet toereikend om ons de verlossende kennis van God en van zijn wil te geven.² Daarom heeft de Heer zich vaak en op verschillende manieren geopenbaard³ en zijn wil aan zijn kerk bekend gemaakt. Daarbij heeft Hij zijn wil helemaal laten opschrijven⁴ om de waarheid te bewaren en te verspreiden; en om de kerk een sterkere zekerheid en troost te geven tegen de invloed van de verdorven natuur van de mens en de slechtheid van Satan en de wereld. Nu God de eerdere manieren om zijn wil aan zijn volk bekend te maken niet meer gebruikt, maakt dit de Bijbel absoluut noodzakelijk.

1. 2 Tim. 3:15-17; Jes.8:20; Luc.16:29-31; Ef.2:20
2. Rom. 1:18-21; 2:14-15; Ps. 19:1-3
3. Heb. 1:1
4. Spr. 22:19-21; Rom. 15:4; 2 Pet. 1:19-20

1.2 De Heilige Schrift, oftewel het geschreven Woord van God, omvat nu de volgende boeken, die samen het Oude en Nieuwe Testament vormen:

Het Oude Testament: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Jozua, Richteren, Ruth, 1 Samuël, 2 Samuël, 1 Koningen, 2 Koningen, 1 Kronieken, 2 Kronieken, Ezra, Nehemia, Ester, Job, Psalmen, Spreuken, Prediker, Hooglied, Jesaja, Jeremia, Klaagliederen, Ezechiël, Daniël, Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Zacharia en Maleachi.

Het Nieuwe Testament: Matteüs, Marcus, Lucas, Johannes, Handelingen, Romeinen, 1 Korintiërs, 2 Korintiërs, Galaten, Efeziërs, Filippenzen,

Kolossenzen, 1 Tessalonicenzen, 2 Tessalonicenzen, 1 Timoteüs, 2 Timoteüs, Titus, Filemon, Hebreëën, Jakobus, 1 Petrus, 2 Petrus, 1 Johannes, 2 Johannes, 3 Johannes, Judas en Openbaring.

Al deze boeken zijn voortgebracht door de inspiratie van God om als maatstaf te dienen voor geloof en leven.¹

1. 2 Tim. 3:16

1.3 De zogenaamde apocriefen, die niet door God geïnspireerd zijn, maken geen deel uit van de canon van de Schrift. Daarom hebben ze ook geen gezag in Gods kerk; hun functie en betekenis is niet anders dan die van andere menselijke literatuur.¹

1. Luc. 24:27,44; Rom. 3:2

1.4 We moeten de Heilige Schrift geloven, omdat het gezag ervan niet berust op het getuigenis van een persoon of kerk, maar helemaal op God, die zelf de waarheid is. De Heilige Schrift moet algemeen aanvaard worden omdat God er de auteur van is en het daarom Gods Woord is.¹

1. 2 Pet. 1:19-21; 2 Tim. 3:16; 1 Tess. 2:13; 1 Joh. 5:9

1.5 Het getuigenis van de kerk van God kan ons ertoe leiden en ons ervan overtuigen om de Heilige Schrift in hoge achting te houden. De Heilige Schrift bewijst om een overvloed aan redenen het Woord van God te zijn, zoals 1) het hemelse karakter van zijn inhoud, 2) de doeltreffende aard van zijn leer, 3) zijn majestueuze stijl, 4) de onderlinge overeenstemming tussen al zijn delen, 5) zijn strekking om in alles alle eer aan God te geven, 6) de volledige uiteenzetting die hij geeft van de enige weg tot redding van de mens, en 7) zijn vele andere weergaloze en uitmuntende eigenschappen; dus vanwege zijn absolute volmaaktheid. Toch worden we ten volle overtuigd en verzekerd van de onfeilbare waarheid en het goddelijk gezag van de Schrift door het innerlijke werk van

de Heilige Geest, die daarvan door en met het Woord getuigenis geeft in onze harten.¹

1. Joh. 16:13-14; 1 Kor. 2:10-12; 1 Joh 2:20, 27

1.6 Het geheel van Gods openbaring - ten aanzien van alle dingen die nodig zijn voor zijn eigen heerlijkheid en de verlossing, het geloof en het leven van de mens - is of uitdrukkelijk in de Bijbel opgeschreven, of kan daaruit door noodzakelijke gevolgtrekking worden afgeleid. Niets mag ooit daaraan toegevoegd worden, noch door vermeende nieuwe openbaringen van de Geest noch door menselijke tradities.¹ Niettemin erkennen wij dat we de innerlijke verlichting door de Geest van God nodig hebben om de dingen die geopenbaard zijn ín het Woord, zó te begrijpen dat het ons redding brengt.² Wij erkennen ook dat bepaalde, algemeen gebruikelijke aspecten van de aanbidding van God en het bestuur van de kerk bepaald moeten worden door het licht van natuurlijke en christelijk wijsheid en in overeenstemming met de algemene regels van Gods Woord, waarvan niet afgeweken mag worden.³

1. 2 Tim. 3:15-17; Gal. 1:8-9
2. Joh. 6:45; 1 Kor. 2:9-12
3. 1 Kor. 11:13-14; 14:26,40

1.7 In de Bijbel is niet alles op zichzelf even duidelijk of voor iedereen even begrijpelijk.¹ De zaken die we moeten kennen, geloven en naleven tot verlossing, zijn echter zo helder uiteengezet en geopenbaard in de ene of andere plaats van de Schrift, dat mensen deze dingen voldoende kunnen begrijpen met behulp van de gewone, beschikbare middelen, ongeacht hun opleidingsniveau.²

1. 2 Pet. 3:16
2. Ps. 19:8-9; 119:130

1.8 De originele geschriften van het Oude¹ en het Nieuwe Testament zijn, in hun oorspronkelijke talen, direct geïnspireerd door God. Zij zijn

geschreven, respectievelijk in het Hebreeuws (de taal van Gods volk) en in het Grieks (tijdens het schrijven van het Nieuwe Testament de meest bekende taal voor de volken). Door Gods bijzondere zorg en voorzienigheid zijn zij te allen tijde zuiver bewaard. Ze zijn daarom authentiek en voor de kerk het einde van alle tegenspraak in ieder godsdienstig meningsverschil.² Heel het volk van God heeft recht op en belang bij de Schrift en is geboden deze in de vreze des Heren te lezen en te onderzoeken.³ Omdat de oorspronkelijke talen echter niet bekend zijn bij de lezers, moet de Schrift vertaald worden in de gangbare taal van ieder volk tot wie zij komt,⁴ zodat het Woord van God in rijke mate in hen kan wonen;⁵ zij Hem op een aanvaardbare manier zullen eren; en zij 'door te volharden en door troost te putten uit de Schriften zouden blijven hopen'.⁷

1. Rom. 3:2
2. Jes. 8:20; Hand. 15:15
3. Joh. 5:39,46
4. 1 Kor. 14 :6, 9, 11, 12, 24, 28
6. Kol. 3 :16
7. noot vertalers: citaat van Rom. 15:4

1.9 De onfeilbare maatstaf voor de uitleg van de Schrift is de Schrift zelf. Wanneer er een vraag rijst over de juiste, volledige en eenduidige betekenis van een Schriftgedeelte, moet gezocht worden naar andere Schriftgedeelten die meer duidelijkheid bieden.¹

1. 2 Pet. 1:20-21; Hand. 15:15-17

1.10 De Heilige Schrift kan niets anders zijn dan de hoogste raad, door wie alle godsdienstige meningsverschillen beslecht moeten worden en alle besluiten van kerkelijke vergaderingen, meningen van vroegere schrijvers en leerstellingen van individuele personen of groepen getoetst moeten worden. In het oordeel van de Heilige Schrift, ons gegeven door de Heilige Geest, mag ons geloof uiteindelijk besloten zijn.¹

1. Mat. 22:29, 31; Ef. 2:20; Hand. 28:23

2 God en de heilige drie-eenheid

2.1 De Heer, onze God, is de enige; de enige levende en ware God.¹ Hij bestaat in en door zichzelf. ² Hij is oneindig in zijn wezen en volmaaktheid. Alleen Hij kan zichzelf helemaal begrijpen. ³ Hij is volledig geest; ⁴ onzichtbaar, zonder lichaam, zonder ledematen en zonder de veranderlijke gevoelens van mensen. Hij alleen is onsterfelijk; Hij woont in het licht waartoe niemand kan naderen. ⁵ Hij verandert niet.⁶ Hij is zo groot dat Hij ons voorstellingsvermogen ver te boven gaat.⁷ Hij is eeuwig,⁸ ondoorgrondelijk, almachtig⁹ en oneindig. Hij is volkomen heilig,¹⁰ volkomen wijs, volledig vrij en geheel volmaakt. Hij bewerkt alle dingen naar de raad van zijn eigen, onveranderlijke en geheel rechtvaardige wil,¹¹ voor zijn eigen eer.¹² Hij is vol liefde, genadig, barmhartig, lankmoedig, overvloedig in goedertierenheid en waarheid. Hij vergeeft onrechtvaardigheid, overtredingen en zonde. Hij is de beloner van hen die Hem ijverig zoeken.¹³ Hij is volledig rechtvaardig en ontzagwekkend in zijn oordelen.¹⁴ Hij haat alle zonde¹⁵ en spreekt in geen enkel opzicht de schuldige vrij.¹⁶

1. 1 Kor. 8:4-6; Deut. 6:4
2. Jer. 10:10; Jes. 48:12
3. Ex. 3:14
4. Joh. 4:24
5. 1 Tim. 1:17; 6:16; Deut. 4:15-16
6. Mal. 3:6
7. 1 Kon. 8:27; Jer. 23:23
8. Ps. 90:2
9. Gen. 17:1
10. Jes. 6:3
11. Ps. 115:3; Jes. 46:10
12. Spr. 16:4; Rom. 11:36
13. Ex. 34:6-7; Heb. 11:6
14. Neh. 9:32-33
15. Ps. 5:5-6
16. Ex. 34:7; Nah. 1:2-3

2.2 God is volledige toereikend in wie Hij zelf is. Hij heeft alle leven,¹ heerlijkheid,² goedheid³ en zegen ín en ván zichzelf. Hij heeft de schepselen

die Hij heeft gemaakt niet nodig en ontleent niets van Zijn heerlijkheid aan hen.⁴ Hij openbaart daarentegen Zijn eigen heerlijkheid ín en dóór hen. De enige bron van alle bestaan is Hij; ván wie, dóór wie en vóór wie alle dingen zijn.⁵ Hij heerst over al zijn schepselen; Hij doet dóór hen, vóór hen en mét hen alles wat Hij wil.⁶ Hij heeft alle dingen volledig in het zicht;⁷ zijn kennis is oneindig, onfeilbaar en onafhankelijk van het schepsel, zodat voor Hem niets toevallig of onzeker is.⁸ Hij is volledig heilig in al zijn raadsbesluiten, in al zijn werken⁹ en in al zijn geboden. Engelen en mensen zijn aan Hem, hun schepper, élke aanbedding, dienstbaarheid en gehoorzaamheid verschuldigd; en verder alles wat Hij van hen wil eisen.¹⁰

1. Joh. 5:26
2. Ps. 148:13
3. Ps. 119:68
4. Job 22:2-3
5. Rom. 11:34-36
6. Dan. 4:25, 34-35
7. Heb. 4:13
8. Ez. 11:5; Hand. 15:18
9. Ps. 145:17
10. Op. 5:12-14

2.3 In dit goddelijke en oneindige wezen bestaan drie goddelijke personen: de Vader, de Zoon (of het Woord) en de Heilige Geest.¹ Zij zijn één in wezen, macht en eeuwigheid. Ieder van hen is volledig God en toch is hun goddelijkheid één en ongedeeld.² De Vader ontleent zijn bestaan aan niets of niemand. De Zoon is van eeuwigheid door de Vader voortgebracht.³ De Heilige Geest gaat uit van de Vader en de Zoon.⁴ Deze drie zijn allen oneindig, zonder begin; en daarom één God, die niet verdeeld kan worden in natuur of wezen. Zij worden in de Schrift wel onderscheiden door hun persoonlijke relaties in de Godheid en door de verschillende werken die aan hen worden toegeschreven. Deze leer van de Drie-eenheid is de grondslag voor al onze gemeenschap met God en voor onze troostrijke afhankelijkheid van Hem.

1. 1 Joh. 5:7; Mat. 28:19; 2 Kor. 13:13

2. Ex. 3:14; Joh. 14:11; 1 Kor. 8:6

3. Joh. 1:14, 18

4. Joh. 15:26; Gal. 4:6

3. Gods besluiten

3.1 God heeft alle dingen besloten die in de tijd zullen gebeuren.¹ Hij deed dit in zichzelf; van eeuwigheid; in alle vrijheid en onveranderlijkheid; en ging daarbij alleen te rade bij zijn wijze en heilige wil. Echter, God is niet de auteur van de zonde en God heeft er in geen enkel opzicht deel aan.² Ook wordt de wil van het schepsel niet geschonden, net zomin als het in vrijheid werkzaam zijn van secundaire oorzaken wordt weggenomen, maar integendeel juist bevestigd.³ Hierin blijkt zijn wijsheid in het ordenen van alle dingen en zijn macht en trouw in het verwezenlijken van zijn besluiten.⁴

1. Jes. 46:10; Ef. 1:11; Heb. 6:17; Rom. 9:15,18

2. Jak. 1:13; 1 Joh 1:5

3. Hand. 4:27-28; Joh. 19:11

4. Num. 23:19; Ef. 1:3-5

3.2 Gods besluit is niet gebaseerd op zijn voorkennis dat onder bepaalde omstandigheden bepaalde dingen zullen gebeuren,¹ maar is onafhankelijk van al dergelijke voorkennis.²

1. Hand. 15:18
2. Rom. 9:11-18

3.3 Om zijn heerlijkheid te laten zien, heeft God besloten om sommige mensen en engelen uit te verkiezen of voor te bestemmen tot het eeuwige leven door Jezus Christus,¹ tot eer van Gods heerlijke genade.² Anderen zijn overgelaten in hun zonden tot hun rechtvaardige veroordeling, tot eer van Gods heerlijke rechtvaardigheid.³

1. 1 Tim. 5:21; Mat. 25:34
2. Ef. 1:5-6;
3. Rom. 9:22-23; Jud. 4

3.4 Deze uitverkoren engelen en mensen zijn onveranderlijk daartoe bestemd; hun aantal staat zo zeker vast, dat het niet kan toenemen of afnemen.¹

1. 2 Tim. 2:19; Joh. 13:18

3.5 Voordat de wereld gemaakt werd, heeft God bepaalde mensen, in Christus, voorbestemd tot leven; volgens zijn eeuwige en onveranderlijke voornemen, op basis van zijn geheime raadsbesluit en de vreugde van zijn wil. Hij heeft hen uit vrije genade en liefde¹ verkozen tot eeuwige heerlijkheid, zonder dat er iets in hen was als voorwaarde of oorzaak dat Hem hiertoe aanzette.²

1. Ef. 1:4-6, 9, 11; Rom. 8:30; 2 Tim. 1:9; 1 Tess. 5:9
2. Rom. 9:13,16; Ef. 2:5,12

3.6 Zoals God de uitverkorenen tot heerlijkheid heeft bestemd, zo heeft Hij ook alle middelen hiertoe voorbestemd, door het eeuwige en vrije voornemen van zijn wil.¹ Daarom worden zijn uitverkorenen, die gevallen zijn in Adam, verlost door Christus.² Door zijn Geest, die op zijn tijd werkt,

worden zij geroepen tot geloof in Christus; gerechtvaardigd; tot zijn kinderen aangenomen en geheiligd; ³ en 'door de kracht van God bewaakt door het geloof tot de zaligheid'.⁴ Alleen de uitverkorenen delen in deze zegeningen.⁵

1. 1 Pet. 1:2; 2 Tess. 2:13
2. 1 Tess. 5:9-10
3. Rom.8:30; 2 Tess. 2:13
4. 1 Pet. 1:5
5. Joh.6:64; 10:26; 17:9

3.7 De leer van dit grote mysterie van de uitverkiezing moet met bijzondere voorzichtigheid en beleid behandeld worden, zodat mensen die gericht zijn op de — in zijn Woord geopenbaarde — wil van God en daaraan gehoorzaam zijn, verzekerd mogen zijn van hun eeuwige verkiezing, door de zekerheid van hun daadkrachtige roeping.¹ Op deze manier zal de uitverkiezing de lof voor God² en diepe eerbied en verwondering opwekken; nederigheid³ en toewijding stimuleren; en veel troost geven aan allen die oprecht het evangelie gehoorzamen.⁴

1. 1 Tess. 1:4-5; 2 Pet. 1:10
2. Ef. 1:6; Rom. 11:33
3. Rom. 11:5, 6, 20
4. Luc. 10:20

4 De schepping

4.1 In het begin heeft het God — de Vader, de Zoon en de Heilige Geest¹ — behaagd om de wereld te scheppen, met alle zichtbare en onzichtbare dingen,² in zes dagen. Dit alles was zeer goed.³ Hij deed dit om de heerlijkheid van zijn eeuwige macht, wijsheid en goedheid te laten zien.⁴

1. Joh. 1:2-3; Heb. 1:2; Job 26:13
2. Kol. 1:16
3. Gen. 1:31
4. Rom. 1:20

4.2 Nadat God alle andere schepselen gemaakt had, schiep Hij de mens; man en vrouw.¹ Hij schiep hen met weldenkende en onsterfelijke zielen² en maakte hen geschikt tot het leven in harmonie met God, waarvoor zij waren geschapen. Zij werden geschapen naar het beeld van God; met kennis, gerechtigheid en ware heiligheid.³ De wet van God was in hun harten geschreven⁴ en zij hadden de kracht om deze te gehoorzamen. Omdat zij waren overgelaten aan de vrijheid van hun eigen, veranderlijke wil, hadden zij wel de mogelijkheid om de wet te overtreden.⁵

1. Gen. 1:27
2. Gen. 2:7
3. Pred. 7:29; Gen. 1:26
4. Rom. 2:14-15
5. Gen. 3:6

4.3 Naast dat de wet in hun harten geschreven was, ontvingen zij een gebod om niet te eten van de boom van kennis van goed en kwaad.¹ Zolang zij dit gebod hielden, waren zij gelukkig in hun gemeenschap met God en regeerden zij over de schepselen.²

1. Gen. 2:17
2. Gen. 1:26-28

5 Gods voorzienigheid

5.1 God — de goede schepper van alle dingen — onderhoudt, leidt, rangschikt en regeert, in zijn oneindige macht en wijsheid, alle schepsels en dingen,¹ van het grootste tot het kleinste,² door zijn wijze en heilige voorzienigheid. Hiermee verwezenlijkt Hij het doel waarvoor zij geschapen zijn, volgens zijn onfeilbare voorkennis en zijn vrije en onveranderlijke raadsbesluiten, tot lof en verheerlijking van zijn wijsheid, macht, rechtvaardigheid, oneindige goedheid en genade.³

1. Heb. 1:3; Job 38:11; Jes. 46:10-11; Ps. 135:6
2. Mat. 10:29-31
3. Ef. 1:11

5.2 Alle dingen gebeuren onveranderlijk en onfeilbaar, volgens Gods voorkennis en besluiten, omdat Hij de eerste oorzaak is.¹ Niets gebeurt dus bij toeval, of buiten het godsbestuur om.² Wel bestuurt God alle dingen in zijn voorzienigheid zo, dat secundaire oorzaken — wetmatigheden, toevalligheden, óf noodzakelijke gevolgen van andere oorzaken — hun rol spelen om ze te verwezenlijken.³

1. Hand. 2:23
2. Spr. 16:33
3. Gen. 8:22

5.3 God maakt in zijn voorzienigheid gewoonlijk gebruik van middelen¹, maar Hij is vrij om, als Hij dit wil, zonder deze middelen te werken²; zich niet door hen te laten beperken³ of tegen hen in te werken.⁴

1. Hand. 27:31,44; Jes. 55:10-11
2. Hos. 1:7
3. Rom. 4:19-21
4. Dan. 3:27

5.4 De almachtige kracht, ondoorgrondelijke wijsheid en oneindige goedheid van God strekken zich in zijn voorzienigheid zover uit, dat zowel de zondeval als alle andere zondige daden van engelen en van mensen plaatsvinden in overeenstemming met zijn soevereine plannen.¹ Het is

echter niet zo dat God hier zonder meer in toestemt. Op allerlei wijze en machtige manieren beperkt, ordent en bestuurt Hij zondige daden, zodat ze zijn heilige plannen bewerkstelligen.² De zondigheid van deze daden gaat echter alleen uit van engelen of mensen en niet van God, die volkomen heilig en rechtvaardig is. God kan niet de auteur zijn van de zonde, of deze goedkeuren.³

1. Rom. 11:32-34; 2 Sam. 24:1; 1 Kron. 21:1
2. 2 Kon. 19:28; Ps. 76:10; Gen. 50:20; Jes. 10:6,7,12
3. Ps. 50:21; 1 Joh. 2:16

5.5 De wijze, rechtvaardige en genadige God laat zijn eigen kinderen vaak, voor een bepaalde tijd, verschillende verzoeken en het verderf van hun eigen hart ondervinden. Hij doet dit om hen te tuchtigen vanwege de zonden die ze gedaan hebben, of om hen de ongekende kracht van het kwaad en de resterende bedrieglijkheid van hun harten te laten zien om hen zo nederiger te maken. Hij doet dit ook om hen op te wekken tot een dieper en voortdurend besef van afhankelijkheid van Hem; om hen nog waakzamer te maken tegen zonde in de toekomst; en vanwege andere rechtvaardige en heilige doelstellingen.¹ Zo wordt alles wat zijn uitverkorenen overkomt door Hem bepaald, tot zijn heerlijkheid en voor hun welzijn.²

1. 2 Kron. 32:25-31; 2 Sam. 24:1; 2 Kor. 12:7-9
2. Rom. 8:28

5.6 God verblindt en verhardt daarentegen de verdorven en goddeloze mensen vanwege hun begane zonde, als de rechtvaardige rechter.¹ Hij onthoudt hen de genade waardoor zij verlicht hadden kunnen worden in hun begrip en veranderd hadden kunnen worden in hun harten.² Ook ontnemt Hij hen soms de gaven die zij hadden³ en stelt Hij hen soms in situaties waarin hun verdorven hart de gelegenheid waarneemt om te zondigen.⁴ Hij laat hen over aan hun aangeboren verdorvenheid; de verleidingen van de wereld en de macht van Satan.⁵ Daarbij verharderen zij

zich zelfs onder de middelen die God gebruikt voor het verzachten van het hart van anderen.⁶

1. Rom. 1:24-28; 11:7-8
2. Deut. 29:4
3. Mat. 13:12
4. Deut. 2:30; 2 Kon. 8:12-13
5. Ps. 81:11-12; 2 Tess. 2:10-12
6. Ex. 8:15, 32; Jes. 6:9-10; 1 Pet. 2:7,8

5.7 Gods voorzienigheid strekt zich in het algemeen uit tot alle schepselen, maar is op een heel bijzondere manier gericht op de zorg voor zijn kerk; zij beschikt alle dingen voor haar welzijn.¹

1. 1 Tim. 4:10; Amos. 9:8-9; Jes. 43:3-5

6 De zondeval, de zonde en de straf op de zonde

6.1 God schiep de mens oprecht en volmaakt. Hij heeft hem een rechtvaardige wet gegeven, die tot het leven zou hebben geleid als de mens deze nageleefd had, maar tot de dood als hij deze zou overtreden.¹ De mens is niet lang in deze eervolle situatie gebleven.² Satan gebruikte de listigheid van de slang om Eva te verleiden. Door haar verleidde hij Adam, die, zonder enige dwang, gewillig de wet en het gebod overtrad dat hen bij de schepping gegeven was, door van de verboden vrucht te eten.² God wilde dit toestaan — volgens zijn wijze en heilige raadsbesluit — omdat Hij van plan was om het voor zijn eer te gebruiken.³

1. Gen. 2:16-17
2. Gen. 3:12-13; 2 Kor. 11:3

6.2 Door deze zonde verloren onze eerste ouders hun oorspronkelijke rechtvaardigheid en gemeenschap met God¹ — en wij met hen. Hierdoor is de dood over ons allen gekomen²; zijn alle mensen dood in zonde en zijn zij geheel verdorven, in alle functies en onderdelen van hun ziel en lichaam.³

1. Rom. 3:23
2. Rom. 5:12-21
3. Tit. 1:15; Gen. 6:5; Jer. 17:9; Rom. 3:10-19

6.3 Het hele menselijke geslacht stamt af van deze eerste mensen, die volgens Gods bepaling de hele mensheid vertegenwoordigden.¹ De schuld van de zonde werd daarom toegerekend en de verdorven natuur overgedragen aan het gehele nageslacht, vanaf de geboorte. Dit nageslacht wordt nu geboren in zonde.² Zij zijn van nature kinderen van het oordeel³; dienaren van de zonde; onderworpen aan de dood⁴ en alle andere ellende, geestelijk, tijdelijk en voor eeuwig, tenzij de Heer Jezus hen daarvan bevrijdt.⁵

1. Rom. 5:12-19; 1 Kor. 15:21,22,45-49
2. Ps. 51:5-7; Job 14:4
3. Ef. 2:3
4. Rom. 6:20; 5:12
5. Heb. 2:14; 1 Tess. 1:10

6.4 Alle feitelijke zonden komen voort uit deze oorspronkelijke verdorvenheid.¹ Hierdoor zijn wij allen niet in staat, dus ongeschikt, om het goede te doen²; zijn wij tegenstanders van al het goede gemaakt en totaal geneigd tot al het kwade.

1. Jak. 1:14-15; Mat. 15:19
2. Rom. 8:7; Kol. 1:21

6.5 De verdorven natuur blijft gedurende dit aardse leven aanwezig in hen die wedergeboren zijn.¹ Alhoewel deze natuur door Christus is vergeven en gedood, zijn deze verdorvenheid — en alles wat daaruit voortkomt — waarlijk en werkelijk zonde.²

1. Rom. 7:18,23; Pred. 7:20; 1 Joh. 1:8-10

2. Rom. 7:23-25; Gal. 5:17

7 Gods verbond

7.1 De afstand tussen God en het schepsel is zo groot, dat — hoewel weldenkende schepsels gehoorzaamheid verschuldigd zijn aan God als hun schepper — zij nooit de beloning van het leven hadden kunnen ontvangen, als God zich niet vrijwillig tot hen neergebogen had.¹ God heeft hieraan uitdrukking gegeven in de vorm van een verbond.

1. Luc. 17:10; Job 35:7-8

7.2 Bovendien, nu de mens zichzelf onder de vloek van de wet heeft gebracht door zijn val in zonde¹, heeft de Heer een genadeverbond op willen richten.¹ In dit verbond biedt Hij zondaars vrijelijk leven en verlossing door Jezus Christus aan, terwijl Hij van hen geloof in Hem eist, zodat zij gered kunnen worden.² Hij belooft zijn Heilige Geest aan allen te geven die voorbestemd zijn tot het eeuwige leven, om hen gewillig te maken en hen in staat te stellen om te geloven.³

1. Gen. 2:17; Gal. 3:10; Rom. 3:20-21

2. Rom. 8:3; Mar. 16:15-16; Joh. 3:16

3. Ez. 36:26-27; Joh. 6:44-45; Ps. 110:3

7.3 Dit verbond is geopenbaard in het evangelie; allereerst aan Adam in de belofte van verlossing door 'het zaad van de vrouw'¹, en daarna stap voor stap, totdat de volledige heilsopenbaring in het Nieuwe Testament voltooid was.² Dit verbond is gegrond in de eeuwige verbondsovereenkomst³ tussen de Vader en de Zoon om de uitverkorenen

te redden. Alleen door de genade van dit verbond heeft iedere nakomeling van de gevallen Adam, die gered is, leven en een gezegende onsterfelijkheid ontvangen.⁴ Dit omdat de mens in zijn huidige staat volledig incapabel is om acceptatie bij God te bewerken op grond van de voorwaarden waaraan Adam moest voldoen in zijn staat van onschuld.

1. Gen. 3:15
2. Heb. 1:1
3. 2 Tim. 1:9; Tit. 1:2
4. Heb. 11:6,13; Rom. 4:1-2 enz.; Hand. 4:12; Joh. 8:56

8 Christus de middelaar

8.1 In zijn eeuwige plan behaagde het God om de Heer Jezus, zijn eniggeboren Zoon, te verkiezen en aan te stellen als middelaar tussen God en de mens, volgens het verbond dat tussen Hen gemaakt is¹. De Heer Jezus is de Profeet², de Priester³ en de Koning⁴; het hoofd en de verlosser van zijn kerk, de erfgenaam van alle dingen en de rechter van de wereld. De Vader gaf hem in de eeuwigheid een volk als zijn nageslacht, dat op zijn tijd verlost, geroepen, gerechtvaardigd, geheiligd en verheerlijkt zal worden.⁵

1. Jes. 42:1; 1 Pet. 1:19-20
2. Hand. 3:22
3. Heb. 5:5-6
4. Ps. 2:6; Luc. 1:33; Ef. 1:22-23; Heb. 1:2; Hand. 17:31
5. Jes. 53:10; Joh. 17:6; Rom. 8:30

8.2 De Zoon van God; de tweede persoon in de heilige drie-eenheid; die absoluut en eeuwig God is ; die de afstraling is van de heerlijkheid van de Vader; die één van wezen is en gelijk met Hem die de wereld geschapen heeft en die alle dingen die Hij gemaakt heeft in stand houdt en bestuurt; heeft, toen de volheid van de tijd was aangebroken, de menselijke natuur aangenomen,¹ met al diens wezenlijke eigenschappen en algemene zwakheden, echter zonder zonde.² Hij werd in de schoot van de maagd Maria verwekt doordat de Heilige Geest over haar heen kwam en de kracht van de Allerhoogste haar bedekte.³ Hij werd gemaakt uit een vrouw uit de

stam Juda, uit het nageslacht van Abraham en David, in overeenstemming met de Schriften. Zo werden twee volledige, volmaakte en afzonderlijke naturen onafscheidelijk verenigd in één persoon, zonder een vorm van verwisseling, samenstelling of vermenging. Deze is waarachtig God en waarachtig mens, toch één Christus, de enige middelaar tussen God en mens.⁴

1. Joh. 1:1,14; Gal. 4:4
2. Rom. 8:3; Heb. 2:14-17; 4:15
3. Mat. 1:22-23; Luc. 1:27,31,35
4. Rom. 9:5; 1 Tim. 2:5

8.3 De Heer Jezus, zo in zijn menselijke natuur verenigd met de goddelijke natuur, is, in de persoon van de Zoon, bovenmate geheiligd en gezalfd met de Heilige Geest¹ en draagt alle schatten van wijsheid en kennis in zich.² Het behaagde de Vader dat alle volheid in Hem zou wonen³, met als doel dat Hij heilig, onschuldig, rein⁴, en vol van genade en waarheid⁵, volledig toegerust zou zijn om het ambt van middelaar uit te voeren en onze borg te zijn.⁶ Dit ambt nam Hij niet zelf op zich maar Hij werd daartoe geroepen door zijn Vader⁷, die Hem ook alle macht gegeven heeft om te oordelen en Hem heeft geboden om dit oordeel ook uit te voeren.⁸

1. Ps. 45:8; Hand. 10:38; Joh. 3:34
2. Kol. 2:3
3. Kol. 1:19
4. Heb. 7:26
5. Joh. 1:14
6. Heb. 7:22
7. Heb. 5:5
8. Joh. 5:22,27; Mat. 28:18; Hand. 2:36

8.4 De Heer Jezus heeft dit ambt geheel gewillig op zich genomen¹. Om het uit te oefenen werd Hij geboren onder de wet, die Hij volkomen heeft vervuld.² Hij onderging de straf die wij gedragen en geleden zouden moeten hebben³. Hij werd tot zonde en een vloek voor ons gemaakt⁴, Hij doorstond het meest afschuwelijke leed in zijn ziel en een meest pijnlijk lijden in zijn lichaam.⁵ Hij werd gekruisigd, stierf en verbleef in de toestand

van de doden, maar kende geen ontbinding.⁶ Op de derde dag stond Hij op uit de dood⁷, met hetzelfde lichaam waarin Hij had geleden⁸ en waarmee Hij ook opsteeg naar de hemel.⁹ Hij zit aan de rechterhand van zijn Vader en bidt daar altijd voor ons.¹⁰ Wanneer de wereld ten einde komt zal Hij terugkomen om de mensheid en de engelen te oordelen.¹¹

1. Ps. 40:7-8; Heb. 10:5-10; Joh. 10:18
2. Gal. 4:4; Mat. 3:15
3. Gal. 3:13; Jes. 53:6; 1 Pet. 3:18
4. 2 Kor. 5:21
5. Mat. 26:37-38; 27:46; Luc. 22:44
6. Hand. 13:37
7. 1 Kor. 15:3-4
8. Joh. 20:25,27
9. Mar. 16:19; Hand. 1:9-11
10. Rom. 8:34; Heb. 9:24
11. Hand. 10:42; Rom. 14:9-10; Hand. 1:10

8.5 De Heer Jezus heeft de rechtvaardigheid van God volledig bevredigd door zijn volmaakte gehoorzaamheid en eenmalige opoffering van zichzelf aan God, door de eeuwige Geest¹. Hierdoor heeft Hij verzoening verworven; een eeuwige erfenis in het koninkrijk van de hemel verkregen voor iedereen die de Vader Hem gegeven heeft².

1. Heb. 9:14; 10:10, 14; Rom. 3:25-26
2. Joh. 17:2; Heb. 9:15

8.6 Hoewel de prijs van de verlossing in feite niet eerder door Christus betaald was dan tot na zijn menswording, zijn toch de waarde, de werkzaamheid en het nut ervan bekend gemaakt aan alle uitverkorenen van alle tijden, vanaf het begin van de wereld.¹ Dit gebeurde in en door beloften, typen en offers waarin Christus geopenbaard en aangeduid werd als het zaad van de vrouw dat de kop van de slang zou vermorzelen², of als het Lam dat geslacht was voor de grondlegging van de wereld³. Hij is dezelfde gisteren, vandaag en tot in eeuwigheid.⁴

1. Heb. 4:2; 1 Pet. 1:10-11

2. Gen. 3:15

3. Openb. 13:8

4. Heb. 13:8

8.7 Christus handelt in zijn werk als middelaar volgens beide naturen, waarin iedere natuur doet wat bij deze hoort. Toch wordt in de Bijbel datgene wat behoort tot de ene natuur, soms toebedeeld aan de persoon aangeduid met de andere natuur, vanwege de eenheid van de persoon.¹

1. Joh. 3:13; Hand. 20:28

8.8 Christus past dit zeker en daadkrachtig toe op allen voor wie Hij eeuwige verlossing verworven heeft en maakt dit aan hen bekend.¹ Hij doet voorbede voor hen en verenigt hen met zichzelf door zijn Geest.² Hij openbaart hen het mysterie van de verlossing in en door zijn Woord.³ Hij overtuigt hen om te geloven en te gehoorzamen en regeert over hun harten door zijn Woord en Geest.⁴ Hij overwint al hun vijanden door zijn almacht en wijsheid.⁵ Dit doet Hij op zo'n manier en langs wegen die helemaal overeenkomen met zijn wonderlijke en ondoorgroendelijke plan.⁶ Dit alles komt voort uit zijn vrije en soevereine genade en niet door een in hen voorziene kwaliteit waardoor zij deze dingen zouden kunnen verkrijgen.

1. Joh. 6:37-39, 10:15-16; 17:9; Rom. 5:10

2. Joh. 17:6

3. Ef. 1:9; 1 Joh. 5:20

4. Rom. 8:9,14

5. Ps. 110:1; 1 Kor. 15:25-26

6. Joh. 3:8; Ef. 1:8-11

8.9 Dit ambt van middelaar tussen God en mens past en behoort alléén bij Christus, die de Profeet, de Priester en de Koning van de kerk van God is. Dit ambt mag, noch geheel, noch gedeeltelijk, overgedragen worden van Hem aan iemand anders.¹

1. 1 Tim. 2:5

8.10 Dit drievoudig ambt is onontbeerlijk. Immers, wij hebben vanwege onze onwetendheid zijn profetische ambt nodig¹; wij hebben vanwege onze vervreemding van God en de onvolmaaktheid van onze goede werken zijn priesterlijke bediening nodig, om ons te verzoenen met God en ons aanvaardbaar voor Hem te stellen²; wij hebben vanwege onze afwijzende houding jegens Hem en ons volledige onvermogen om tot God terug te keren, alsook voor onze redding en veiligheid tegenover onze geestelijke tegenstanders, zijn koninklijke bediening nodig, om ons te overtuigen, te onderwerpen, te trekken, te doen standhouden, te bevrijden en te bewaren voor zijn hemelse koninkrijk.³

1. Joh. 1:18

2. Kol. 1:21; Gal. 5:17

3. Joh. 16:8; Ps. 110:3; Luc. 1:74-75

9 Vrije wil

9.1 God heeft de wil van de mens bekleed met zo'n natuurlijke vrijheid en macht om naar keuze te handelen, dat deze noch geforceerd wordt, noch door de natuur bepaald wordt tot het doen van goed of kwaad.¹

1. Mat. 17:12; Jak. 1:14; Deut. 30:19

9.2 De mens had in zijn staat van onschuld de vrijheid en de macht om datgene te willen en te doen wat goed is en welgevallig voor God.¹

Tegelijkertijd was hij veranderlijk, zodat hij uit deze staat van onschuld kon vallen.²

1. Pred. 7:29
2. Gen. 3:6

9.3 De mens verloor, door zijn val in een zondige staat, volledig ieder vermogen om datgene te willen wat geestelijk goed is ten behoeve van zijn verlossing.¹ Dus de natuurlijke mens, die volledig afkerig is van het goede en dood in zonde², is niet bij machte om zich op eigen kracht tot God te bekeren of zichzelf daar op voor te bereiden.³

1. Rom. 5:6; 8:7
2. Ef. 2:1,5
3. Tit. 3:3-5; Joh. 6:44

9.4 Wanneer God een zondaar bekeert en hem in de staat van genade brengt, bevrijdt Hij hem van zijn natuurlijke gebondenheid aan de zonde.¹ Door zijn genade alleen stelt Hij hem in staat om vrij te willen en te doen wat geestelijk goed is.² Echter, vanwege zijn overgebleven verdorvenheid wil hij niet volmaakt, noch volledig, dat wat goed is, maar wil hij ook dat wat kwaad is.³

1. Kol. 1:13; Joh. 8:36
2. Filip. 2:13
3. Rom. 7:14-25; Gal. 5:17

9.5 De wil van de mens zal alleen in zijn verheerlijkte staat volmaakt en onveranderlijk vrij zijn om alleen het goede te doen.¹

1. Ef. 4:13

10 Doeltreffende roeping

10.1 Het behaagt God om iedereen die Hij voor het leven heeft voorbestemd, doeltreffend te roepen, op de door Hem bepaalde tijd, door zijn Woord en Geest.¹ Hij roept hen vanuit de staat van zonde en dood,

waarin zij van nature zijn, tot genade en verlossing door Jezus Christus.² Hij verlicht hun verstand om de dingen van God geestelijk en met het oog op hun behoud te begrijpen.³ Hij neemt hun stenen hart weg en geeft hen een hart van vlees.⁴ Hij vernieuwt hun wil en door zijn almacht brengt Hij hen ertoe om het goede te doen⁵ en trekt Hij hen doeltreffend tot Jezus Christus, zodat zij vrijwillig komen, omdat ze gewillig gemaakt zijn door zijn genade.⁶

1. Rom. 8:30; 11:7; Ef. 1:10-11; 2 Tess. 2:13-14
2. Ef. 2:1-6
3. Hand. 26:18; Ef. 1:17-18
4. Ez. 36:26
5. Deut. 30:6; Ez. 36:27; Ef. 1:19
6. Ps. 110:3; Hoogl. 1:4

10.2 Deze doeltreffende roeping is uit Gods vrije en specifieke genade alleen; niet op basis van iets dat van tevoren in de mens gezien werd, noch vanwege enige kracht of eigenschap van het schepsel dat met deze genade mee zou werken.¹ De mens is dood in zonde en overtredingen en daarom geheel passief totdat de Heilige Geest hem opwekt en vernieuwt.² Hierdoor is hij bij machte om deze roeping te beantwoorden en de aangereikte genade te aanvaarden, door dezelfde kracht die Christus uit de dood heeft opgewekt.³

1. 2 Tim. 1:9; Ef. 2:8
2. 1 Kor. 2:14; Rom. 8:7; Ef. 2:5
3. Ef. 1:19-20

10.3 Uitverkoren kinderen die in hun jeugd sterven, zijn wedergeboren en gered door Christus door de Heilige Geest die werkt wanneer, waar en hoe het Hem behaagt.¹ Zo gaat het ook met alle andere uitverkorenen die niet in staat zijn om via de bediening van het Woord geroepen te worden.

1. Joh. 3:3-8

10.4 Anderen, die niet uitverkoren zijn en niet doeltreffend tot de Vader getrokken zijn, willen en kunnen niet echt tot Christus komen.¹ Zij kunnen daarom niet gered worden, hoewel zij door de bediening van het Woord geroepen kunnen worden en enkele algemene werkingen van de Geest kunnen hebben.² Nog minder kunnen zij gered worden die het christelijk geloof niet aanvaarden³, want zij zijn nooit zo ijverig dat zij hun levens vormgeven naar het natuurlijk inzicht en de regels van het geloof dat zij belijden.

1. Joh. 6:44-45, 64-66; 1 Joh. 2:24-25

2. Mat. 13:20-21; 22:14; Heb. 6:4-6

3. Hand. 4:12; Joh. 4:22; 17:3

11 Rechtaardiging

11.1 God rechtaardigt vrijwillig iedereen die Hij doeltreffend geroepen heeft.¹ Hij doet dit niet door hen met rechtaardigheid te vullen, maar door hun zonden te vergeven² en hen rechtaardig te verklaren en te aanvaarden.³ Hij doet dit niet door iets dat in hen of door hen is gedaan, maar om Christus' wil alleen. Hij doet dit niet door het toerekenen van het geloof zelf, of de daad van het geloven, of enige andere vorm van christelijke gehoorzaamheid als gerechtigheid⁴, maar door het toerekenen van Christus' actieve gehoorzaamheid aan de hele wet en van zijn passieve gehoorzaamheid in zijn dood als hun hele en enige gerechtigheid. Zij ontvangen deze gerechtigheid van Christus in vertrouwen op Hem door het geloof⁵, dat zij niet van zichzelf hebben, maar een gave van God is.⁶

1. Rom. 8:30; 3:24
2. Rom. 4:5-8; Ef. 1:7
3. 1 Kor. 1:30-31; Rom. 5:17-19
4. Filip. 3:8-9; Ef. 2:8-10
5. Joh. 1:12; Rom. 5:17
6. Ef. 2:8; Filip. 1:29

11.2 Het geloof dat op deze manier Christus ontvangt en rust op Hem en zijn rechtaardigheid, is het enige middel tot rechtaardiging.¹ Dit geloof staat echter niet op zichzelf in de persoon die gerechtaardigd is, maar gaat altijd gepaard met alle andere reddende genadegaven. Het is geen dood geloof, maar werkt door de liefde.²

1. Rom. 1:17; 3:28; Fil. 3:9
2. Gal. 5:6; Jak. 2:17, 22, 26

11.3 Christus heeft door zijn gehoorzaamheid en dood de schuld betaald van allen die gerechtaardigd zijn. Hij onderging in hun plaats de straf die hen toekwam door Zichzelf te offeren in het vergieten van zijn bloed aan het kruis. Hij heeft daardoor een passende, werkelijke en volledige genoegdoening aan Gods gerechtigheid namens hen bewerkt.¹ Toch is hun rechtaardiging alleen uit vrije genade, omdat de Vader Hem

uit vrije wil voor hen gegeven heeft² en zijn gehoorzaamheid en genoegdoening in hun plaats aanvaard heeft; niet vanwege iets in hen. Zowel de exacte rechtvaardigheid als de rijke genade van God worden hierdoor verheerlijkt in de rechtvaardiging van zondaars.³

1. Heb. 10:14; 1 Pet. 1:18-19; Jes. 53:5-6
2. Rom. 8:32; 2 Kor. 5:21
3. Rom. 3:26; Ef. 1:5-7; 2:7

11.4 God besloot in de eeuwigheid om alle uitverkorenen te rechtvaardigen¹ en Christus stierf in de volheid van de tijd voor hun zonden en stond op voor hun rechtvaardiging². Niettemin worden zij pas persoonlijk gerechtvaardigd wanneer de Heilige Geest op de bestemde tijd de zegeningen van Christus in hun leven toepast.³

1. Gal. 3:8; 1 Pet. 1:2; 1 Tim. 2:6
2. Rom. 4:25
3. Kol. 1:21-22; Tit. 3:4-7

11.5 God blijft de zonden vergeven van hen die gerechtvaardigd zijn¹. Hoewel zij nooit uit de staat van het gerechtvaardigd zijn kunnen vallen², kunnen zij door hun zonden onder het vaderlijke ongenoegen van God komen.³ In deze toestand weerhoudt God hen gewoonlijk 'het licht van Zijn aangezicht' totdat zij zichzelf vernederen, hun zonden belijden, om genade smeken en hun geloof en bekering vernieuwen.⁴

1. Mat. 6:12; 1 Joh. 1:7-9
2. Joh. 10:28
3. Ps. 89:31-33
4. Ps. 32:5; 51; Mat. 26:75

11.6 De rechtvaardiging van gelovigen in het Oude Testament was in al deze opzichten gelijk aan de rechtvaardiging van gelovigen in het Nieuwe Testament.¹

1. Gal. 3:9; Rom. 4:22-24

12 Aanneمة tot kinderen van God

12.1 God verleende, ter wille van zijn enige Zoon Jezus Christus, aan allen die gerechtvaardigd zijn de genade om aangenomen en gerekend te worden tot zijn kinderen¹, met alle vrijheden en voorrechten van dien.² Zijn Naam wordt op hen geschreven³, zij ontvangen de geest van adoptie⁴, hebben vrijmoedig toegang tot de troon van genade⁵ en zijn bij machte om 'Abba, Vader' uit te roepen⁶. God zal zich over hen ontfermen⁷, Hij zal hen beschermen⁸ en verzorgen.⁹ Hij zal hen als een Vader tuchtigen¹⁰, maar nooit verwerpen¹¹, want zij zijn verzegeld tot de dag van de verlossing¹² en erven de beloften als erfgenamen van het eeuwige leven.¹³

1. Ef. 1:5; Gal. 4:4-5
2. Joh. 1:12; Rom. 8:17
3. 2 Kor. 6:18; Openb. 3:12
4. Rom. 8:15
5. Ef. 2:18
6. Gal 4:6; Rom. 8:15
7. Ps. 103:13
8. Spr. 14:26
9. 1 Pet. 5:7
10. Heb. 12:6
11. Jes. 54:8-9; Klaagl. 3:31
12. Ef. 4:30
13. Heb. 1:14; 6:12

13 Heiligmaking

13.1 God heeft in allen die met Christus verenigd zijn en die werkelijk geroepen en wedergeboren zijn, een nieuw hart en een nieuwe geest gecreëerd. Zij worden ook daadwerkelijk en persoonlijk verder geheiligd¹, door zijn Woord en Geest die in hen wonen.² Deze zegeningen ontvangen zij op basis van de verdienste van de dood en opstanding van Christus. De heerschappij van de macht van de zonde in hen wordt verbroken³; de verkeerde lusten verzwakken steeds meer en sterven af.⁴ Zij worden steeds meer geprikkeld tot en gesterkt in diverse genadegaven⁵, om deze heiliging in de praktijk te brengen zonder welke niemand God zal zien.⁶

1. Hand. 20:32; Rom. 6:5-6

2. Joh. 17:17; Ef. 3:16-19; 1 Tess. 5:21-23

3. Rom. 6:14

4. Gal. 5:24

5. Kol. 1:11

6. 2 Kor. 7:1; Heb. 12:14

13.2 Deze heiligmaking betreft de hele mens¹, maar is in dit leven niet volmaakt.² Overblijfselen van verdorvenheid blijven ieder deel van de mens verontreinigen. Hierdoor vindt er een voortdurende en onverzoenlijke innerlijke strijd plaats, waarbij wat wij uit onszelf najagen in strijd is met de Geest en wat de Geest verlangt in strijd is met onszelf.³

1. 1 Tess. 5:23

2. Rom. 7:18,23

3. Gal. 5:17; 1 Pet. 2:11

13.3 Alhoewel in deze strijd de resterende verdorvenheid soms tijdelijk de overhand krijgt¹, zal de wedergeborene overwinnen doordat de heiligmakende Geest van Christus voortdurend kracht verleent². Zo groeien de heiligen in genade, waarbij ze naar volmaakte heiligheid streven in de vrees van God en waarbij ze streven naar een hemels leven, in evangelische gehoorzaamheid aan alle geboden die Christus als hoofd en als Koning aan hen heeft voorgeschreven in zijn Woord.³

1. Rom. 7:23
2. Rom. 6:14
3. Ef. 4:15-16; 2 Kor. 3:18; 7:1

14 Reddend geloof

14.1 De genade van geloof, waardoor de uitverkorenen in staat worden gesteld om te geloven tot hun redding, is het werk van de Geest van Christus in hun harten.¹ Deze genade wordt gewoonlijk bewerkt door de bediening van het Woord², waardoor dit geloof ook groeit en versterkt wordt, evenals door de bediening van de doop, het avondmaal, het gebed en andere middelen die God daarvoor bepaald heeft.³

1. 2 Kor. 4:13; Ef. 2:8
2. Rom. 10:14, 17
3. Luc. 17:5; 1 Pet. 2:2; Hand. 20:32

14.2 Door dit geloof aanvaardt een christen dat alles wat geopenbaard is in het Woord, waar is¹, vanwege de autoriteit van God zelf. Zo is hij ook overtuigd van de voortreffelijkheid van het Woord, dat superieur is aan alle andere literatuur en alle andere dingen in de wereld², omdat het getuigt van de heerlijkheid van God in zijn eigenschappen; de voortreffelijkheid van Christus in zijn wezen en zijn bedieningen; en de kracht en volheid van de Heilige Geest in zijn werken. Dit stelt hem in staat om zijn ziel toe te vertrouwen aan de waarheid die hij zo gelooft³; handelt hij volgens de diverse vereisten in de verschillende onderdelen van het Woord: gehoorzaamt hij de geboden⁴; beeft hij voor de waarschuwingen⁵; en omarmt hij de beloften van God voor dit leven en dat wat komen gaat.⁶ Echter, de belangrijkste daden van een reddend geloof hebben een direct verband met Christus: Hem alleen te aanvaarden en te ontvangen en te rusten op Hem alleen⁷, voor rechtvaardiging, heiligmaking en eeuwig leven, op basis van het genadeverbond.

1. Hand. 24:14

2. Ps. 19:7-10; Ps. 119:72

3. 2 Tim. 1:12

4. Joh. 15:14

5. Jes. 66:2

6. Heb. 11:13

7. Joh. 1:12; Hand. 16:31; Gal. 2:20; Hand. 15:11

14.3 Hoewel dit geloof verschillende gradaties heeft en hoewel het sterk of zwak kan zijn¹, verschilt toch de kleinste mate van dit geloof (net zoals alle andere reddende genade) in haar aard en karakter van het geloof en de algemene genade van tijdelijke gelovigen². Daarom zal dit geloof overwinnen, ook al kan het vele malen aangevallen worden en verzwakt raken.³ Daarom ook zal het in velen groeien tot het verkrijgen van de volle zekerheid⁴ in Christus, die zowel de auteur als de voleinder van ons geloof is.⁵

1. Heb. 5:13-14; Mat. 6:30; Rom. 4:19-20

2. 2 Pet. 1:1

3. Ef. 6:16; 1 Joh. 5:4-5

4. Heb. 6:11-12; Kol. 2:2
5. Heb. 12:2

15 Berouw tot leven en redding

15.1 De uitverkorenen die op latere leeftijd wedergeboren worden, een tijd in de zondige staat geleefd hebben en daarin verscheidene hartstochten en vermaak gediend hebben, geeft God bekering tot leven, door hen doeltreffend te roepen.¹

1. Tit. 3:3-5

15.2 Er is niemand die goed doet en niet zondigt¹; zelfs de beste mensen kunnen vervallen in grote zonden en provocaties, door de kracht en arglistigheid van het verderf dat in hen woont en de overal aanwezige verleidingen. Daarom heeft God er in het genadeverbond barmhartig voor gezorgd dat gelovigen die op deze manier zondigen en vallen, vernieuwd worden door bekering, met het oog op hun redding.²

1. Pred. 7:20
2. Luc. 22:31-32

15.3 Deze bekering tot redding is de genade van het evangelie¹, waardoor een persoon door de Heilige Geest bewust gemaakt wordt van het veelzijdige kwaad van zijn zonde en zich, door het geloof in Christus, vernedert met heilig berouw. Hij walgt daarbij van de zonde, verafschuwt zichzelf en bidt om vergeving en kracht uit genade.² Het doel dat hij door de kracht van de Geest najaagt, is in alle dingen geheel naar Gods wil te wandelen.³

1. Zach. 12:10; Hand. 11:18
2. Ezech 36:31; 2 Kor. 7:10-11
3. Ps. 119:6, 128

15.4 Omdat bekering tijdens heel ons leven noodzakelijk is vanwege onze zondige aard, heeft iedereen de plicht om zich te bekeren, vooral van de zonden die ons bekend zijn.¹

1. Luc. 19:8; 1 Tim. 1:13, 15

15.5 God heeft er voor gezorgd dat gelovigen verlost worden tot hun redding, door Christus, in het genadeverbond. Dit betekent dat, alhoewel zelfs de kleinste zonde het eeuwig oordeel verdient¹, de grootste zonde geen eeuwig oordeel brengt over hen die zich bekeren.² De voortdurende prediking tot bekering is daarom noodzakelijk.

1. Rom. 6:23

2. Jes. 1:16-18; 55:7

16 Goede werken

16.1 Goede werken zijn alleen die werken die God geboden heeft in zijn heilig Woord¹. Het zijn dus niet werken die zonder reden bedacht zijn door mensen, als gevolg van blinde toewijding of op basis van de pretentie van goede bedoelingen².

1. Mi. 6:8; Heb. 13:21

2. Mat. 15:9; Jes. 29:13

16.2 Deze goede werken, die gedaan worden in gehoorzaamheid aan Gods geboden, zijn de vruchten en de bewijzen van een echt en levend geloof¹. Hierdoor laten gelovigen hun dankbaarheid zien², sterken zij hun zekerheid³, sporen zij hun broeders aan⁴, geven zij glans aan hun belijdenis van het evangelie, leggen zij de tegenstanders het zwijgen op en verheerlijken zij God⁵, die hen gemaakt heeft. Zij zijn hiervoor in Christus Jezus geschapen⁶, zodat zij vruchten tot heiligmaking laten zien en uiteindelijk het eeuwig leven mogen hebben.⁷

1. Jak. 2:18, 22
2. Ps. 116:12-14
3. 1 Joh. 2:3, 5; 2 Pet. 1:5-11
4. Mat. 5:16
5. 1 Tim. 6:1; 1 Pet. 2:15; Fil. 1:11
6. Ef. 2:10
7. Rom. 6:22

16.3 Het vermogen van gelovigen om goede werken te verrichten komt helemaal niet uit hen zelf, maar uit de Geest van Christus.¹ Diezelfde Heilige Geest is nodig om hen, naast alle genadegaven die zij al ontvangen hebben, te bekwaren in het willen en werken naar zijn welgevallen.² Gelovigen moeten hierin echter niet nalatig worden, alsof zij alleen maar hun plichten moeten uitvoeren wanneer de Geest hen daartoe dringt, maar zij behoren ijverig te zijn in het opwekken van de genade van God die in hen is.³

1. Joh. 15:4-6
2. 2 Kor. 3:5; Fil. 2:13
3. Fil. 2:12; Heb. 6:11-12; Jes. 64:7

13

16.4 Zij die in hun gehoorzaamheid het hoogste bereiken dat in dit leven mogelijk is, zijn toch nog zo ver verwijderd van het volbrengen of overtreffen van wat God eist, dat zij nog tekortschieten in veel zaken die zij zouden moeten doen.¹

1. Job 9:2-3; Gal. 5:17; Luc. 17:10

16.5 Wij kunnen door onze beste werken geen vergeving van zonde of eeuwig leven van God verdienen, omdat deze werken in geen verhouding staan tot de heerlijkheid die komen gaat en omdat er een oneindige afstand is tussen ons en God, zodat deze werken ons niets opleveren en wij er niet de schuld van onze eerdere zonden mee kunnen betalen.¹ Wanneer wij alles gedaan hebben wat wij kunnen, hebben wij slechts onze plicht gedaan en zijn wij nutteloze dienaars. Voor zover deze werken goed zijn, gaan zij uit van Gods Geest.² Voor zover zij door ons gedaan worden, zijn zij verontreinigd en vermengd met zo veel gebrek en onvolkomenheid, dat zij in de ernst van Gods oordeel geen stand kunnen houden.³

1. Rom. 3:20; Ef. 2:8-9; Rom. 4:6

2. Gal. 5:22-23

3. Jes. 64:6; Ps. 143:2

16.6 Toch zijn de gelovigen aanvaard in Christus; en hun goede werken daarbij.¹ Dit betekent niet dat zij in dit leven vrij van schuld zijn, of zonder verwijt voor Gods aangezicht staan, maar dat het Hem behaagt om datgene te aanvaarden en te belonen wat oprecht is, omdat Hij naar hen kijkt als naar zijn Zoon, ook al gaan hun werken vergezeld van veel zwakheden en onvolkomenheden.²

1. Ef. 1:6; 1 Pet. 2:5

2. Mat. 25:21, 23; Heb. 6:10

16.7 Werken van onbekeerden, die op zichzelf de uitvoering van Gods geboden kunnen zijn en nuttig voor hen zelf en anderen zijn¹, blijven toch zondige werken, om de volgende redenen. Ze komen niet voort uit een hart dat gereinigd is door geloof²; ze zijn niet op een Bijbelse manier verricht³; en ze missen het juiste doel, namelijk de heerlijkheid van God.⁴ Daarom zijn ze zondig, kunnen ze God niet behagen en maken ze niemand geschikt om Gods genade te ontvangen.⁵ Desondanks is het nalaten ervan een grotere zonde en onaangenaam voor God.⁶

1. 2 Kon. 10:30-31; 1 Kon. 21:27,29

2. Gen. 4:5; Heb. 11:4,6

3. 1 Kor. 13:1

4. Mat. 6:2, 5

5. Amos 5:21-22; Rom. 9:16; Tit. 3:5

6. Job 21:14-15; Mat. 25:41-43

17 De volharding van de gelovigen

17.1 Zij die God aanvaard heeft in de Geliefde; die Hij geroepen heeft en geheiligd heeft door zijn Geest; en aan wie hij het kostbare geloof van zijn uitverkorenen gegeven heeft, kunnen nooit meer echt uit de staat van genade vallen. Zij zullen daarin zeker tot het einde volharden en eeuwig gered zijn, omdat God niet terugkomt op zijn genadegaven en roepingen.¹ Hij brengt geloof, bekering, liefde, vreugde, hoop en alle genadegaven van de Geest tot onsterfelijkheid in hen voort en versterkt hen daarin. Alhoewel veel stormen tegen hen opsteken en golven op hen inbeuken, zullen deze hen nooit van dat fundament en die rots af kunnen stoten, waar zij door geloof op verankerd staan. Wel kan, door ongeloof en de verleidingen van Satan, het zicht op het licht en de liefde van God gedurende een tijd achter wolken schuilgaan en verduisterd worden.² Hij is echter altijd dezelfde³ en zij mogen er zeker van zijn dat zij tot de verlossing bewaard worden door de kracht van God. Zij zullen dit verkregen bezit genieten, omdat zij gegraveerd zijn in de palmen van zijn handen en hun namen geschreven zijn in het boek des levens van alle eeuwigheid.

1. Joh. 10:28-29; Fil. 1:6; 2 Tim. 2:19; 1 Joh. 2:19

2. Ps. 89:31-33; 1 Kor. 11:32

3. Mal. 3:6

17.2 Deze volharding van de gelovigen is niet afhankelijk van hun vrije wil, maar van het onveranderlijke raadsbesluit van de uitverkiezing.¹ Zij vloeit voort uit de vrije en onveranderlijke liefde van God de Vader, uit de werkzaamheid van de verdienste en de voorbede van Jezus Christus en de eenheid met Hem², uit de eed van God³, uit het permanent aanwezig blijven van zijn Geest en het zaad van God in hen⁴ en uit het wezen van het genadeverbond.⁶ Dit alles garandeert de zekerheid en de onfeilbaarheid van de volharding.

1. Rom.8:30; 9:11,16
2. Rom. 5:9-10; Joh. 14:19
3. Heb. 6:16-20
5. 1 Joh. 3:9
6. Jer. 32:40

17.3 De gelovigen kunnen in ernstige zonden vallen en hier een tijd mee doorgaan, door de verleiding van Satan en de wereld, door de nog in hen aanwezige zondigheid en doordat zij geen gebruik maken van de middelen tot hun bewaring en bescherming.¹ Hierdoor laden zij Gods ongenoegen op zich en bedroeven zij zijn Heilige Geest ², met als gevolg dat hun genadegaven schade lijden, dat hun troost vermindert³, dat hun harten zich verharden en dat hun geweten gewond raakt⁴, waarbij zij anderen pijn doen en aanstoot geven en Gods tucht over zichzelf afroepen.⁵ Toch zullen zij hun bekering vernieuwen en bewaard worden tot het einde, door geloof in Christus Jezus.⁶

1. Mat. 26:70, 72, 74
2. Jes. 64:5-9; Ef. 4:30
3. Ps. 51:10-12
4. Ps. 32:3-4
5. 2 Sam. 12:14
6. Luc. 22:32, 61-62

18 De zekerheid van genade en verlossing

18.1 Hoewel tijdelijke gelovigen en anderen die niet wedergeboren zijn zichzelf tevergeefs met valse hoop kunnen misleiden met aannames dat ze in de gunst van God staan en verlost zijn, zal deze hoop vergaan.¹ Zij die echt in de Heer Jezus geloven, Hem in oprechtheid liefhebben en ernaar streven om in een goed geweten voor Hem te wandelen, mogen er in dit leven verzekerd van zijn dat zij in de staat van genade leven.² Zij mogen zich verheugen in de hoop op de heerlijkheid van God, die hen nooit zal beschamen.³

1. Job 8:13-14; Mat. 7:22-23

3. 1 Joh. 2:3; 3:14, 18-19, 21, 24; 5:13

4. Rom. 5:2-5

18.2 Deze zekerheid is geen veronderstelling, of mogelijke overtuiging die op een wankele hoop gegrond is¹, maar een onfeilbare geloofszekerheid, die gegrond is op het bloed en de gerechtigheid van Christus, geopenbaard in het evangelie.² Daarnaast is zij gefundeerd op het inwendige bewijs van de genadegaven van de Geest³, waarover beloften zijn gegeven; en op het getuigenis van de Geest van adoptie⁴, die met onze geest getuigt dat wij de kinderen van God zijn. De vrucht hiervan is dat het hart nederig en heilig gehouden wordt.⁵

1. Heb. 6:11, 19

2. Heb. 6:17, 18

3. 2 Pet. 1:4-11

4. Rom. 8:15-16

5. 1 Joh. 3:1-3

18.3 Deze onfeilbare zekerheid hoort niet zodanig tot de essentie van het geloof, dat een ware gelovige niet soms lang moet wachten en met veel moeilijkheden moet strijden voordat hij er deelgenoot aan is¹, terwijl de Geest hem toch in staat stelt om de dingen te kennen die God hem in genade geeft. Hij mag zonder een buitengewone openbaring te ontvangen tot deze zekerheid komen door de genademiddelen op de juiste manier te

gebruiken.² Daarom is het de plicht van iedereen om in alle ijver zijn roeping en verkiezing te bevestigen, zodat zijn hart vervuld kan worden met vrede en vreugde in de Heilige Geest, met liefde en dankbaarheid naar God en met kracht en vreugde in het vervullen van de plichten van de gehoorzaamheid. Dit zijn de karakteristieke vruchten die voortkomen uit deze zekerheid³, die allerm minst de vrijheid geeft om een losbandig leven te leiden.⁴

1. Jes. 50:10; Ps. 88; Ps. 77:1-12

2. 1 Joh. 4:13; Heb. 6:11-12

3. Rom. 5:1-5; 14:17; Ps. 119:32

4. Rom. 6:1-2; Tit. 2:11-14

18.4 Het kan ware gelovigen overkomen dat de zekerheid van hun verlossing op verschillende manieren wankelt, afneemt of onderbroken wordt. Dit kan door nalatig te zijn in het bewaren van deze zekerheid¹, omdat ze in een bepaalde zonde vallen die het geweten verwondt en de Geest bedroeft²; of door een plotselinge of krachtige verleiding³, waarbij God het licht van zijn aangezicht wegneemt⁴ en toelaat dat zelfs zij die Hem vrezen in duisternis wandelen en geen licht hebben. Toch zijn ze nooit helemaal verstoken van het zaad van God⁵ en het geloofsleven⁶; van de liefde van Christus en de broeders; en van de oprechtheid van hart en het plichtsgevoel. Uit deze dingen zal de zekerheid te zijner tijd weer opgewekt worden, door de werking van de Geest.⁷ En door deze dingen worden zij intussen behoed voor totale wanhoop.⁸

1. Hoogl. 5:2-3, 6

2. Ps. 51:8-14

3. Ps. 116:11; 77:7-8; 31:22

4. Ps. 30:7-8

5. 1 Joh. 3:9

6. Luc. 22:32

7. Ps. 42:6,12

8. Klaagl. 3:26-31

19 De wet van God

19.1 God gaf Adam een wet van algemene gehoorzaamheid, in zijn hart geschreven¹; en een bijzonder gebod om niet te eten van de vrucht van de boom van kennis van goed en kwaad. Hiermee bond God hem en heel zijn nageslacht aan persoonlijke, volledige, nauwgezette en voortdurende gehoorzaamheid.² Hij beloofde leven bij de vervulling van deze wet van gehoorzaamheid; dreigde met de dood bij het overtreden ervan³ en bekleedde de mens met de kracht en het vermogen om haar te houden.

1. Gen. 1:27; Pred. 7:29
2. Rom. 10:5
3. Gal. 3:10-12

19.2 Na de zondeval bleef deze wet, die allereerst in het hart van de mens geschreven was¹, een volmaakte meetlat voor gerechtigheid. Ze werd op de berg Sinaï door God gegeven in de tien geboden² en op twee stenen tafelen geschreven. De eerste vier geboden beschrijven onze plicht naar God en de overige onze plicht naar de medemens.

1. Rom. 2:14-15
2. Deut. 10:4

19.3 Naast deze wet, die ook de morele wet wordt genoemd, wilde God het volk Israël ceremoniële wetten geven, die verschillende bijzondere voorschriften bevatten. Voor een deel gaan zij over de eredienst, die Christus¹, zijn genadegaven, werken, lijden en zegeningen voorafschaduwden. Een ander deel bevat verschillende voorschriften voor morele plichten.² Deze ceremoniële wetten werden ingesteld tot aan de tijd van de vervulling, waarna ze zijn afgeschaft en weggenomen door Jezus Christus³, de ware messias en enige wetgever, die daartoe door de Vader met kracht bekleed werd.

1. Heb. 10:1; Kol. 2:17
2. 1 Kor. 5:7
3. Kol. 2:14-17; Ef. 2:14-16

19.4 Hij gaf hen ook allerlei bestuurlijke wetten, die gedurende de Bijbelse tijd van toepassing waren op het volk Israël en die nu niemand meer verplichten, anders dan door hun algemene nut en redelijkheid.¹

1. 1 Kor. 9:8-10

19.5 De morele wet verplicht iedereen, zowel gerechtvaardigde mensen als anderen¹, voor altijd tot gehoorzaamheid; niet alleen vanwege de inhoud, maar ook vanwege de autoriteit van God de Schepper², die deze wet heeft gegeven. Christus heeft deze verplichting in het evangelie niet ontbonden, maar juist versterkt.³

1. Rom. 13:8-10; Jak. 2:8-12

2. Jak. 2:10-11

3. Mat. 5:17-19; Rom. 3:31

19.6 Hoewel ware gelovigen niet onder de wet leven als een verbond van werken, om erdoor gerechtvaardigd of veroordeeld te worden¹, is de wet erg nuttig voor hen en anderen, omdat deze hen als een leefregel informeert over de wil van God en over hun plicht. De wet leidt en verplicht hen ernaar te handelen en laat ook de zondige verontreiniging van hun natuur, hart en leven zien². Wanneer zij zichzelf aan de hand ervan onderzoeken, kunnen zij komen tot een diepere overtuiging van zonde, verootmoediging voor zonde en haat tegen de zonde. Dit gaat samen met een duidelijker inzicht dat zij Christus en zijn volmaakte gehoorzaamheid nodig hebben. Ook is de wet nuttig voor de wedergeborenen om hun verdorvenheid in bedwang te houden, doordat zij zonde verbiedt. De dreigementen van de wet dienen ertoe om hen te laten zien wat hun zonden verdienen en welke moeilijkheden vanwege deze zonden zij in dit leven kunnen verwachten, hoewel zij verlost zijn van de vloek van de wet en haar onbeperkte gestrengheid. De beloften van de wet laten hen op dezelfde manier Gods goedkeuring van hun gehoorzaamheid zien en welke zegeningen zij kunnen verwachten wanneer zij deze nakomen, maar niet omdat zij er recht op hebben op grond van de wet als een verbond van

werken. Evenmin is het doen van het goede en het zich onthouden van het kwade — omdat de wet tot het ene aanspoort en van het andere afschrikt — een bewijs dat iemand onder de wet en niet onder de genade zou zijn.³

1. Rom. 6:14; Gal. 2:16; Rom. 8:1; 10:4
2. Rom. 3:20; 7:7 e.v.
3. Rom. 6:12-14; 1 Pet. 3:8-13

19.7 De hiervoor genoemde manieren waarop de wet gebruikt moet worden, zijn niet in strijd met de genade van het evangelie¹, maar gaan er volledig mee samen. De Geest van Christus onderwerpt de wil van de mens en stelt hem ertoe in staat² om gewillig en met vreugde te doen wat de wil van God, geopenbaard in de wet, eist dat gedaan moet worden.

1. Gal. 3:21
2. Ezech. 36:27

20 Het evangelie en de reikwijdte van de genade

20.1 Nu het verbond van werken door de zonde verbroken is en het niet meer tot leven kan leiden, wilde God de belofte van Christus geven, het zaad van de vrouw¹ als het middel om de uitverkorenen te roepen en in hen geloof en bekering te wekken. In deze belofte is het evangelie in de kern geopenbaard, als doeltreffend middel voor de bekering en de verlossing van zondaren.²

1. Gen. 3:15
2. Op. 13:8

20.2 Deze belofte van Christus en verlossing door Hem is alleen geopenbaard in het Woord van God.¹ Christus en zijn genade worden niet via het licht van de natuur onthuld door de schepping of door Gods voorzienigheid, zelfs niet op een algemene of indirecte manier.² Nog minder is het mogelijk dat de mens die verstoken is van de openbaring van Hem, door de belofte van het evangelie, bij machte zou zijn om reddend geloof of bekering te verkrijgen.³

1. Rom. 1:17
2. Rom. 10:14-17
3. Spr. 29:18; Jes. 25:7 met 60:2, 3

20.3 De bekendmaking van het evangelie aan zondaars, zowel aan volken als aan bepaalde personen, inclusief de beloften en voorschriften die horen bij de gehoorzaamheid daaraan, gebeurt op verschillende tijd en plaatsen volgens de soevereine wil en het welbehagen van God.¹ De belofte van het bekendmaken van het evangelie is niet afhankelijk gemaakt van natuurlijke vermogens, die de mens ontwikkeld zou hebben door middel van zijn natuurlijke gaven van inzicht en kennis. Een dergelijke ontwikkeling heeft nooit plaatsgevonden en is niet mogelijk.² Daarom is, in alle tijden, aan mensen en volken de prediking van het evangelie gegeven, op veel verschillende manieren en in verschillende mate, al naar gelang de raad en de wil van God.

1. Ps. 147:20; Hand.16:7
2. Rom. 1:18 e.v.

20.4 Weliswaar is het evangelie het enige uiterlijke middel om Christus en zijn reddende genade bekend te maken en voldoet het daartoe ruimschoots. Echter, om de mens die dood is in zijn overtredingen, wedergeboren, levend gemaakt of vernieuwd te doen worden, is er bovendien een effectief, onweerstaanbaar werk van de Heilige Geest in de hele ziel nodig, die de mens een nieuw geestelijk leven geeft.¹ Er is geen ander middel dat bekering tot God kan bewerken.²

1. Ps. 110:3; 1 Kor. 2:14; Ef. 1:19-20
2. Joh. 6:44; 2 Kor. 4:4-6

21 Christelijke vrijheid en gewetensvrijheid

21.1 De vrijheid die Christus voor gelovigen onder het evangelie heeft verworven, bestaat uit hun vrijstelling van de schuld van de zonde; van het oordeel en de toorn van God; en van de gestrengheid en vloek van de wet.¹

Deze vrijheid bestaat ook uit hun verlossing van deze huidige boze wereld²; van de gebondenheid aan Satan³; van de heerschappij van de zonde⁴; van het kwaad van aanvechtingen⁵; van de angst voor en de prikkel van de dood⁶; van de overwinning over het graf en van het eeuwige oordeel⁷. Ook bestaat deze vrijheid uit hun vrije toegang tot God⁸ en hun gehoorzaamheid aan Hem, niet vanuit een slaafse angst, maar vanuit een kinderlijke liefde en bereidwilligheid.⁹ Gelovigen die leefden in de tijd van het Oude Testament¹⁰ hadden deze voorrechten ook, maar in de tijd van het Nieuwe Testament is de christelijke vrijheid verder uitgebreid. Deze bestaat uit hun vrijstelling van het juk van de ceremoniële wet, waaraan de joodse kerk was onderworpen; in een grotere vrijmoedigheid om te naderen tot de troon van genade; en in een grotere mate van vervulling met de vrije Geest van God¹¹, dan gelovigen gewoonlijk hadden in de tijd van het Oude Testament.

1. Gal. 3:13
2. Gal. 1:4
3. Hand. 26:18
4. Rom. 8:3
5. Rom. 8:28
6. 1 Kor. 15:54-57
7. 2 Tess. 1:10
8. Rom. 8:15
9. Luc. 1:74-75; 1 Joh. 4:18
10. Gal. 3:9-14
11. Joh. 7:38-39; Heb. 10:19-21

21.2 God alleen is Heer over het geweten¹. Hij heeft het vrijgesteld van iedere verplichting om leerstellingen en geboden van mensen te aanvaarden, die op enigerlei wijze in tegenstelling zijn met zijn Woord of daarin niet vermeld staan.² Het geloven in zulke leerstellingen of het gehoorzamen van zulke geboden, komt daarom neer op verraad aan de ware gewetensvrijheid³. Het vereisen van een onvoorwaardelijk geloof en absolute en blinde gehoorzaamheid, betekent het vernietigen van de gewetensvrijheid en het logisch denken.⁴

1. Jak. 4:12; Rom. 14:4
2. Hand. 4:19; 5:29; 1 Kor. 7:23; Mat. 15:9
3. Kol. 2:20-23
4. 1 Kor. 3:5; 2 Kor. 1:24

21.3 Degenen die, onder het mom van christelijke vrijheid, zonde bedrijven of zondige lusten koesteren, verdraaien hiermee het belangrijkste principe van de genade van het evangelie tot hun eigen verderf¹. Op deze manier vernietigen zij volledig het doel van de christelijke vrijheid², namelijk dat wij, 'verlost uit de hand van onze vijanden, Hem zouden dienen zonder vrees, in heiligheid en gerechtigheid voor Hem alle dagen van ons leven'.

1. Rom. 6:1-2
2. Gal. 5:13; 2 Pet. 2:18-21

22 Aanbidding en de dag van de Heer

22.1 Het natuurlijk inzicht laat zien dat er een God is, die de heerschappij en soevereiniteit heeft over alles, die rechtvaardig is en die aan iedereen goed doet. Daarom behoort Hij gevreesd, geliefd, geprezen, aangeropen, vertrouwd en gediend te worden met het hele hart, de hele ziel en alle kracht.¹ De aanvaardbare manier van de aanbidding van God is echter door Hem zelf ingesteld² en ingekaderd door zijn eigen, geopenbaarde, wil. Hij mag dus niet aanbeden worden volgens de denkbeelden en uitvindingen van mensen of de influisteringen van satan, door middel van enige zichtbare voorstelling of enige andere manier die niet in de Bijbel is voorgeschreven.³

1. Jer. 10:7; Mar. 12:33
2. Deut. 12:32
3. Ex. 20:4-6

22.2 We zijn aanbidding verschuldigd aan God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest en aan Hem alleen¹; niet aan engelen, heiligen of andere schepselen.² Sinds de zondeval kan dit niet zonder een middelaar³, noch door de bemiddeling van een ander dan Christus.⁴

1. Mat. 4:9-10; Joh. 4:23; Mat. 28:19
2. Rom. 1:25; Kol. 2:18; Op. 19:10
3. Joh. 14:6
4. 1 Tim. 2:5

22.3 God vereist van alle mensen gebed, met dankzegging, als onderdeel van hun aanbedding.¹ Om Hem welgevallig te kunnen zijn, moet we bidden in de naam van de Zoon² en door de bijstand van de Geest³, naar zijn wil⁴, met verstand, eerbied, nederigheid, passie, geloof, liefde en volharding. In het bijzijn van anderen moet we bidden in een bekende taal.⁵

1. Ps. 95:1-7; Ps. 65:2
2. Joh. 14:13-14
3. Rom. 8:26
4. 1 Joh. 5:14
5. 1 Kor. 14:16-17

22.4 We moeten bidden voor dingen die geoorloofd zijn en voor allerlei mensen die nu nog in leven zijn, of hierna zullen leven¹, maar niet voor de doden², noch voor hen van wie bekend is dat zij de zonde tot de dood bedreven hebben.³

1. 1 Tim. 2:1-2; 2 Sam. 7:29
2. 2 Sam. 12:21-23
3. 1 Joh. 5:16

22.5 Onderdelen van de aanbedding van God, die we in gehoorzaamheid aan Hem moeten volbrengen, zijn het lezen van de Bijbel¹; de prediking en het horen van Gods Woord²; het elkaar onderwijzen en aansporen in psalmen, hymnes en geestelijke liederen; het zingen tot God met genade in onze harten³; en ook de bediening van de doop⁴ en het avondmaal⁵; uitgevoerd met verstand, geloof, ontzag en vrees voor Hem. Bij speciale gelegenheden⁶ behoren we gebruik te maken van ernstige verootmoediging met vasten en dankzegging; op een heilige en eerbiedige manier.⁷

1. 1 Tim. 4:13
2. 2 Tim. 4:2; Luc. 8:18

3. Kol. 3:16; Ef. 5:19
4. Mat. 28:19-20
5. 1 Kor. 11:26
6. Ex. 15:1; Ps. 107
7. Est. 4:16; Joel 2:12

22.6 Onder het evangelie zijn het gebed en andere delen van de aanbidding niet gebonden aan — of meer acceptabel gemaakt door — de plaats waar zij gehouden worden, of waarheen zij gericht zijn.¹ God moet echter overal aanbeden worden in geest en in waarheid, zowel dagelijks² in de gezinnen³ en in het verborgene door iedereen voor zichzelf⁴, alsook meer plechtig in de openbare samenkomsten. De samenkomsten mogen niet onverschillig of moedwillig verwaarloosd of verzaakt worden⁵ omdat God er door zijn Woord en voorzienigheid toe oproept.

1. Joh. 4:21; Mal. 1:11; 1 Tim. 2:8
2. Mat. 6:11; Ps. 55:17-18
3. Hand. 10:2
4. Mat. 6:6
5. Heb. 10:25; Hand. 2:42

22.7 Zoals God het in de natuur heeft ingesteld dat in het algemeen een deel van de tijd apart moet worden gezet voor de aanbidding van Hem, zo heeft God door zijn Woord, als een nadrukkelijk altijd durend voorschrift, dat voor alle mensen in alle eeuwen geldt, één dag uit zeven als rustdag aangewezen, die men heilig voor Hem moet houden.¹ Vanaf het begin van de wereld tot aan de opstanding van Christus was dit de laatste dag van de week. Vanaf de opstanding van Christus echter veranderde dit in de eerste dag van de week, die de dag des Heren wordt genoemd.² Deze dag moet als de christelijke sabbat onderhouden worden tot aan het einde van de wereld. Het gebruik van de laatste dag van de week voor dit doel is hiermee afgeschaft.

1. Ex. 20:8
2. 1 Kor. 16:1-2; Hand. 20:7; Op. 1:10

22.8 De mens heiligt de rustdag voor de Heer, nadat hij zijn hart op gepaste wijze heeft voorbereid en zijn dagelijkse bezigheden vooraf geregeld heeft. Hij moet niet alleen de hele dag een heilige rust in acht nemen¹ — van zijn eigen werken, woorden en gedachten met betrekking tot zijn wereldlijke arbeid en ontspanning; ook moet hij de hele tijd besteden aan openbare en persoonlijke aanbidding en aan noodzakelijke en barmhartige activiteiten.²

1. Jes. 58:13; Neh. 13:15-22

2. Mat. 12:1-13

23 De wettige eed

23.1 Een wettige eed is een onderdeel van de aanbidding van God, waarin de persoon, die zweert in waarheid, rechtvaardigheid en oordeel, God plechtig aanroept om getuige te zijn van wat hij zweert¹ en om hem te oordelen naar de waarheid of onwaarheid ervan.²

1. Ex. 20:7; Deut. 10:20; Jer. 4:2

2. 2 Kron. 6:22-23

23.2 De mens mag uitsluitend bij de naam van God een eed afleggen. De eed moet met heilige vrees en ontzag gebruikt worden, want het is zondig en afkeurenswaardig om onnodig of overhaast te zweren bij die heerlijke en ontzaglijke Naam, of te zweren bij enig ander ding.¹ Echter, in geval van gewichtige zaken of momenten, wanneer waarheid bevestigd of een twist beslecht moet worden, is een eed gerechtvaardigd door Gods Woord.² Wanneer in dergelijke gevallen een wettige eed wordt opgelegd door een wettige autoriteit, moet deze afgelegd worden.³

1. Mat. 5:34-37; Jak. 5:12

2. Heb. 6:16; 2 Kor. 1:23

3. Neh. 13:25

23.3 Hij die een eed aflegt die gerechtvaardigd is door Gods Woord, moet het gewicht van zo'n plechtige handeling goed beseffen en alleen

datgene bevestigen waarvan hij weet dat het de waarheid is. Immers, door overhaaste, valse of onnodige eden wordt de Heer getergd en lijdt het land schade.¹

1. Lev. 19:12; Jer. 23:10

23.4 Een eed moet worden afgelegd met duidelijke woorden, in hun directe en gebruikelijke betekenis¹, zonder ontwijkingen of terughoudendheid.

1. Ps. 24:4

23.5 Een gelofte, die alleen aan God en niet aan enig schepsel gedaan moet worden, moet afgelegd en uitgevoerd worden met alle godsdienstige zorg en trouw.¹ Rooms-katholieke kloostergeloften van een levenslang celibaat², uitgesproken armoede³ en permanente gehoorzaamheid, staan zover af van een hogere perfectie, dat zij bijgelovige en zondige verleidingen zijn⁴, waarin geen enkele christen verstrikt mag raken.

1. Ps. 76:12; Gen. 28:20-22

2. 1 Kor. 7:2,9

3. Ef. 4:28

4. Mat. 19:11

24 De burgerlijke overheid

24.1 God, die de allerhoogste Heer is en Koning van de hele wereld, heeft burgerlijke overheden over de mensen aangesteld, onderworpen aan Hemzelf, ten behoeve van zijn heerlijkheid en voor het algemeen welzijn. Hij heeft hen daartoe de macht van het zwaard gegeven, voor de bescherming en aanmoediging van hen die goed doen en voor het bestraffen van de kwaden.¹

1. Rom. 13:1-4

24.2 Christenen zijn gerechtigd om een overheidsambt te aanvaarden en uit te voeren, wanneer zij daartoe geroepen worden. In het uitvoeren van dit ambt zijn zij verplicht om in het bijzonder recht en vrede te handhaven¹, volgens de gezonde wetten van ieder koninkrijk of rechtsgebied dat zij dienen. Het onderwijs van het Nieuwe Testament staat hen toe om oorlog te voeren, wanneer dit op wettige gronden gerechtvaardigd en noodzakelijk is.²

1. 2 Sam. 23:3; Ps. 82:3-4

2. Luc. 3:14

24.3 Aangezien God de burgerlijke overheid om bovengenoemde redenen heeft ingesteld, moeten wij ons aan haar onderwerpen in alle wettige zaken die door haar verordend worden. We moeten dit doen omwille van de Heer en ons geweten en niet alleen om straf te voorkomen.¹ Ook moeten we bidden en smeken voor 'koningen en allen die hooggeplaatst zijn, opdat wij een rustig en stil leven zullen leiden, in alle godsvrucht en waardigheid'.²

1. Rom. 13:5-7; 1 Pet. 2:17

2. 1 Tim. 2:1-2

25 Het huwelijk

25.1 Het huwelijk behoort tussen één man en één vrouw te zijn. Het is niet wettig voor een man om tegelijkertijd meer dan één vrouw te hebben, noch voor een vrouw om tegelijkertijd meer dan één man te hebben.¹

1. Gen. 2:24; Mal. 2:15; Mat. 19:5-6

25.2 Het huwelijk is ingesteld voor de wederzijdse hulp van man en vrouw¹, voor de voortplanting van het menselijke geslacht, zoals God geboden heeft² en ter voorkoming van immoreel gedrag.³

1. Gen. 2:18

2. Gen. 1:28

3. 1 Kor. 7:2-9

25.3 Alle mensen die bij machte zijn een zelfstandige en bewuste keuze te maken, zijn gerechtigd om te trouwen.¹ Echter, het is de plicht van belijdende christenen om in verbondenheid met de Heer te trouwen² en daarom mogen zij, die de ware godsdienst belijden, niet met ongelovigen of afgodendienaars trouwen.³ Godvruchtige mensen behoren geen ongelijk span te vormen door te trouwen met iemand die een goddeloos leven leidt of een on-Bijbelse leer aanhangt.

1. Heb. 13:4; 1 Tim. 4:3

2. 1 Kor. 7:39

3. Neh. 13:25-27

25.4 Het huwelijk moet niet gesloten worden binnen de graden van bloedverwantschap of verzwagering die in het Woord verboden worden.¹ Ook kunnen zulke incestueuze relaties nooit wettig gemaakt worden door een wet van mensen of door goedkeuring van partijen, zodat deze personen samen zouden kunnen leven als man en vrouw.²

1. Lev. 18

2. Mar. 6:18; 1 Kor. 5:1

26 De kerk

26.1 De katholieke of universele kerk — die wat betreft het innerlijke werk van de Geest en de waarheid van de genade onzichtbaar is — bestaat uit het totale getal van de uitverkorenen, die vergaderd zijn, worden of zullen worden, tot één kerk onder Christus, haar Hoofd.¹ Zij is zijn bruid en zijn lichaam, de volheid van Hem die 'alles in allen vervult'.

1. Heb. 12:23; Ef. 1:10, 22; Kol.1:18; Ef. 5:22-33

26.2 Alle mensen over heel de wereld, die het geloof van het evangelie belijden en dienovereenkomstig gehoorzaamheid betonen aan God door Christus, zijn zichtbare heiligen en mogen zo genoemd worden¹, zolang zij hun belijdenis niet ondermijnen door fundamentele dwalingen of door een onheilig leven. Iedere afzonderlijke gemeente behoort te bestaan uit zulke mensen.²

1. 1 Kor. 1:2; Hand. 11:26

2. Rom. 1:7; Ef. 1:19-23

26.3 De meest zuivere kerken op aarde zijn vatbaar voor onzuiverheid en dwaling.¹ Sommige kerken zijn zozeer achteruit gegaan, dat ze niet langer gemeenten van Christus, maar samenkomsten van satan geworden zijn.² Toch heeft Christus altijd een koninkrijk in deze wereld gehad en zal dit tot aan het einde van deze wereld hebben.³ Dit koninkrijk bestaat uit hen die in Hem geloven en zijn naam belijden.

1. 1 Kor. 5; Op. 2 & 3

2. Op. 2:9; 2 Tess. 2:11-12

3. Mat. 16:18; Ps. 72:17; 102:28; Op. 12:13-17

26.4 De Heer Jezus Christus is het hoofd van de kerk. Hij is op superieure en soevereine wijze, door de aanstelling van de Vader, bekleed met alle macht om de kerk te roepen, in te stellen, te ordenen en te regeren.¹ De paus van Rome kan in geen enkel opzicht het hoofd van de kerk zijn, omdat hij de antichrist is, de 'mens van de wetteloosheid', de

'zoon van het verderf', hij die 'zich ook verheft' in de kerk tegen Christus en tegen 'al wat God genoemd wordt'.² De Heer zal hem 'tenietdoen door de verschijning bij Zijn komst'.

1. Kol. 1:18; Mat. 28:18-20; Ef. 4:11-12
2. 2 Tess. 2:3-9

26.5 In het uitvoeren van deze macht, die aan Hem is toevertrouwd, roept de Heer Jezus hen, die Hem door de Vader gegeven zijn, uit de wereld tot zich, door de bediening van zijn Woord en door zijn Geest.¹ Hij doet dit, zodat zij Hem voortdurend alle gehoorzaamheid mogen betonen die Hij hen in zijn Woord voorschrijft.² Hij gebiedt hen, die geroepen zijn, om samen te komen in gemeenten of kerken, om elkaar op te bouwen in het geloof en voor de openbare aanbidding, die Hij van hen vereist zolang zij in de wereld zijn.³

1. Joh. 10:16; 12:32
2. Mat. 28:19
3. Mat. 18:15-20

26.6 De leden van deze kerken worden heiligen genoemd, vanwege de goddelijke roeping.¹ Zij tonen en bewijzen hun gehoorzaamheid aan de roeping van Christus door hun belijdenis en levenswandel. Zij stemmen vrijwillig in om samen te komen, zoals Christus geboden heeft. Zij geven zich aan de Heer en aan elkaar volgens de wil van God, in onderworpenheid aan de bepalingen van het evangelie.²

1. Rom. 1:7; 1 Kor. 1:2
2. Hand. 2:41-42; 5:13-14; 2 Kor. 9:13

26.7 Hij heeft ieder van deze kerken, die zo samengebracht zijn volgens de in zijn Woord bekend gemaakte goddelijk wil, alle macht en gezag gegeven die op de ene of andere manier nodig is voor het uitvoeren van aanbidding en tucht, zoals Hij hen heeft geboden die te onderhouden.¹ Daarbij heeft Hij ook geboden en regels voor de rechtmatige en juiste uitoefening van dat gezag gegeven.

1. Mat. 18:15-18; 1 Kor. 5:3-5; 13; 2 Kor. 2:6-8

26.8 Een plaatselijke kerk, die bijeengebracht en volledig georganiseerd is volgens de wil van Christus, bestaat uit ambtsdragers en leden. De ambtsdragers, die aangesteld zijn door Christus om gekozen en daarvoor afgezonderd te worden door de kerk (bijeengeroepen en samengekomen), zijn oudsten (of opziensers) en diakenen.¹ Zij zijn gekozen om in het bijzonder Gods verordeningen uit te voeren en het gezag dat Hij hen heeft toevertrouwd te gebruiken voor het uitvoeren van de taken waartoe Hij hen geroepen heeft, tot het einde van de wereld.

1. Hand. 20:17, 28; Fil.1:1

26.9 De manier waarop iedere persoon, die geschikt gemaakt en van gaven voorzien is door de Heilige Geest, tot het ambt van opziener of oudste in een gemeente geroepen wordt, is door Christus als volgt ingesteld. Hij moet tot dat ambt gekozen en geroepen worden door het algemeen gebruikelijke kiesrecht van de gemeente zelf.¹ Hij moet plechtig apart gezet worden door vasten en gebed, met de oplegging van handen, door de gezamenlijke oudsten van de kerk, mits die er al zijn.² Voor een diaken geldt dat hij op gelijke wijze gekozen en apart gezet wordt, door gebed en handoplegging.³

1. Hand. 14:23

2. 1 Tim. 4:14

3. Hand. 6:3-6

26.10 Het werk van predikanten/herders van de gemeente is het voortdurend zorg dragen voor de dienst van Christus in zijn kerken en voor de bediening van het Woord en het gebed¹; terwijl zij het welzijn van de zielen zoeken, als mensen die voor Hem rekenschap af moeten leggen.² Daarom zijn de kerken die zij dienen verplicht om hen niet alleen alle respect te betonen, maar hen ook naar vermogen van hun materiële gaven te geven.³ Het doel is dat zij daarvan kunnen leven en niet verstrikt hoeven te raken in seculier werk⁴ en ook gastvrijheid aan anderen kunnen betonen⁵.

Dit is niet alleen een goed maatschappelijk gebruik, maar ook een nadrukkelijke opdracht van onze Heer Jezus, die ingesteld heeft dat zij die het evangelie preken ook van het evangelie zullen leven.⁶

1. Hand. 6:4
2. Heb. 13:17
3. 1 Tim. 5:17-18; Gal. 6:6-7
4. 2 Tim. 2:4
5. 1 Tim. 3:2
6. 1 Kor. 9:6-14

26.11 Hoewel het de verantwoordelijkheid van de oudsten of opzieners van de kerken is om vanwege hun ambt voortdurend bezig te zijn met de prediking van het Woord, is de prediking van het Woord niet uitsluitend aan hen voorbehouden. Anderen, die daarvoor ook geschikt gemaakt en van gaven voorzien zijn door de Heilige Geest en door de kerk goedgekeurd en geroepen zijn, mogen en moeten deze taak vervullen.¹

1. Hand. 11:19-21; 1 Pet. 4:10-11

26.12 Zoals alle gelovigen verplicht zijn om zich aan te sluiten bij een plaatselijke kerk, wanneer en waar zij daar de mogelijkheid voor hebben, zo stelt iedereen die toegelaten wordt tot de voorrechten van de gemeenschap van een kerk, zich daarbij ook onder het bestuur van de tucht van deze kerk, volgens de wil van Christus.¹

1. 1 Tess. 5:14; 2 Tess. 3:6, 14-15

26.13 Geen enkel kerklid mag de orde in een kerk verstoren vanwege aanstoot die hij aan het gedrag van een ander kerklid genomen heeft, ook al heeft hij voldaan aan de Bijbelse instructies voor het handelen in deze zaken. Ook mag hij de samenkomsten of de bediening van instellingen in de gemeente niet verzuimen vanwege zo'n situatie, maar moet hij de uitkomst van Christus verwachten in de verdere afhandeling van deze zaak in de kerk.¹

1. Mat. 18:15-17; Ef. 4:2, 3

26.14 Van iedere kerk met al haar leden wordt verwacht dat zij voortdurend bidden voor het welzijn van alle kerken van Christus¹ — waar ook ter wereld — en dat zij andere gelovigen bij alle gelegenheden helpen om hun genadegaven te gebruiken, voor zover dit binnen hun bereik en roeping ligt. Vanuit dezelfde gedachte moeten de kerken vriendschappelijke banden met elkaar onderhouden ter bevordering van de vrede, liefde en wederzijdse geloofsopbouw, voor zover daar in Gods voorzienigheid de mogelijkheid voor is.²

1. Ef. 6:18; Ps. 122:6

2. Rom. 16:1, 2; 3 Joh. 8-10

26.15 Moeilijkheden of verschillen met betrekking tot leerstellingen of het bestuur van de kerk kunnen in een bepaalde kerk of de kerken als geheel de vrede, eenheid en wederzijdse opbouw in gevaar brengen. Ook kunnen een of meerdere leden van een kerk beschadigd raken door tuchtmaatregelen die niet in overeenstemming zijn met de waarheid en de orde van de kerk. In dergelijke gevallen is het in overeenstemming met de wil van Christus dat meerdere kerken, die vriendschappelijke banden onderhouden, door middel van gekozen afgevaardigden samenkomen en in gesprek gaan om advies te geven over de zaak in kwestie, aan alle betrokken kerken.¹ Deze samengekomen afgevaardigden hebben echter noch enig bovenkerkelijk gezag, noch de bestuurlijke bevoegdheid over de gemeenten om tucht uit te oefenen over enige kerken of personen, of om een bindend besluit aan kerken of ambtsdragers op te leggen.²

1. Hand. 15:2-6; 22-25

3. 2 Kor. 1:24; 1 Joh. 4:1

27 De gemeenschap van de heiligen

27.1 Alle heiligen, die verenigd zijn met Jezus Christus, hun hoofd, door zijn Geest en door geloof, delen in zijn zegeningen, lijden, dood, opstanding en heerlijkheid¹; alhoewel zij hierdoor niet één persoon met Hem zijn geworden. Met elkaar zijn zij verenigd in liefde en delen zij in de zegen van elkaars genadegaven.² Zij zijn zowel privé als publiekelijk verplicht tot het gestructureerd uitvoeren van taken die bijdragen aan elkaars geestelijk en materieel welzijn.³

1. 1 Joh. 1:3; Joh. 1:16; Fil. 3:10; Rom. 6:4-8

2. Ef. 4:15-16; 1 Kor. 12:7; 1 Kor. 3:21-23

3. 1 Tess. 5:11, 14; Rom. 1:12; 1 Joh. 3:17-18; Gal. 6:10

27.2 De gelovigen zijn door hun belijdenis gebonden aan de instandhouding van een heilige onderlinge verbondenheid en eenheid in de aanbedding van God en van andere speciale bijeenkomsten die wederzijds opbouwend zijn.¹ Zij moeten elkaar ook ondersteunen in praktische zaken, al naar gelang ieders mogelijkheden en behoeften.² Deze onderlinge verbondenheid moet zich volgens het evangelie in de eerste plaats richten op de relaties die zij hebben, zoals in de gezinnen³ en kerken.⁴ Zij strekt zich echter, bij alle gelegenheden die God geeft, ook uit tot het hele lichaam van Christus, dus tot alle gelovigen die waar dan ook de naam van de Heer Jezus Christus aanroepen. Deze onderlinge zorg voor elkaar neemt het eigendomsrecht van iedere persoon over zijn goederen en bezittingen niet weg en maakt daar geen inbreuk op.⁵

1. Heb. 10:24-25 met 3:12-13

2. Hand. 11:29-30

3. Ef. 6:4

4. 1 Kor. 12:12-27

5. Hand. 5:4; Ef. 4:28

28 De doop en het avondmaal

28.1 De doop en het avondmaal zijn verordeningen die uitdrukkelijk en soeverein ingesteld zijn door de Heer Jezus, de enige wetgever. Zij moeten in zijn kerk worden voortgezet tot aan het einde van de wereld.¹

1. Mat. 28:19-20; 1 Kor. 11:26

28.2 Deze heilige instellingen moeten alleen worden uitgevoerd door hen die bekwaam zijn en daartoe geroepen zijn, volgens de opdracht van Christus.¹

1. Mat. 28:19; 1 Kor. 4:1

29 De doop

29.1 De doop is een nieuwtestamentische verordening, ingesteld door Jezus Christus. Het is voor de gedoopte een teken van eenheid met Hem in zijn dood en opstanding¹; van het geënt zijn op Hem; van de vergeving van zonden²; en van de overgave aan God door Jezus Christus, om zo in een nieuw leven te wandelen.³

1. Rom. 6:3-5; Kol. 2:12; Gal. 3:27

2. Mar. 1:4; Hand. 22:16

3. Rom. 6:2-4

29.2 Alleen degenen die zich bekeerd hebben tot God, geloof belijden in onze Heer Jezus Christus en Hem willen gehoorzamen mogen deze instelling rechtmatig ondergaan.¹

1. Mar. 16:16; Hand. 8:36-37

29.3 De doop moet worden uitgevoerd in water en in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.¹

1. Mat. 28:19-20; Hand. 8:38

29.4 De juiste uitvoering van deze instelling vereist onderdompeling van de persoon in water.¹

1. Mat. 3:16; Joh. 3:23

30 Het avondmaal

30.1 Het avondmaal van de Heer Jezus, dat door Hem ingesteld is in de nacht dat Hij verraden werd, moet door zijn kerk tot aan het einde van de wereld onderhouden worden. Dit moet gebeuren als voortdurende herinnering aan en vertoning van zijn offer in zijn dood; als bevestiging van het geloof met alle zegeningen die daaruit voortkomen; ter bevordering van de geestelijke voeding en groei in Christus van de gelovigen; en om hen nog meer bewust te maken van de plichten die zij Hem verschuldigd zijn.¹ Ook verplichten zij zich zo tot de onderlinge band met Christus en met elkaar.²

1. 1 Kor. 11:23-26

2. 1 Kor. 10:16-21

30.2 In deze instelling wordt Christus niet aan zijn Vader geofferd, noch wordt er een echt offer gebracht voor de vergeving van zonde van levenden of doden. Het is slechts een gedenken van het eenmalige offer van Christus, die zichzelf eens en voor altijd aan het kruis opgeofferd heeft¹; en een geestelijke dankoffer van alle mogelijke eer aan God hiervoor.² Het rooms-katholieke misoffer is weerzinwekkend en doet afbreuk aan het offer van Christus, dat de enige genoegdoening is voor al de zonden van de uitverkorenen.

1. Heb. 9:24-28

2. 1 Kor. 11:24; Mat. 26:26-27

30.3 De Heer Jezus heeft zijn dienstknechten bij deze instelling opgedragen om te bidden met dankzegging voor het brood en de wijn en deze dingen apart te zetten voor dit heilig gebruik. Zij moeten het brood

nemen, dit breken, de beker nemen en beiden aan de deelnemers en aan elkaar geven.¹

1. 1 Kor. 11:23-26

30.4 Het onthouden van de beker aan de gelovigen, het aanbidden van beker of brood, het opheffen of ronddragen ervan voor verering en het gebruik ervan voor andere religieuze doelen zijn allen tegenstrijdig aan de aard van deze instelling en de verordeningen van Christus.¹

1. Mat. 26:26-28; Mat. 15:9; Ex. 20:4-5

30.5 Hoewel de uiterlijke tekenen in het avondmaal van brood en wijn — op de juiste manier apart gezet voor het gebruik dat Christus heeft bevolen — een figuurlijke relatie met de gekruisigde Heer hebben, worden zij soms toch genoemd met de namen van de dingen die zij voorstellen, namelijk het lichaam en bloed van Christus.¹ Dit wordt gedaan ondanks het feit dat zij in aard en **wezen** werkelijk brood en wijn blijven, zoals zij waren voordat zij voor dit doel apart gezet werden.²

1. 1 Kor. 11:27

2. 1 Kor. 11:26-28

30.6 De leerstelling van de transsubstantiatie, die onderwijst dat de materie van het brood en de wijn door de wijding verricht door een priester, of door een andere handeling, werkelijk materieel veranderen in het lichaam en het bloed van Christus, is weezinwekkend, niet alleen volgens de Bijbel maar ook volgens het gezonde verstand en het logisch denken.¹ Het zet de aard van de instelling op zijn kop² en is altijd de oorzaak geweest van veel bijgeloof en zelfs grove afgoderij.

1. Hand. 3:21; Luc. 24:6, 39

2. 1 Kor. 11:24-25

30.7 Allen die op een waardige wijze uiterlijk deelnemen aan de tekenen van het avondmaal, doen dit op dat moment ook innerlijk, door geloof,

werkelijk en metterdaad. Niet letterlijk of materieel ontvangen zij de gekruisigde Christus, maar geestelijk ontvangen zij Hem, worden zij met Hem gevoed en ontvangen zij alle zegeningen die voortvloeien uit zijn dood.¹ Het lichaam en bloed van Christus zijn op dat moment niet lichamelijk en materieel aanwezig, maar worden geestelijk waargenomen door het geloof, zoals brood en wijn fysiek waargenomen worden.

1. 1 Kor. 10:16; 11:23-26

30.8 Alle onwetende en goddeloze mensen, ongeschikt als zij zijn voor de verbondenheid met Christus, zijn onwaardig om aan de tafel van de Heer deel te nemen.¹ Zolang zij in deze situatie blijven, kunnen zij niet toegelaten worden tot of deelnemen aan deze heilige instelling zonder ernstig tegen Hem te zondigen. Zij die op onwaardige wijze het avondmaal gebruiken, zijn schuldig tegenover het lichaam en het bloed van de Heer en eten en drinken tot hun eigen oordeel.²

1. 2 Kor. 6:14-15

2. 1 Kor. 11:29; Mat. 7:6

31 De toestand van de mens na de dood en de opstanding van de doden

31.1 Het lichaam van de mens keert na de dood terug tot stof en ondergaat ontbinding.¹ De ziel daarentegen, die niet sterft of slaapt, is onsterfelijk en keert direct terug naar God, die hem gegeven heeft.² De zielen van de rechtvaardigen worden dan volmaakt in heiligheid en worden in het paradijs ontvangen, waar zij met Christus zijn, het aangezicht van God aanschouwen in licht en heerlijkheid en waar zij wachten op de volledige verlossing van hun lichamen.³ De zielen van de goddelozen worden in de hel geworpen, waar zij in pijn en uiterste duisternis verblijven en bewaard worden voor het oordeel op de grote dag.⁴ Naast deze twee plaatsen kent de Bijbel geen andere plaats voor zielen die van hun lichamen gescheiden zijn.

1. Gen. 3:19; Hand. 13:36

2. Pred. 12:7

3. Luc. 23:43; 2 Kor. 5:1,6-8; Fil.1:23; Heb. 12:23

4. Jud. 6-7; 1 Pet. 3:19; Luc. 16:23-24

31.2 Op de laatste dag zullen gelovigen die dan nog op aarde leven, niet sterven, maar veranderd worden.¹ Alle doden zullen opgewekt worden, met geen ander dan hun eigen lichaam², zij het ook met verschillende eigenschappen.³ Zij zullen opnieuw, maar nu voor eeuwig, met hun zielen verenigd worden.

1. 1 Kor.15:51-52; 1 Tess.4:17

2. Job 19:26-27

3. 1 Kor. 15:42-44

31.3 De lichamen van de onrechtvaardigen worden door de kracht van Christus opgewekt tot oneer. De lichamen van de rechtvaardigen worden door zijn Geest opgewekt tot eer en zij zullen gelijkvormig gemaakt worden aan zijn verheerlijkt lichaam.¹

1. Hand. 24:15; Joh. 5:28-29; Fil. 3:21

32 Het laatste oordeel

32.1 God heeft een dag vastgesteld waarop Hij de wereld rechtvaardig zal oordelen door Jezus Christus¹, aan wie de Vader alle macht en bevoegdheid heeft gegeven om te oordelen. Op die dag zullen niet alleen de afvallige engelen geoordeeld worden², maar zal evenzo iedereen die op de aarde geleefd heeft, voor de rechterstoel van Christus verschijnen; om rekenschap af te leggen van hun gedachten, woorden en daden; en om te ontvangen overeenkomstig wat zij in het lichaam gedaan hebben, hetzij goed, hetzij kwaad³.

1. Hand. 17:31; Joh. 5:22, 27

2. 1 Kor. 6:3; Jud. 6

3. 2 Kor. 5:10; Pred. 12:14; Mat. 12:36; Rom. 14:10-12; Mat. 25:32 e.v.

32.2 Gods doel in het vaststellen van deze dag is zowel de openbaring van de heerlijkheid van zijn genade, in de eeuwige verlossing van de uitverkorenen, als de openbaring van zijn rechtvaardigheid, in de eeuwige verdoemenis van de verdorvenen, die goddeloos en ongehoorzaam zijn.¹ Dan zullen de rechtvaardigen het eeuwige leven binnengaan en de volheid van vreugde en heerlijkheid in de aanwezigheid van de Heer als eeuwige beloning ontvangen.² De verdorvenen, die God niet kennen en het evangelie van Jezus Christus niet gehoorzamen, zullen daarom aan eeuwige kwellingen onderworpen worden en boeten met een eeuwig verderf, ver van het aangezicht van de Heer en de heerlijkheid van zijn kracht.³

1. Rom. 9:22-23

2. Mat. 25:21, 34; 2 Tim. 4:8

3. Mat. 25:46; Mar. 9:48; 2 Tess. 1:7-10

32.3 Zoals Christus wil dat wij er vast van overtuigd zijn dat er een dag van oordeel zal komen — zowel om alle mensen te weerhouden om te zondigen¹, alsook om de godvrezenden in hun tegenspoed krachtig te vertroosten² —, zo houdt Hij het tijdstip van die dag voor mensen verborgen, zodat ze alle aardse zekerheid loslaten en altijd waakzaam zullen zijn, omdat ze niet weten op welk uur de Heer komen zal.³ Zo zullen ze altijd bereid zijn om te zeggen: Amen. Ja, kom, Heer Jezus!

1. 2 Kor. 5:10-11

2. 2 Tess. 1:5-7

3. Mar. 13:35-37; Luc. 12:35-40

4. Op. 22:20